

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1944.

Andra kammaren.

Nr 27.

Måndagen den 10 juli.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 27, den 28, den 29 och den 30 nästlidna juni.

§ 2.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**, som anförde: Herr talman! Herr Senander har med kammarens tillstånd till chefen för socialdepartementet ställt följande frågor:

1. Är det statsrådet bekant att familjebidragsnämnden i Göteborg, enligt vad som uppgivits efter direktiv från arbetsmarknadskommissionen, vägrar från beredskapstjänst hemförlovade sockerbruksarbetare s. k. förlängt familjebidrag under motivering att de äro indragna i den pågående sockerbrukskonflikten?

2. Ämnar statsrådet vidtaga några åtgärder för att åsyftade hemförlovade beredskapsinkallade erhålla berörda förmån?

Då frågorna närmast avse försvarsdepartementets verksamhetsområde, skall jag besvara dem.

Enligt bestämmelserna i den nu gällande familjebidragsförordningen kunna de löpande familjebidragen utgå även för viss tid efter militärtjänstgöringens avslutande. Skälet härtill är givetvis, att de värnpliktiga ofta icke ha möjlighet att omedelbart efter militärtjänstgöringens slut få inkomst av sitt gamla arbete. En närmare redogörelse för bestämmelsernas innehåll torde jag icke behöva här lämna. Jag hänvisar härvidlag till den redogörelse jag i denna kammar den 30 maj 1944 lämnade vid besvarandet av en annan interpellation rörande förlängda familjebidrag.

I samband med sockerkonflikten uppstod en viss osäkerhet beträffande tillämpningen av dessa bestämmelser. De genom strejken aktualiserade problemen hade icke förutsetts i tidigare utfärdade anvisningar rörande krigsfamiljebidragsförfattningens tillämpning. Ehuru strejken numera är bilagd, vill jag begagna tillfället att med utgångspunkt från den föreliggande interpellationen redogöra för hur i fall av arbetskonflikt kommer att förhållas med ifrågasvarande familjebidrag.

Särskilda anvisningar för hur familjebidragsnämnderna skulle förfara i händelse att vederbörande vid militärtjänstgöringens avslutande icke kan erhålla arbete på grund av arbetskonflikt ha icke utfärdats. Under hand har, då frågan underställts arbetsmarknadskommissionen, det rådet givits, att förlängd familjepening icke borde beviljas, när den värnpliktige därigenom skulle komma i bättre ställning än sina yrkeskamrater, som icke varit inkallade. Familjebidraget kan beräknas i vissa fall utgå med högre belopp än konfliktunderstödet. Bostadsbidrag däremot borde utbetalas, då hyran förfölle till betalning några dagar efter militärtjänstgöringens upphörande och svårigheten att

Svar på
interpellation

Svar på interpellation. (Forts.)

betala denna icke kunde anses vara beroende av arbetskonflikten utan av militärtjänstgöringen.

När dessa råd gavs, utgick man ifrån, att konfliktunderstödet utbetalades från och med första dagen efter militärtjänstgöringens upphörande. Då det emellertid framgick, att konfliktunderstöd, som den i konflikt indragne visserligen kan erhålla från första dagen efter militärtjänstgöringens upphörande, ofta icke kan utbetalas förrän efter 9—10 dagar efter det framställning gjorts om dylikt understöd, kommer den i konflikt indragne i samma läge som den, som efter avslutad militärtjänstgöring erhållit arbete omedelbart men dock icke får sin lön utbetald förrän efter en tids förlopp. För likformighets vinnande finner jag det skäligt, att förlängt familjebidrag (familjepenning) skall kunna utgå även till värnpliktiga, som äro indragna i konflikt till dess frågan om konfliktunderstöd hunnit ordnas. Avgörande bör sålunda vara det faktiskt förefintliga behovet under dagarna efter militärtjänstgöringens upphörande. Naturligtvis får man dock i dessa fall — lika litet som i de fall som avsågos i det den 30 maj lämnade interpellationssvaret — överskrida de i krigsfamiljebidragsförordningen föreskrivna maximitiderna för förlängt bidrag. Vidare måste utbetalningen av förlängt bidrag föregås av behovsprövning i vanlig ordning och familjebidragsnämnderna alltså i varje enskilt fall undersöka, om särskilda skäl föranleda till förlängning av bidragstiden.

Jag har inhämtat, att statens arbetsmarknadskommission har samma uppfattning, som den, varåt jag sålunda givit uttryck och kommissionen kommer att härom inom närmaste tiden meddela familjebidragsnämnderna anvisningar.

Härmed tror jag mig ha lämnat svar på interpellantens båda frågor.

Härefter yttrade

Herr Senander: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Beträffande innehållet vill jag bara kort och gott konstatera, att det, så vitt jag kan bedöma saken, är helt tillfredsställande.

Vidare anfördes ej.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial, nr 230, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45;

bevillningsutskottets betänkande, nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m., i vad propositionen avser stämpelavgiften för expeditioner från civilförsvarsstyrelsen;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 70, i anledning av framställning från delegerade för riksdagens verk angående omreglering av vissa äldre tjänstepensioner till f. d. befattningshavare vid riksdagens verk;

nr 71, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående omreglering av vissa äldre tjänstepensioner till f. d. arbetare vid riksbankens sedeltryckeri och pappersbruk; och

nr 72, angående ersättning till två riksdagsvaktmästare vid inkallelse till militärtjänstgöring;

andra lagutskottets utlåtande, nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 16:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

andra särskilda utskottets memorial och utlåtanden:

nr 4, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra särskilda utskottets utlåtande nr 3 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till brandlag och brandstadga m. m. dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till civilförsvarslag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till civilförsvaret för budgetåret 1944/45 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till brandväsendet, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillsättande av länsombud för krigsmaterielverket;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avlöningsreglemente för personal i det allmänna civilförsvaret, m. m. jämte i ämnet väckt motion; och

nr 10, angående ersättning till kanslipersonalen hos andra särskilda utskottet; samt

budgetdeputerades memorial angående arvode åt deputerades sekreterare.

§ 4.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 455, till Konungen i anledning av riksdagens år 1943 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1942—30 juni 1943.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.07 em.

In fidem
Sune Norrman.

Tisdagen den 11 juli.

Kl. 2 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1.

*Svar på
interpellation.*

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**, som anförde: Herr talman! Herr Hansson i Skediga har med kammarens tillstånd till chefen för folkhushållningsdepartementet framställt följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att låta vidtaga sådana åtgärder, att tillgången på arbetshjälp vid skörden säkerställes?

Då interpellationen i huvudsak berör en arbetsmarknadsfråga torde det vara motiverat att svaret avgives av mig.

Frågan om jordbrukets arbetskraftsförhållanden under innevarande säsong och de arbetsmarknadspolitiska åtgärder, som vidtagits för att i möjligaste mån förse jordbruket med behövlig arbetskraft, har jag tidigare berört i ett interpellationssvar i första kammaren till herr Hallagård, vilket avgavs den 16 maj 1944. Mitt svar kan därför inskränkas till att delvis upprepa och att komplettera de uppgifter som då lämnades. I herr Hallagårds interpellation uttalades farhågor beträffande möjligheten att tillgodose jordbrukets arbetskraftsbehov under vårbruket. De svårigheter, som förelegat, ha dock i stort sett övervunnits, och även om bristen på arbetskraft för enskilda jordbrukare medfört stora ansträngningar, har dock arbetskraftsproblemet kunnat lösas. Några klagomål ha icke inkommit till arbetsmarknadskommissionen.

Vad först den yrkesvana arbetskraften inom jordbruket beträffar, har genom systemet med uppgiftskort för värnpliktig jordbrukspersonal möjlighet öppnats att tillförsäkra jordbruket en stor del av den vana arbetskraften, som under de mest bråda tiderna vid sådd och skörd friställes från militärtjänstgöring. Uppgiftskorten ha uppdelats i angelägenhetsgrupper, för att man med ledning härav skall kunna få till stånd en viss turordning för den hempermittering, som det militära läget må kunna medgiva. 55—60 % av de värnpliktiga jordbrukarna äro placerade i de tre högsta angelägenhetsgrupperna A, B och C. Övningsuppehållet för rekryterna kommer dessutom att förläggas till för skördearbetet lämplig tidpunkt.

För att åt jordbruket i görligaste mån bevara den yrkesvana arbetskraften har i bestämmelserna om arbetsförmedlingstvång för torvhantering och tillståndstvång för byggnadsverksamhet stadgats förbud för jordbruksarbetare att taga anställning inom torvhanteringen resp. byggnadsverksamheten. Kontrollen över att dessa bestämmelser efterlevas utövas av länsarbetsnämnderna, som till sitt förfogande ha särskilda kontrollanter. Kontrollen har i år varit särskilt noggrann, vilket bl. a. framgår av de många besvär över länsarbetsnämndernas avstängningsbeslut, som anförts hos kommissionen.

En omständighet, som i viss mån kommer att underlätta rekryteringen av arbetskraft till sädesskörden är, att torvbrytningen beräknas upphöra i slutet

Svar på interpellation. (Forts.)

av juli, varigenom en del arbetskraft där kommer att lösgöras. Arbetsförmedlingarna komma att inrikta sin uppmärksamhet på att söka överföra den här lösgjorda arbetskraften till jordbruket.

Jordbrukets ordinarie arbetarstam brukar under normala förhållanden icke räcka till att täcka jordbrukets behov av arbetskraft till skörden, utan ovan arbetskraft har då måst tillföras jordbruket. Givet är, att under nuvarande läge, då en del av jordbrukets vana arbetarstam trots systemet med uppgiftskort måste fullgöra militärtjänst även under skördetiden, arbetskraft i större utsträckning än tidigare måste anskaffas från andra yrkesområden. Arbetsförmedlingarna komma härvid att göra alla ansträngningar för att täcka behovet. För att främja en dylik överföring ha arbetsförmedlingarna möjlighet att av statsmedel lämna resebidrag till arbetskraft, som söker sig till jordbruket från andra näringsgrenar. Därest industriarbetare i en stad eller större samhälle skulle permitteras, kunna arbetsförmedlingarna även under vissa omständigheter ordna med dagliga resor till och från arbetsplatsen för dessa arbetare, om de åtaga sig tillfälligt jordbruksarbete i närheten av resp. stad eller samhälle. Även nödiga arbetskläder och skodon kunna i dylika fall utlånas av arbetsförmedlingarna.

Interpellanten framhåller, att antalet hjälpsökande arbetslösa fortfarande är stort, varför det bör ligga närmast till hands att söka överföra dessa till jordbruket. Arbetslösheten har visserligen under de gångna vintermånaderna varit något större än motsvarande tid föregående år, men en markant minskning av arbetslöshetssiffran kan konstateras under de senaste månaderna. Sålunda utgjorde antalet hjälpsökande arbetslösa den 31 maj i år 11 800 och den 30 juni ca 8 500; en minskning på över 3 000 personer på en månad. Denna minskning kommer säkerligen att fortsätta, då arbete pågår med överförande av arbetslösa till såväl jordbruket som andra näringsgrenar, som lida brist på arbetskraft. En stor del av de arbetslösa äro emellertid så gamla, att de ej utan vidare kunna överföras till ett för dem ovan arbetsområde eller flyttas från en ort till en annan. Andra åter äro placerade i sådana beredskapsarbeten, som ingå i vårt försvarsarbete och som f. n. icke lämpligen böra avbrytas eller inskränkas. Kontantunderstöd uppbäres f. n. endast av ca 350 personer, samtliga äldre, mindre arbetsdugliga personer. Givetvis kommer en fortsatt översyn att göras över dem, som uppbära kontantunderstöd eller äro placerade på icke försvarsviktiga beredskapsarbeten, så att de, som lämpa sig härför, snarast överföras till öppna marknadens arbeten.

I överenskommelse mellan statens arbetsmarknadskommission och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen å ena sidan samt svenska väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet å andra sidan har i avtal angående beredskapsarbete stadgats en ömsesidig uppsägningstid av 8 dagar om arbete erbjudes utanför det egna eller närliggande yrkesområde. Undantag härifrån utgör emellertid skördearbete, där ingen uppsägningstid gäller. Arbetare kunna således omedelbart överföras från beredskapsarbete till skördearbete, vilket ofta ordnas genom att permission beviljas.

För att underlätta överförande av arbetslösa till jordbruket har statens arbetsmarknadskommission i sommar på försök organiserat ett par speciella arbetslöshetsläger inom jordbruket, där arbetslösa industriarbetare med tillhjälp av statsbidrag under några veckor skola erhålla en snabbutbildning i jordbruksarbete. Lägren ha ännu icke fått några deltagare, men stå beredda att träda i funktion och mottaga arbetskraft, som frigjorts inom andra yrken än jordbruket.

Ett gott tillskott till vår svenska arbetsmarknad utgöra de utläningar, vilka som flyktingar vistas i vårt land. Inom jordbruket tillsattes sålunda ge-

Svar på interpellation. (Forts.)

nom arbetsförmedlingarna under 1943 ca 3 600 platser med flyktingar, och motsvarande siffra för de fem första månaderna 1944 är ca 2 000. Många estlandssvenska familjer ha under de senaste månaderna tillförts det svenska jordbruket och ha på grund av sin tidigare vana vid jordbruksarbete varit en värdefull hjälp inom det svenska jordbruket.

En intensiv propaganda har i år bedrivits för anskaffande av frivillig arbetshjälp till jordbruket. Främst har det härvid gällt ungdomar, som antingen sammanförts i speciella jordbruksläger eller utplacerats hos enskilda jordbrukare. Enligt till arbetsmarknadskommissionen inkomna rapporter ha t. o. m. mitten av juni i år över 10 000 personer anmält sig till frivillig avbets hjälp. I stort sett har behovet av dylik arbetskraft hitintills kunnat tillgodoses.

Tidigare år har man även under skördetiden organiserat frivilliga arbetslag från industrier samt statliga och kommunala företag, där deltagarna på kvällar och söndagar kunnat hjälpa sådana gårdar, som haft svårast att få sin säd bärgad. Dylika arbetslag komma säkerligen att organiseras även i år, därest behov därav skulle uppstå. Även militära förband, som äro förlagda i närheten av gårdar med brist på arbetskraft, ha möjlighet att ställa arbetskraft till förfogande i kritiska situationer.

Interpellanten framhåller även möjligheten av att för kortare tid inställa väg- och byggnadsarbeten, som utan olägenhet kunna uppskjutas, varigenom arbetskraft kunde lösgöras för jordbruket. Då det på grund av brist på material och under vissa tider även på arbetskraft i stort sett endast äro angelägna byggnads- och anläggningsföretag, som få bedrivas, torde det vara svårt att i någon större utsträckning kunna tillgripa denna åtgärd. För bostadsbyggnandet, som i regel är inriktat på att vara färdigt till den 1 oktober, skulle några veckors avbrott i augusti eller september månad medföra rätt allvarliga konsekvenser.

Interpellanten uttalar farhågor för att skörden på grund av den kalla och regniga väderleken under vårmånaderna kommer att mogna ovanligt sent och att skördearbetet därför måste koncentreras till en kortare tid, varigenom behovet av arbetskraft blir mycket stort. Den osedvanligt varma väderlek, som varit rådande den senaste tiden, torde emellertid i rätt avsevärd grad ha påskyndat sädens mognande. Man kan därför ha skäl att hoppas, att skördearbetet i år ej behöver bli avsevärt försenat och att också arbetskraftsfrågan till skörden skall kunna lösas utan alltför drastiska åtgärder.

Av redogörelsen har framgått att omfattande arbetsmarknadsåtgärder redan vidtagits för att tillförsäkra jordbruket arbetskraft under innevarande säsong. Redogörelsen torde sålunda få anses utgöra svar på den fråga, som ställts av interpellanten.

Härefter yttrade

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra mitt tack för svaret. Statsrådet framhåller däri, att åtskilliga åtgärder vidtagits för att tillförsäkra jordbruket den nödvändiga arbetskraften under skörden. Jag vill emellertid som min mening uttala, att dessa åtgärder icke äro tillräckliga för att bärga den relativt goda skörden. Det framstår som absolut nödvändigt att de inkallade jordbrukarna och jordbruksarbetarna hempermitteras, när skördetiden är inne. Det är även högeligen nödvändigt att det vanliga övningsuppehållet för rekryterna förlägges till för skördearbetet lämplig tidpunkt och varar minst tre veckor.

Vidare framhålles i svaret, att de vägarbeten som nu pågå äro så angelägna att de icke utan olägenhet kunna uppskjutas. Detta kan dock knappast vara

Svar på interpellation. (Forts.)

fallet. Man kan även tänka sig att arbeten, som avse vägunderhållet, för någon kortare tid inställas, exempelvis tre veckor eller en månad som jag framhöll i min interpellation. Den personal, som kan överflyttas till jordbruksarbete, får dock icke på något sätt vidkännas förluster eller inskränkningar i löne- och pensionsförmåner, som den åtnjuter på grund av sin statliga anställning, det vill jag särskilt betona.

Även inom andra yrkesområden torde säkerligen en hel del personal kunna överflyttas till jordbruket under skördetiden. Arbetsförmedlingarna kunna härvid lämna resebidrag till personer, som söka sig över till jordbruket. Det kan ifrågasättas, huruvida icke staten på lämpligt sätt bör kompensera den skillnad i löner, som råder mellan jordbrukets arbetare och anställda inom andra yrken.

Det framstår som önskvärt att speciella jordbruksläger upprättas med statens stöd, från vilka läger arbetskraften sedan kan skickas ut till de olika gårdarna. Det förhåller sig nämligen så att lanthusmödrarna redan äro så tyngda av arbete att det icke är möjligt att ytterligare belasta landsbygdens hårt arbetande kvinnor. Av statsrådets svar framgår, att man även skulle kunna förvänta arbetshjälp från i trakten liggande militära förläggningar. Det vore tacksam om initiativ härtill toges fortast möjligt och att planerna härutinnan bragtes till allmänhetens kännedom.

Då skördens bärgande är en angelägenhet, som berör hela landet och vår försörjning under det kommande året, är det nödvändigt att alla åtgärder vidtagas, som kunna komma i fråga. Jag vill i detta sammanhang citera vad jag läste i en tidning häromdagen. Det stod där: »Nu skulle det behövas en megafon att ropa i så det hörs över hela landet — — — det behövs i runt tal ytterligare 50 000 hjälpkrafter för att man skall kunna bärga och få in i ladorna vad jorden väntas ge i år. Men ännu sitter man i dyster stämning på länsarbetsnämnderna med nästan blanka anmälningslistor i händerna. Och snart skall rågen börja skäras — — —.»

Det är tydligt att den gamla beredskapsandan håller på att slockna. Ett bevis härpå är att 2 000 värnpliktiga, bland dem många jordbrukare, måste hållas kvar vid luftbevakningen därför att det icke varit möjligt att få frivilliga luftbevakare. Det är tydligen angenämare att ligga på badstranden och sola sig än att göra en insats för landets försörjning.

Vidare anfördes ej.

§ 2.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**, erhöi på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Herr Lindqvist har med kammarens tillstånd till mig ställt följande fråga: *Svar på interpellation.*

Kan det beräknas att det förslag till provisoriska åtgärder till ökning av folkpensionerna, som socialvårdskommittén enligt Kungl. Maj:ts beslut den 28 april 1944 har att avgiva, kommer att föreligga inom sådan tid, att därpå grundad proposition kan föreläggas 1945 års riksdag?

Herr Senander har med kammarens tillstånd till mig framfört följande fråga:

Ämnar statsrådet, i anledning av riksdagens nyligen gjorda uttalande beträffande folkpensionerna, ta initiativ till framläggande inför den nu sammkade riksdagen av förslag till förbättrade folkpensioner och invaliditetsunderstöd?

Det torde i stort sett råda enighet om att folkpensionerna i möjligaste mån böra uppbringas till sådan storlek, att folkpensionärerna endast i undantagsfall skola behöva söka hjälp hos fattigvården.

Svar på interpellation. (Forts.)

Visserligen ha folkpensionerna och invalidunderstöden genom 1935 års lag om folkpensionering, dyrortsgraderingens införande genom riksdagens beslut 1937 och under krigsåren stiftade lagar om dyrtidstillägg å folkpensioner avsevärt förbättrats, men läget för ett stort antal folkpensionärer är, trots dessa förbättringar och trots att dessutom möjligheten av kommunala pensionstillägg gives, icke sådant, att det motsvarar denna målsättning. Då socialvårdskommittén tillsattes 1937 angavs i dess direktiv att den bl. a. skulle granska socialförsäkringen för att utrona, huruvida den borde underkastas förändringar i syfte att bättre tillgodose föreliggande uppgifter. På grund av tekniska skäl har socialvårdskommittén, innan den är beredd att framlägga förslag om reformering av folkpensioneringen, ansett sig först böra draga upp riktlinjerna för en allmän sjukförsäkring, varom förslag i år framlagts. Socialvårdskommitténs utredning av folkpensioneringen har dock utlovats föreligga i sådan tid, att proposition i anledning av dess förslag skulle kunna föreläggas 1946 års riksdag. På grund av omfattningen av den tekniska apparat, som en omläggning av folkpensionerna kräver, kommer ett beslut av 1946 års riksdag om folkpensionsreform icke att kunna resultera i en förbättring för pensionstagarna förrän under 1948.

Efter yrkande i denna kammare av interpellanten herr Lindqvist har årets riksdag hemställt hos Kungl. Maj:t om framläggande snarast möjligt av förslag till allmän förbättring av nu utgående folkpensioner och invalidunderstöd. Då det å ena sidan var angeläget att icke förrycka socialvårdskommitténs omfattande utredning rörande en folkpensionsreform men då det å andra sidan var tydligt att en mera definitiv reform icke skulle komma pensionsstagarna till godo förrän 1948, beslöt Kungl. Maj:t den 28 april att uppdraga åt socialvårdskommittén att skyndsammast inkomma med förslag till provisoriska åtgärder till ökning av de folkpensioner, som uppenbarligen äro otillfredsställande, varvid borde beaktas att förslagen ej borde föregripa eller försena en definitiv reformering av folkpensionerna.

Socialvårdskommitténs förslag till en dylik provisorisk förbättring har nu överlämnats till Konungen. Jag skall här lämna en sammanfattande redogörelse för kommitténs förslag och dess motivering.

Kommittén framhåller, att på grund av folkpensionärernas stora antal en individuell undersökning av varje enskild pensionärs behov av en provisorisk förbättring av pensionen är utesluten, om förbättringarna i rimlig tid skulle komma pensionärerna till godo. En provisorisk pensionsförbättring måste sålunda, om den skulle komma pensionärerna till godo utan dröjsmål, utformas efter mycket enkla linjer. Härvid kunde icke undvikas, att i vissa fall pensionärer, vilka icke vore i större behov av förbättrad pension, komma i åtnjutande av förbättringen, under det att andra, som skulle ha behövt en ännu större förbättring, icke kunde erhålla tillfredsställande hjälp.

Kommittén har tagit fasta på det förhållandet att skillnaden i försörjningsläge mellan olika folkpensionärer i väsentlig mån är beroende av hur pensionären har sin bostadsfråga ordnad. Inom samma ortsgrupp och även inom samma kommun vore pensionärer, som åtnjuta fri bostad eller som äro intagna å anstalt eller stiftelse, i regel i ett betydligt bättre läge än de, som måste hyra bostad eller som hade att dragas med stora ränteutgifter för egen bostadsfastighet. Skillnaden mellan de olika ortsgrupperna i fråga om levnadskostnader torde också, såvitt angår folkpensionärerna, i väsentlig mån bero av bostadskostnadernas höjd å de olika orterna. Härvid inverkade även, att pensionärerna i storstäderna i långt större utsträckning torde vara hänvisade att hyra bostäder än vad fallet vore med pensionärerna å landsbygden. Bostadskostnaden vore vidare i allmänhet relativt sett mera tyngande för de ensam-

Svar på interpellation. (Forts.)

boende än för dem, som bodde tillsammans med en eller flera andra personer.

Med utgångspunkt från dessa förhållanden har kommittén funnit skäl tala för en provisorisk pensionsförbättring för de pensionärer, för vilka bostadskostnaden är särskilt tyngande i deras budget. Av tekniska skäl har dock kommittén måst konstatera att det icke vore framkomligt att företaga en dylik differentiering av förbättringarna. Men även om ett provisoriskt tillägg måste konstrueras efter mera generella linjer, finner kommittén det rimligt på grund av folkpensionärernas bostadsförhållanden, vilka i det stora hela karakteriseras av dåliga bostäder och tyngande bostadskostnader, att betrakta ett provisoriskt tillägg som ett bostadsbidrag. Vid en definitiv reform skulle detta tillägg, därest så prövades lämpligt, kunna ersättas med ett särskilt bostadsbidrag.

Kommittén har beaktat, att särskilt för de ensamboende pensionstagarna äro bostadskostnaderna och även andra utgifter stora i förhållande till pensionsbeloppen. Vid en framtida revision av folkpensioneringen borde sålunda enligt kommittén de ensamboendes ekonomiska ställning stärkas. Kommittén har därför funnit skäl tala för att en provisorisk generell förbättring av folkpensionerna med karaktär av bostadsbidrag borde göras relativt sett större för de ensamboende än för övriga tilläggs pensionärer. Då det emellertid vore förenat med stora svårigheter att på ett enkelt sätt differentiera ut de ensamboende, finner kommittén att av praktiska skäl denna särskilda förstärkning av pensionerna borde utgå till alla ogifta pensionstagare, oavsett om de vore att betrakta som ensamboende eller ej.

Med hänsyn till dessa överväganden och under beaktande av kostnadsfrågan har socialvårdskommittén kommit fram till ett förslag enligt vilket alla ogifta tilläggs pensionärer skulle erhålla ett provisoriskt tilläggsbelopp av 100 kronor och gifta makar, som båda uppbära tilläggs pension, tillsammans ett lika stort belopp, vilka belopp skulle utbetalas så att alla tilläggs pensionärer erhålla 50 kronor och de ogifta tilläggs pensionärerna därutöver 50 kronor. I princip skulle förbättringen bli lika stor för varje hushåll, oavsett om detta bestode av tvenne eller en pensionstagare. Dessutom föreslår kommittén att med ensamstående jämfällas gift pensionstagare, vars make (maka) uppnått 60 års ålder och ej har tilläggs pension.

Förslaget innebär, att pensionsförmånerna exempelvis i högsta dyrort, som för närvarande vid högsta tilläggs pension och under antagande, att grundpensionen är 75 kronor, utgå med 744 kronor för ensamstående och det dubbla för äkta makar, skulle komma att utgå med 844 kronor för ensamstående och 1 588 för två äkta makar.

Kommittén räknar med att kostnaderna för denna provisoriska förbättring skulle uppgå till omkring 41.25 milj. kronor, varav, under förutsättning att kommunerna och landstingen bestrida kostnaderna för pensionsförbättringen efter motsvarande grunder som för tilläggs pensionerna, statens kostnader kunna beräknas till 33 milj. kronor.

Socialvårdskommittén har efter överläggningar med generalpoststyrelsen stannat för att föreslå att den provisoriska pensionsförbättringen utbetalas genom postverket. Beloppet borde utbetalas på en gång. Den månad, som ur postverkets synpunkt skulle vara disponibel för utbetalning för budgetåret 1944/45, vore april månad 1945. Detta förutsätter dock, att vissa förberedelsearbeten skulle kunna vara verkställda redan före mitten av februari månad 1945. Den särskilda förbättringen för ogifta pensionstagare skulle utbetalas av postverket genom girokort, sedan vederbörande vid pensionsutbetalningen i mars månad avlämnat av pastorsämbete eller kommunal myndighet utfärdat intyg om

Svar på interpellation. (Forts.)

sitt civilstånd; den särskilda förbättringen för de med ogifta jämställda gifta folkpensionärerna skulle dock utbetalas av pensionsstyrelsen efter ansökan; ävenledes över postgiro.

Till det nu refererade förslaget har regeringen ännu ej haft möjlighet att taga ställning. Detta bör emellertid kunna ske i så god tid, att om regeringens beslut i saken blir positivt, propositionen väl kan föreläggas 1945 års riksdag.

Härpå anförde:

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation och för den redogörelse, som han lämnat över det av socialvårdskommittén framlagda förslaget till provisorisk förbättring av de nu utgående folkpensionerna. Jag vill också framföra ett särskilt tack för att statsrådet så snabbt som skett låtit verkställa den av riksdagen begärda utredningen. Denna snabbhet visar, att statsrådet är med riksdagen ense om önskvärdheten, ja nödvändigheten av snara förbättringar i ekonomiskt avseende för våra åldringar och arbetsoförmögna medborgare.

Statsrådet ger i sitt svar en principförklaring angående folkpensionernas storlek, en principförklaring, som jag fullt gillar och som jag vill särskilt understryka. Denna principförklaring har statsrådet formulerat på följande sätt: »Det torde», säger han, »i stort sett råda enighet om att folkpensionerna i möjligaste mån böra uppbringas till sådan storlek, att folkpensionärerna endast i undantagsfall skola behöva söka hjälp hos fattigvården.» Ja, detta bör vara målet för våra strävanden på detta område, och kunna vi icke nå dit i dag, må vi försöka uppnå detta mål i morgon.

Men, herr statsråd, vi äro säkerligen överens om, att med de förbättringar av pensionerna, som föreslås av socialvårdskommittén nå vi icke det målet trots de stora merutgifterna på över 40 miljoner kronor, som detta kommer att kosta stat och kommun. Det är ett stort belopp, som kan vara nog så svårt för finansministern att uppbringa, även om det för statens del reduceras med en fjärdedel. Med den kännedom, som jag har om finansministerns ställning till den hjälp det här är fråga om, tror jag dock han skall lyckas att få plats med beloppet i budgeten. Men trots att det rör sig om så stora belopp som över 40 miljoner kronor blir det så litet för varje pensionär. De äro så många våra gamla pensionärer, så att när vi slå ut dessa miljoner till dem alla, blir det bara 50 eller 100 kronor för en var av dem. Det är en god hjälp, men även med denna hjälp måste nog fattigvården träda hjälpande till i många fall.

Men vad som här föreslås är ju avsett endast som ett provisorium, upplagt så att det icke skall föregripa eller försvåra ett definitivt ställningstagande längre fram. Det beräknas ju att detta skall kunna ske vid 1946 års riksdag. Jag är för min del icke beredd att i dag inta någon definitiv ställning till detaljerna i socialvårdskommitténs förslag. Någon särskild anmärkning har jag icke heller att göra utöver den jag förut framställt, nämligen den att även med denna förbättring pensionerna bli för många allt fortfarande otillräckliga. Att den ensamstående pensionärens levnads- och bostadskostnader bli högre än samma kostnader för två makar var för sig torde ingen kunna bestrida, och det torde vara riktigt och välbetänkt att man vid bestämmandet av pensionens storlek tar hänsyn till detta förhållande. Mycket talar också för kommitténs förslag att med ensamstående jämställas gift pensionstagare, vars maka eller make uppnått 60 år och ej har tilläggspension.

Svar på interpellation. (Forts.)

Ett beslut i denna riktning kommer dock att medföra en del icke nu över-skådliga konsekvenser, men konsekvenser, som ur många synpunkter kunna vara önskvärda, ja nödvändiga, om fattigvård skall kunna undvikas för många 60-åriga kvinnor.

Herr talman! Jag hoppas livligt att icke någon, åtminstone icke här i riksdagen, skall ställa frågan om vi ha råd att göra folkpensionerna så stora att pensionärerna endast i undantagsfall skola behöva söka hjälp hos fattigvården. För min del har jag den uppfattningen att vi ha råd därtill. Denna min uppfattning delas säkerligen av de flesta i vårt land, och det gläder mig att kunna konstatera av det svar, som socialministern här lämnat, att han är en av dem. För alla bör det faktum vara klart, att våra folkpensionärer såväl som vi alla andra för att kunna leva måste ha ett visst kvantum av bostad, mat och kläder. Räcker icke folkpensionen till det där allra nödvändigaste måste tillskott sökas från fattigvården eller från enskilda, som ha vilja och möjlighet att hjälpa.

Socialministern säger i slutet av sin redogörelse, att regeringen icke ännu haft möjlighet att ta ställning till socialvårdskommitténs förslag. Han anser dock att detta bör kunna ske i så god tid, att, om regeringens beslut blir positivt, proposition kan framläggas vid 1945 års riksdag. Ja, herr statsråd, alla dessa 400 000 folkpensionärer och andra gå nu och hoppas på ett positivt regeringsbeslut, de hoppas på Eder som deras främste målsman inom regeringen. Det svar Ni i dag lämnat på min interpellation om förbättrade folkpensioner säger mig, att deras förhoppningar icke skola komma på skam.

Herr **Senander**: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för svaret på den interpellation också jag i denna sak har avlämnat.

I svaret signaleras att en förbättring av folkpensionerna möjligen kan komma att genomföras vid nästa års riksdag. Av flera skäl kan jag icke finna detta svar tillfredsställande. I min interpellation förutsattes att en provisorisk pensionsförbättring skulle kunna genomföras redan i år. Riksdagens underkännande av andra lagutskottets utlåtande gav faktiskt uttryck åt det missnöje som råder inom riksdagen med den långsamma takt i vilken socialvårdskommittén bedriver sin utredning i denna synnerligen viktiga fråga. Riksdagens beslut innehöll också en direkt uppmaning till regeringen att snarast möjligt framlägga förslag till en förbättring av tilläggs pensionerna. Även om uttrycket »snarast möjligt» är synnerligen tånjbart, så uttrycktes ändå däri-genom en önskan från riksdagen att få till stånd ett snabbt beslut i frågan.

Jag kan icke förstå annat än att det varit möjligt för regeringen att ordna med en provisorisk förstärkning av folkpensionerna redan i år. Naturligtvis kommer man gentemot denna min uppfattning att hävda, att det på grund av den sena tidpunkt då riksdagen fattade sitt beslut icke fanns möjligheter att ordna saken i tid. Inför denna invändning rinner mig emellertid två gamla goda ordstäv i minnet: Det ena är att »nöd bryter lag» och det andra att »snar hjälp är dubbel hjälp». För folkpensionärernas stora massa existerar faktiskt — och numera är det ingen som bestrider det — ett verkligt nödläge. Det gick på sin tid att utan föregående utredning och efter en riksdagsbehandling, som bara tog några dygn i anspråk, anslå hundratals miljoner kronor till bankruttmässiga kreugerföretag. Där handlade man synnerligen snabbt — på grund av som det då hette det rådande »nödläget». När detta statliga jätteengagemang i ett enligt vår mening mycket tvivelaktigt syfte kunde ordnas med en sådan fart, borde regeringen kunnat ordna med provisorisk förbättring av folkpensionerna i betydligt snabbare takt än vad som nu signaleras. Jag uttalar

Svar på interpellation. (Forts.)

mig därvidlag icke alls om att nödläget bland folkpensionärerna varit uppenbart sedan flera år tillbaka och därför motiverat ett ingripande från statsmakternas sida långt tidigare.

Även en annan synpunkt vill jag framföra i detta avseende. En provisorisk förbättring av folkpensionerna redan i år skulle ha hälsats med en alldeles särskild tillfredsställelse av de gamla — därför att det är valår. De gamla ha — som vi kanske litet var känna till — blivit starkt misstänksamma mot löftespolitiken, som ju särskilt vid valtillfällen har fått göra sig mycket bred. Om de gamla innan valet fått se löftena omsatta i handling, så skulle de i fortsättningen varit mindre misstänksamma mot löftespolitiken. Att så nu icke sker måste oundvikligen stärka misstankarna hos de gamla att det nu åter igen bara är fråga om de vanliga vallöftena.

Övergår man så till det förslag socialvårdskommittén framlagt, så måste man säga att det är socialvårdskommittén likt. Kommittén har ruvat på frågan om en förbättring av folkpensionerna i sju år och då tycker man att resultatet — även om det bara är fråga om ett provisorium — borde blivit något bättre.

Man brukar ju ibland få veta av den utredande sakkunskapen, att ett provisorium måste hållas inom sådana gränser att det icke föregriper utredningen beträffande ett definitivt förslag. Då nu provisoriet begränsats till ett så ringa belopp som 100 kronors förhöjning av tilläggspensionerna, så måste man fråga sig om kommitténs slutgiltiga förslag kommer att så värst mycket överstiga den summa som man nu föreslår i provisorisk förbättring. Ja, socialvårdskommitténs ängsliga »beaktande av kostnadsfrågan» tyder på att den mera ledes av hänsyn till kostnaderna än av hänsynen till de gamla och deras möjligheter att utan anlitande av fattigvården kunna draga sig fram.

Jag har tidigare sagt i denna fråga, att om principen om samhällets skyldighet att sörja för de gamla icke bara är en fras som luftas vid högtidliga tillfällen, så måste kostnadssynpunkterna ställas i andra rummet. Men det gör icke socialvårdskommittén. Den skjuter kostnadssynpunkterna i förgrunden. Skall denna princip bli gällande, så kommer löftet om en tryggad åldersförsörjning att bli en fras och ingenting annat.

Socialvårdskommitténs förslag innebär givetvis i och för sig en förbättring och naturligtvis måste även de minsta förbättringar på detta område hälsas med tillfredsställelse. Icke desto mindre måste jag beteckna förslaget som en typisk produkt av den småsnålhet som allt emellanåt präglar vår socialpolitik. Här hade det faktiskt varit berättigat att taga ett verkligt krafttag, även om det kostat låt oss säga hundratals miljoner kronor. Det kan invändas att det här bara rör sig om ett provisorium. Men för det första synes man, som jag tidigare sagt, icke vara benägen, åtminstone icke från socialvårdskommitténs sida, att vid den slutgiltiga lösningen sträcka sig så värst långt utöver vad som nu föreslås. För det andra kan icke den definitiva lösningen komma folkpensionärerna tillgodo förrän — såsom här framhållits av socialministern — tidigast under år 1948.

Folkpensionärerna skola alltså under minst fyra år få nöja sig med ett provisorium som bara ger dem 100 kronor mera om året. Med hänsyn till det faktum att det dröjer så länge, innan den definitiva regleringen av frågan kommer till stånd, hade man haft rätt att vänta något annat än det förslag som socialvårdskommittén nu framlagt.

Det är enligt min mening alldeles givet att de gamla åter igen komma att känna sig besvikna. De hade behövt en omedelbar förhöjning av sina pensioner. Det hoppet har grusats genom förklaringen, att höjningen får anstå till nästa år, d. v. s. tills efter valet. Nu återstår att se huruvida regeringen skall nöja

Svar på interpellation. (Forts.)

sig med vad socialvårdskommittén föreslagit, eller om regeringen kommer att sträcka sig längre, när den skall taga ställning till socialvårdskommitténs förslag.

För min del vill jag understryka vad jag sagt vid upprepade tillfällen här i riksdagen, nämligen att det icke längre går att komma förbi en lösning av de gamlas försörjningsfråga på ett sätt som verkligen gör dem oberoende av fattigvård, välgörenhet och hjälp från anhöriga. Vad som i dag signaleras från socialministern tyder icke på att man inom rimlig tid ämnar förverkliga detta mål. Därför kan jag, herr talman, icke heller uttala min fulla tillfredsställelse med interpellationssvarets innehåll.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Man kan kanske inte lyssna till krokodiltårar men några andra fälde icke herr Senander. Jag är inte säker på att inte herr Senander är synnerligen tillfredsställd med mitt svar, som innebär att pensionerna inte utbetalas före valet, ty skulle det vara så, att man fått det svaret, att vi skola utbetala dem omedelbart före valet, hade han ju knappast kunnat överhuvud taget spela upp på det sätt som han här — otvivelaktigt mycket försiktigt jämfört med vad som kommer att ske ute i landet — har spelat upp inför det stundande valet.

I själva verket förhåller det sig så, att det ur teknisk synpunkt knappast var möjligt att åstadkomma någon utbetalning av dessa tillägg, under förutsättning att regering och riksdag kunna enas om dem i sinom tid, förrän i april månad 1945. Denna tidpunkt är icke beroende av den tidpunkt, vid vilken riksdagen fattar sitt beslut. Om riksdagen fattat ett beslut i juni månad i år, skulle med hänsyn till de tekniska svårigheterna i alla fall icke utbetalningarna kunnat ske — förutsatt att utbetalning skall ske av hela beloppet på en gång — förrän i april månad nästa år. Om man så vill är det ju intet hinder för att ett beslut, som fattas, låt mig säga i februari 1945, också kan leda till att en utbetalning kommer att ske i samma månad som det skulle skett, om vi fattat beslut vid denna riksdag, under förutsättning nämligen, att postverket skall sköta om utbetalningen av pensionerna, och så har ju ordningen varit hittills. Det är ganska svårt att föreställa sig, att man i en sådan här hastig vändning skall kunna genomföra någon annan utbetalningsmetod.

Det är det ena jag skulle vilja säga i detta sammanhang. Jag skall återkomma litet grand i sak senare. För det andra vill jag reagera emot detta ständiga skall på socialvårdskommittén. Jag har själv suttit i en folkpensionskommitté, som tillsattes 1928. Den tog på sig sex år för de förslag som i huvudsak, på grund av reservationer visserligen, blev riksdagens beslut 1935 och 1937. Den hade praktiskt taget ingenting annat att syssla med än en folkpensionsreform. Socialvårdskommittén, som ju tillsattes ur två synpunkter, nämligen dels att samordna vår socialförsäkring och övriga sociala understöd dels för att fullständigt reformera vår fattigvårdslagstiftning och effektivisera våra sociala åtgärder, började sitt arbete omedelbart efter det att riksdagen hade fattat en rad beslut, som inte mer än nått och jämnt hade hunnit träda i kraft. Verkningarna av statsmakternas beslut beträffande exempelvis änkebarnsbidrag, överhuvud taget barnbidrag och en hel rad åtgärder till skydd för mödrar och barn kunde man överhuvud taget icke studera vid den tidpunkt, då socialvårdskommittén tillsattes. Då nu en uppgift är att samordna det hela, så måste man ju ha bildat sig en föreställning om vilka verkningar alla dessa beslut skulle få, innan man kunde göra upp en hållbar samordningsplan. Men inte nog med det. Dessutom skall socialvårdskommittén göra om sjukförsäkringen, folkpensioneringen, som vi här tala om, arbetslöshetsförsäkringen, åtminstone delvis den sociala olycksfallsförsäkringen, och den skall

Svar på interpellation. (Forts.)

studera verkningarna av barnbidragen. Vi veta ju, att allt det som är genomfört inte är tillräckligt effektivt. Den skall granska allt detta ur effektivitetssynpunkt och på grund av de utredningar den då kan göra komma med sina förslag. Jag måste säga för min del, att låt vara att våra kommittéer ofta arbeta långsamt, det inte finns, om jag gör jämförelser med andra kommittéer, som ha suttit i detta land, någon särskild anledning att rikta förebräelser mot arbetstakten i socialvårdskommittén. Den har ju dessutom, jag höll på att säga i sitt ordinarie arbete, störts gång på gång, därför att jag har begärt att den skall framlägga fortfarande provisoriska förbättringsförslag både beträffande bidragsförskott åt änkebarn och dyrtidstillägg för blinda och folkpensionärer. Man kan möjligen säga, att kommittén har fått en uppgift, som är alldeles för stor och att man hellre skulle dela upp arbetet på en hel rad kommittéer, men å andra sidan, om man en gång vill ha till stånd en samordning betyder det ju bland annat att beloppen inom de olika försäkrings- och understödsgrenarna skola avvägas i ett rimligt förhållande till varandra. Den uppgiften måste en kommitté syssla med och inte ett större antal.

Jag har velat säga detta därför att jag har börjat bli litet trött, uppriktigt sagt, på gnatet för långsamhet. Jag har därmed inte sagt någonting om mitt ståndpunktstagande till nu föreliggande förslag. Jag kan ju inte medge för min del att det är så dåligt som herr Senander menar. Men därtill kommer att herr Senander kan bortse från alla svårigheter. Det kan varken socialvårdskommittén eller jag göra. Jag vill fästa uppmärksamheten på att vi ha ett system med tilläggs pensioner, som variera så att den ene kan få en pension på låt mig säga 530 kronor, den andre kan få en pension i samma dyrort på låt mig säga 15 kronor, därför att han har egna inkomster, och hela systemet är uppbyggt på det sättet att det skall tagas hänsyn till den egna inkomsten. Nu kan man inte, när man gör provisoriska förändringar, taga hänsyn till en sådan differentiering av pensionerna efter den egna inkomsten. Härigenom får en pensionär, som tidigare har, låt mig säga, en krona i månaden, 12 kronor om året i folkpension, i stället 112 kronor. Det gör, att man så att säga river upp hela grunden, om man tar till för höga belopp. Så fort jag kan göra en differentiering, kan jag säga att de som ha den högsta tilläggs pensionen skola få 200 kronor i tillökning, de som ha en mycket låg tilläggs pension, vilket förutsätter att de ha relativt goda egna inkomster, komma inte att få mer än 25 kronor. Det är ju i alla fall för en 12-kronorskarl en ökning med 200 procent. Men detta kan jag ju inte göra, därför att det skulle betyda detsamma som en definitiv reform. Det skulle betyda att vartenda pensionsbrev i detta land finge skrivas om, och jag vill se det ämbetsverk, som låter inte bara skriva om utan också räkna om på basis av inkomstuppgifter omkring 460 000 pensionsbrev inom en tid av låt mig säga sex eller sju månader. Men om man nu helst vill, att utbetalningen skall komma att ske under innevarande budgetår, är detta den längsta tid som finns till förfogande. och jag vågar säga att även om socialvårdskommittén uteslutande bestod av kommunister, så vore det ändå ett tekniskt problem, på vilket de skulle gå bet, om de skulle försöka lösa denna sak mera förmånligt än i varje fall socialvårdskommittén har föreslagit.

Allt detta behöver som sagt herr Senander inte bekymra sig om. Det är mycket bra. Jag tvivlar inte på att han verkligen har patos då det gäller de gamla. Det vågar jag verkligen säga att jag också har, men jag kan inte komma ifrån en hel rad av fakta att taga hänsyn till, när jag skall presentera riksdagen förslag i detta ämne.

Jag har velat säga detta därför att den demagogi, som jag ju har förutsett i det här ämnet, tror jag man behöver taga itu med, och om det skulle behövas, kommer jag att taga itu med den värre än jag har gjort i dag.

Svar på interpellation. (Forts.)

Herr Wallén: Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att säga något gentemot herr Senander, som anklagade socialvårdskommittén för bl. a. långsamhet och småsnålhet. Jag behöver inte göra det efter statsrådets förklaring utan vill bara påpeka, att om herr Senander hade en aning om kommitténs stora arbete, skulle han nog inte yttra sig på det sättet.

Medan jag har ordet vill jag säga ännu ett par saker. Det är för det första, att herr Lindqvists anförande i anledning av statsrådets svar överensstämmer till punkt och pricka inte bara med synpunkten hos det parti — bondeförbundet — som jag tillhör och som ju i debatten för någon tid sedan framförde liknande synpunkter, utan även med uppfattningen inom socialvårdskommittén i dess helhet. Jag ber att få poängtera, att i socialvårdskommittén ha vi icke haft anledning att tänka på valet, utan där ha samtliga partiets representanter varit enhälliga i denna sak. Man är enhällig i att omfatta det uttalande, som herr statsrådet läste upp och som jag tror måste tillfredsställa praktiskt taget alla tänkande människor, därför att det bygger på att det skall bli möjligt för den fattige att kunna leva, om han sköter sig någorlunda, utan fattighjälp, vilket även i så måtto är välsignelserikt som det utjämnar något av kommunernas bördor i fattigvårdsfrågor. Det har inte varit någon meningsskiljaktighet mellan partierna — det vill jag särskilt poängtera — huruvida denna förbättring, som herr Senander sade, skulle göras före valet, vilket hade en tydlig adress. Det finns ingen anledning härtill, det kan praktiskt taget icke något parti vara med på, om det vill sanning, rätt och rättfärdighet.

Vad socialvårdskommittén och dess småsnålhet beträffar vill jag säga, att vi ha dock skyldighet att taga hänsyn till vad som är möjligt och riktigt, och ledstjärnan har inte varit småsnålhet utan den har för *alla ledamöter* varit rättvisa och möjlighet till tryggad ålderdom, som för samhället är mycket betydelsefullt.

Det var bara detta, herr talman, som jag ville säga.

Herr Senander: Herr talman! Statsrådets anförande präglades av en ganska märkbar irritation, för övrigt en ganska oförklarlig sådan. Denna irritation satte tydliga spår i hela hans anförande, i det att han motsade sig själv flera gånger när det gällde värderingen av det kommunistiska partiets framstötter i denna fråga.

Han började med att göra gällande, att vår aktion i detta spörsmål skulle ha varit något slags försök att göra valpropaganda. Senare förklarade han emellertid, att han inte ville fränkänna mig ett visst patos för de gamlas sak för att slutligen ganska häpnadsväckande, åtminstone för dem som lyssnade i kammaren, förklara, att alltsammans var bara demagogi från vår sida. Det är under sådana förhållanden svårt att veta vilket som riktigt. Jag skulle emellertid endast vilja säga till socialministern, att jag har arbetat med hit-hörande spörsmål sedan många år tillbaka, redan innan jag kom in i riksdagen och inte bara sysslat med dem vid valtillfällen här i kammaren. Jag har ständigt gjort framstötter för att åstadkomma bättre vård för folkpensionärerna, men tyvärr har jag mötts av en kallsinnighet, som illa rimmade med det patos, som enligt vad man gör gällande socialministern framförallt skulle besitta.

Socialministern framhåller såsom skäl till att regeringen inte kunnat framlägga förslag om förhöjda folkpensioner tidigare, att man, även om man ianevarande år fattar beslut i frågan, på grund av tekniska svårigheter ändå inte skulle kunna utbetala beloppet till pensionärerna förrän i april nästa år. Han tillade emellertid försiktigt nog »därest man skulle betala ut hela beloppet på en gång». Men vem har begärt att detta skall ske? Sådana tekniska

Svar på interpellation. (Forts.)

svårigheter måtte väl ändå inte förefinnas för ett så välorganiserat verk som postverket, att man inte, därest beslut fattas av den nu samlade riksdagen, skulle kunna betala ut dessa pensionsbelopp betydligt tidigare. Jag finner socialministrernas förklaring endast vara ett försök att komma undan det faktum, att det förelegat möjligheter för regeringen att framlägga ett förslag för nu sittande riksdag men att detta underlätits och man skjuter på saken till nästa år.

Vad sedan kritiken mot socialvårdskommittén beträffar förklarade socialministern, att han var utledsen på detta gnat på socialvårdskommitténs arbete. Han adresserade sig därvid särskilt till oss kommunister. Jag vill i detta sammanhang erinra om den debatt, som fördes, då riksdagen behandlade motionerna rörande höjning av tilläggspensionerna på vårsidan. Då var det en allmän mening, inte bara bland kommunisterna utan faktiskt inom hela riksdagen, att socialvårdskommittén hade förhalat framför allt folkpensionsfrågans lösning. Även om denna fråga har ett visst sammanhang med övriga sociala problem, borde väl ingenting ha hindrat, att regeringen hade givit direktiv åt socialvårdskommittén eller denna själv tagit initiativ till att göra en utbrytning av detta spörsmål och framlägga ett förslag, som hade varit betydligt bättre än det som kommittén nu framlagt.

Slutligen vill jag säga till socialministern, att vi kommunister inte alls bortse från svårigheterna att definitivt lösa denna fråga, men då man har hållit på så länge i detta land med frågan om folkpensionerna och ännu inte kommit längre än dithän, där vi stå i dag, då folkpensionärerna faktiskt lida den bittraste nöd, då har man rätt att anklaga dem som bära ansvaret för att man inte har hunnit längre på vägen mot en lösning av frågan. Under den långa tid som folkpensionsfrågan varit aktuell borde man hunnit utreda den i detalj och framlägga ett förslag, som åtminstone något så när hade närmat sig det mål, som man alltid deklarerat som målet för strävandena i denna fråga, nämligen att befria gamla fattiga här i landet från det många gånger nesliga beroendet av fattigvården.

Herr Wallén: Herr talman! Jag skulle till herr Senander vilja säga, att en särskild delegation inom socialvårdskommittén sedan länge har arbetat med frågan om en reformering av hela folkpensioneringen. Detta kanske herr Senander inte vet eller vill veta, men det är likväl ett faktum. Jag medger att detta arbete tar tid i anspråk, men det är också en omfattande uppgift, och varken socialvårdskommittén som helhet eller någon av dess ledamöter ha sannerligen sparat på sin arbetskraft, då det gällt att åstadkomma en lösning av denna fråga.

Intresset för en dräglig ålderdom för alla dem som i en trogen livsgärning fullgjort sin plikt mot samhället är stort och kommer snarast möjligt att föreslås på ett för samhället värdigt sätt. Därom torde alla vara fullständigt eniga.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 3.

Ordet lämnades på begäran till

*Svar på
interpellation.*

Herr statsrådet **Rosander**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Persson i Stockholm till chefen för folkhushållningsdepartementet framställt följande frågor:

»Anser icke statsrådet att lättnaderna på matfettförsörjningens område i

Svar på interpellation. (Forts.)

första hand bör utnyttjas för att återställa giltigheten av hälsovårdsstadgans bestämmelser om förbud mot mjölkförsämring?

Om så är fallet, kan då ett slopande av bestämmelserna i Kungl. Maj:ts kungörelse av den 7 november 1941 med vissa bestämmelser angående handeln med mjölk, vara att emotse inom den närmaste tiden?»

I folkhushållningsministerns frånvaro torde det ankomma på mig i egenskap av t. f. departementschef att besvara dessa frågor.

Jag vill då först betona, att bestämmelserna om mjölkstandardisering icke — såsom interpellanten synes tro — stå i strid med någon bestämmelse i hälsovårdsstadgan. Den av interpellanten åberopade författningsbestämmelsen stadgar, att mjölk, som saluhålles, ej får vara berövad något av sina naturliga beståndsdelar, utan att sådant särskilt anges. I kungörelsen om mjölkstandardisering och i livsmedelskommissionens cirkulär med tillämpningsföreskrifter till kungörelsen har en särskild erinran intagits om hälsovårdsstadgans föreskrifter i detta hänseende. I kommissionens cirkulär ha vidare vissa råd lämnats beträffande sättet för angivande av att mjölken är standardiserad. Enligt vad kommissionen upplyst ha kommissionens anvisningar vunnit allmän efterföljd.

Interpellanten synes även vilja göra gällande, att bestämmelserna om mjölkstandardisering skulle strida mot en av 1940 års riksdag uttalad mening. Vad riksdagen då yttrade sig om, var en proposition, i vilken Kungl. Maj:ts anhängit om riksdagens yttrande över ett förslag till sådan ändring i nyssnämnda bestämmelse i hälsovårdsstadgan, att standardiserad mjölk skulle kunna saluhållas utan att mjölkens beskaffenhet av standardiserad behövde särskilt angivas. Riksdagen förklarade sig då icke vilja tillstyrka förslaget. Däremot uttalade sig riksdagen icke emot en standardisering i och för sig.

Innan jag går in på frågan, huruvida standardiseringen i nuvarande läge bör bibehållas, vill jag i korthet erinra om den betydelse standardiseringen haft för vår försörjning.

Avspärrningen av importen västerifrån och det osedvanligt svaga skördeutfallet 1940 och 1941, vilket bl. a. resulterade i en avsevärd nedslaktning av mjölkkor, medförde som bekant en stark försämring av vårt försörjningsläge även i fråga om matfett och mjölk. Statliga ingripanden blevo därför nödvändiga. Redan i slutet av 1940 måste man tillgripa ransonering av matfettförbrukningen, vilken ransonering ytterligare skärptes 1941. Mjölkproduktionen, som konsumtionsåret 1 september 1940—31 augusti 1941 uppgått till 4 060 000 ton, beräknades komma att under motsvarande tid 1941/42 minska med 630 000 ton till 3 430 000 ton. För att den dittills tillämpade ransoneringsplanen för matfett skulle kunna fullföljas, erfordrades emellertid en mjölkproduktion av 3 728 000 ton eller 298 000 ton mera än den beräknade. Detta underskott motsvarade i runt tal 12 600 ton smör. I denna situation befanns det ofrånkomligt att ingående pröva frågan om ytterligare åtgärder för ordnande av matfett- och mjölkförsörjningen. De åtgärder, mellan vilka man hade att välja, voro följande:

1. inställande helt eller till största delen av ostproduktionen,
2. åtgärder för ökad användning av skummjölk i stället för helmjölk,
3. nedsättning av matfettansonerna,
4. standardisering av konsumtionsmjölkens fetthalt,
5. ransonering av konsumtionsmjölken.

Vid diskussion av de olika alternativa förslagen kom man till den uppfattningen, att standardisering av konsumtionsmjölken borde komma i första hand och genomföras snarast möjligt. I andra hand borde en sänkning av matfettansonerna komma i fråga. Sist av alla åtgärder borde en ransonering av kon-

Svar på interpellation. (Forts.)

sumtionsmjölken tillgripas. En ytterligare minskning av osttillverkningen borde icke utan mycket starka skäl genomföras.

Ett av skälen för att man valde att genomföra en mjölkstandardisering var, att det i mjölken ingående fett i en knapphetssituation kunde på ett både enklare och rättvisare sätt fördelas mellan befolkningen, om en standardisering kom till stånd än om så ej vore fallet. Standardiseringen skulle vidare underlätta särskilt de större samhällenas förseende med konsumtionsmjölk. Genom att ett mejeri med konsumtionsmjölksförsäljning något sänkte fetthalten i konsumtionsmjölken, kunde nämligen mejeriet utan att minska sin smörproduktion öka ut konsumtionsmjölkskvantiteten i motsvarande mån.

Genom bestämmelserna om mjölkstandardisering, vilka utfärdades i november 1941, sänktes fetthalten för den saluhållna mjölken till 3 %. Medelfetthalten för hela landet hos den vid mejerierna under år 1940 invägda mjölken utgjorde 3,54 procent.

För ett bedömande av verkningarna av mjölkstandardiseringen kunna följande siffror vara av intresse. Mjölkinvägningen vid mejerierna, som 1939 uppgick till i runt tal 3,2 miljoner ton, minskade oavbrutet till 1942, då den utgjorde omkring 2,5 miljoner ton, för att under 1943 stiga till ungefär 2,8 miljoner ton. Oaktat denna nedgång i mjölkinvägningen ökade emellertid åtgången av konsumtionsmjölk stadigt. Från att 1939 ha uppgått till ca 494 000 ton steg den 1941 — det år då standardiseringen infördes — till ca 610 500 ton och hade 1943 kommit upp till ej mindre än ca 963 000 ton, d. v. s. nästan dubbelt så mycket som 1939. Det kan beräknas, att standardiseringen betytt en ökning av smörproduktionen med 6 150 ton år 1942 och 6 900 ton år 1943. Som jämförelse kan nämnas, att den totala smörproduktionen år 1939 utgjorde 83 735 ton, 1942 ca 71 925 ton och 1943 ca 79 260 ton.

Om standardiseringen nu slopades skulle detta enligt livsmedelskommissionens beräkningar betyda en minskning av den årliga smörproduktionen med ungefär 6 900 ton. Landets lager av smör äro för närvarande, trots en viss ökning av produktionen, väsentligt mindre än vid motsvarande tidpunkt 1943. Lagren utgjorde vid månadsskiftet juni/juli 1943 ca 4 500 ton, under det att lagren vid samma tidpunkt i år uppgingo till allenast ca 1 000 ton.

Frågan huruvida lättnaderna på matfettförsörjningens område borde utnyttjas för en återgång till den fetthalt i mjölken, som var rådande före standardiseringens genomförande, upptogs redan i våras till behandling i livsmedelskommissionen. Kommissionen kom därvid till den uppfattningen att man, i den mån försörjningsläget beträffande mjölk lättade, i första hand borde söka få till stånd en ökad tillverkning av ost, så att de relativt knappa ransonerna av detta ur näringsfysiologisk synpunkt mycket betydelsefulla födoämne kunde utökas. Kommissionen ansåg det vidare angeläget, att ökningen i ostproduktionen i största möjliga utsträckning förlades till sommarmånaderna, då tillgången på mjölk var god.

Av de uppgifter jag nu lämnat torde framgå, att standardiseringen fortfarande måste tillmätas stor betydelse för vår matfettförsörjning och för möjligheten att tillgodose den ökade konsumtionen av mjölk. Försörjningsläget har visserligen i icke oväsentlig grad förbättrats under den senaste tiden, men hur läget kommer att bli i vinter är svårt att nu bedöma, med hänsyn bland annat till de ovissa importutsikterna för fodermedel. Det kan därför icke anses lämpligt eller välbetänkt att i dagens läge borttaga mjölkstandardiseringen. Man bör i stället i första hand eftersträva att öka smörlagren. Detta även med hänsyn till de krav om hjälp till andra länder som kunna komma att ställas på oss.

Jag vill slutligen meddela, att det icke varit på tal att under den närmaste

Svar på interpellation. (Forts.)

tiden upphäva förbudet mot försäljning av tjock grädde. De uppgifter härom som varit synliga i pressen sakna varje grund.

Vidare yttrade:

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Jag tackar statsrådet och tillförordnade chefen för folkhushållningsdepartementet för svaret på min interpellation.

I svaret har statsrådet gjort vissa erinringar mot innehållet i ingressen till mina frågor. Han anför bland annat, att »bestämmelserna om mjölkstandardiseringen icke — såsom interpellanten synes tro — stå i strid med någon bestämmelse i hälsovårdsstadgan». Det var från min sida inte fråga om enbart någon »tro», när jag påpekade detta förhållande. Jag hade nämligen hämtat min uppfattning ur vad man i denna fråga torde kunna beteckna som urkunderna, nämligen ur innehållet i den proposition med förslag om ändring av hälsovårdsstadgan, som riksdagen behandlade och avsåg den 30 oktober 1940, samt ur riksdagens protokoll över behandlingen av nämnda fråga.

Jag vill först ännu en gång citera vad statsrådet anförde i sitt interpellationssvar, när han yttrade: »Jag vill då först betona, att bestämmelsen om mjölkstandardiseringen icke — såsom interpellanten synes tro — står i strid med någon av bestämmelserna i hälsovårdsstadgan.» Därefter citerar jag från Kungl. Maj:ts proposition nr 44 år 1940 ur departementschefens yttrande: »Den minskade fodertillgången kan göra det önskvärt att söka utvinna större smörkvantitet ur den tillgängliga mjölmängden, vilket kan ske genom att standardisera fetthalten hos konsumtionsmjölken. För att icke gällande författningsbestämmelser skola utgöra ett hinder för en dylik standardisering, därest sådan skulle påfordras, synes ändring av förut berörda stadganden i 10 § 2 mom. och 45 § 2 mom. hälsovårdsstadgan erforderlig.» Slutligen citerar jag ur andra kammarens protokoll från behandlingen av frågan den 30 oktober 1940 under § 7: »Genom en den 4 oktober 1940 dagtecknad, till tredje särskilda utskottet hänvisad proposition, nr 44, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionens bilagt utdrag ur statsrådsprotokollet över socialärenden anhållit om riksdagens yttrande över ett till propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § 2 mom. och 45 § 2 mom. hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919. Förslaget avsåg ändring av gällande författningsbestämmelser i sådan riktning, att dessa icke skulle utgöra hinder för en standardisering av fetthalten hos konsumtionsmjölken i syfte att utvinna större smörkvantitet ur den tillgängliga mjölmängden.»

Jag överlämnar till statsrådet Rosander att söka bringa sin kritik mot vad jag anført i min interpellation i samklang med innehållet i propositionen i ärendet och med vad andra kammarens protokoll har att förtälja. Kungl. Maj:ts förslag avsågs av riksdagens båda kamrar efter en diskussion, som nära nog uteslutande rörde sig omkring frågan om standardisering eller icke. Först efter detta beslut började regeringen anse, att hälsovårdsstadgan i dess ursprungliga och för närvarande oförändrade lydelse icke utgjorde något hinder för ett regeringsbeslut om standardisering av mjölken.

Jag har i interpellationen framhållit, att ett förbättrat försörjningsläge på berörda område i första hand borde utnyttjas på ett sådant sätt, att de föreskrifter som nu sätta de bestämmelser i hälsovårdsstadgan, vilka avse att skydda konsumenterna mot mjölkförsämring, ur kraft, skulle slopas. Jag vet att husmödrarna framför allt i arbetarhemmen dela denna min uppfattning. Av interpellationssvaret framgår emellertid, att departementschefen hyser en annan mening. Man vill först öka tillgången på ost, därefter ytterligare öka smörslagen och slutligen kanske också bringa hjälp med matfettförsörjningen

Svar på interpellation. (Forts.)

till andra länder, innan man börjar tänka på att avskaffa standardiseringen av konsumtionsmjölken. Därmed har man ställt frågan om avskaffandet av mjölkförsämringen på en oviss framtid.

I interpellationssvaret upplyses, att man framställt 6 900 ton smör per år av det fett, man tagit ur konsumtionsmjölken. Detta förhållande har som alla känna till icke föranlett någon ändring av priserna på konsumtionsmjölken. Om mjölkförsämringen nu skulle slopas utan att mjölkprisen höjdes, så skulle detta betyda en inkomstminskning för jordbruket på över 30 miljoner kronor per år. Jag tror inte att jag tar fel, om jag uttalar den förmodan, att man i nämnda förhållande har att söka den främsta orsaken till att regeringen vill skjuta på frågan om mjölkstandardiseringen avskaffande till en oviss framtid.

Man har med hjälp av mjölkstandardiseringen alltså ökat smörproduktionen med 6 900 ton per år, men samtidigt har åtgången av konsumtionsmjölk ökat från 494 000 ton år 1939 till 963 000 ton år 1943, alltså nära en fördubbling. Orsaken till denna stegring av mjölkkonsumtionen är säkerligen till stor del, att man i hushållsförbrukningen måste öka kvantiteten för att ur näringssynpunkt eliminera verkningarna av kvalitetsförsämringen. Alltså innebär mjölkstandardiseringen att konsumenterna först hänvisas till att köpa mjölk, som såväl i fråga om näringsvärde som i fråga om smak och hållbarhet är sämre än tidigare — vilket sistnämnda är mycket besvärande för husmödrarna — utan att erhålla kompensation för detta genom prissänkning. Standardiseringen innebär vidare, att konsumenterna tvingas köpa mer mjölk än tidigare, vilket för dem utgör en ytterligare utgiftsstegring, trots att de leva i kris- och lönestoppets tidevarv. Genom standardiseringen utviner man egentligen inte någon större kvantitet matfett, man vinner endast att konsumenterna få köpa igen det matfett, som tagits ur deras egen av dem själva betalda mjölk, i form av smör. Den hjälp till jordbruket, som på detta sätt lämnas, blir odifferentierad, d. v. s. de som ha mycket att sälja få mycket med av de 30 miljoner kronor, som man årligen tar ur arbetarhemmens och andra konsumenters mjölk, de jordbrukare däremot, som ha litet att sälja, få endast en obetydlig del av detta belopp.

Allt talar sålunda enligt min mening för att slopandet av mjölkstandardiseringen bör ställas som en förstahandsåtgärd att genomföras så fort försörjningsläget på något sätt tillåter detta. Standardiseringen borde följaktligen icke bibehållas för att exempelvis öka tilldelningen av ost eller som en åtgärd för att möjliggöra en export av matfett. Den får inte bli en permanent företeelse. Att standardiseringen slopande kanske medför behov av ytterligare stöd åt jordbruket får icke hindra en sådan åtgärd. Ty det ekonomiska stöd, som lämnas jordbruket genom mjölkstandardiseringen, får orättvisa verkningar för såväl arbetare och övrigt småfolk i deras egenskap av konsumenter som för de mindre jordbrukarna i deras egenskap av producenter.

Herr statsrådet **Rosander**: Herr talman! I anslutning till vad herr Persson yttrade i början av sitt anförande vill jag hänvisa till interpellationssvaret och därtill endast konstatera, att den av Kungl. Maj:t framlagda propositionen uteslutande avsåg att möjliggöra tillhandahållandet av standardiserad mjölk utan att man skulle behöva genom särskilda anslag och meddelanden till allmänheten upplysa om att mjölken var standardiserad.

I själva sakfrågan vill jag här blott konstatera, att jag är ense med interpellanten om att en höjning av mjölkens fetthalt bör ske så fort som förhållandena medgiva. Jag anser emellertid, att en sådan åtgärd icke är lämplig att genomföra i dagens läge. Jag har i mitt interpellationssvar påpekat, att mjölkkonsumtionen har stegrats nästan till det dubbla. Jag har också påvisat,

Svar på interpellation. (Forts.)

att det i förhållande till förkrigstiden fortfarande föreligger en betydande minskning i invägningen av mjölk till våra mejerier. Jag har påvisat, att även smörlagren nedgått mycket kraftigt, nämligen från 4558 ton vid månads-skiftet juni—juli 1943 till 963 ton vid samma tidpunkt i år. Man har vidare alltjämt att se fram emot en sedvanlig minskning i fråga om mjölktilförseln, när hösten inträder och betessåsongen är slut, varjämte förhållandena i viss mån äro ovissa i fråga om möjligheterna att importera foderkakor och andra fodermedel. Under sådana förhållanden tycker jag alla skäl tala för att man nu bör låta anstå med höjningen av fetthalten i mjölken och avvakta den vidare utvecklingen.

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Det är väl inte nödvändigt att så mycket diskutera innehållet i ingressen till mina frågor. Men statsrådet Rosanders förklaring kan ju inte vara tillfyllest, ty om det nu hade varit så, att regeringen icke ursprungligen hade ansett, att hälsovårdsstadgan lade hinder i vägen för en standardisering av mjölken, varför skulle då chefen för det departement, det här gäller, lägga fram en proposition med förslag till ändring av hälsovårdsstadgan och motivera detta förslag med orden »för att icke gällande författningsbestämmelser skola utgöra ett hinder för en dylik standardisering» o. s. v. i enlighet med vad jag citerade i mitt förra anförande. Jag har alltså i mina uttalanden endast utgått ifrån departementschefens egna ord. Sedan vet jag mycket väl, att riksdagen efter utskottsbehandlingen av frågan för sin del kom till den slutsatsen, att hälsovårdsstadgan i dess nuvarande lydelse måhända icke skulle lägga hinder i vägen för en standardisering och att regeringen först därefter genomförde denna standardisering.

Nu förhåller det sig väl ändå på det sättet, att man har ökat osttillverkningen vilket även framgår av uppgifter i pressen. Ingen människa kan väl vara ledsen åt ett sådant förhållande i och för sig. Jag har emellertid i min interpellation givit uttryck åt den meningen, att även en sådan ågärd borde få bli en andrahandsfråga och att förstahandsuppgiften borde vara att få bort den försämring av konsumtionsmjölken, som standardiseringen innebär. Jag beklagar att innehållet i det svar jag fått tyder på att vederbörande departementschef inte ser saken på samma sätt utan att man kan befara, att standardiseringen fortfarande skall bli en mer eller mindre permanent företeelse. Ur dessa synpunkter är jag icke tillfredsställd med svaret.

Herr **Skoglund** i Doverstorp: Herr talman! Herr Persson i Stockholm förklarade, att allmänheten måste öka mjölkkonsumtionen för att erhålla tillräckligt med näringsämnen och således täcka den försämring, som skett i mjölkens fetthalt. Jag har för min del kommit till den uppfattningen — och jag har inte under krisåren stått alldeles främmande för varken mjölkdistribution eller mejeridrift — att det framförallt är två orsaker, som ha föranlett denna ökade mjölkkonsumtion. Den ena är att den allmänt nyttjade konsumtionsvara, som mjölken utgör, dess bättre funnits att tillgå och varit oransonerad. Den andra anledningen är att mjölken i förhållande till många andra näringsämnen har varit relativt billig. Detta har glädjande nog framskapat en mycket stor mjölkkonsumtion, och denna konsumtion fortsätter — jag upprepar det — dess bättre, även sedan det blivit rikligare tillgång på livsmedel överhuvud taget.

Jag tror, att den som har sett det arbete och den organisation, som ligger bakom produktionen och fördelningen av den mjölk, som har behövts under alla dessa krisår, måste säga sig, att det är en oerhört omfattande uppgift, som har lösts av jordbrukarna, mejerierorganisationerna och kristidsmyndighe-

Svar på interpellation. (Forts.)

terna. Inte minst konsumenterna ha all anledning att vara tacksamma härför. Jag skulle tro, att en för hastig återgång till förkrigsförhållandena, skulle kunna orsaka rubbningar i nu rådande distributionsförhållanden och medföra ganska allvarliga vådor, inte minst för konsumenternas del. Jag tycker därför att herr Persson i Stockholm kan lugna sig till den dag, då livsmedelskommissionen anser, att det finns möjligheter att åstadkomma ett ändrat förhållande på detta område.

Herr Lundh: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att reagera mot ett uttryck av herr Persson i Stockholm i hans första anförande. Han sade, att en standardisering av mjölken icke borde få fortsätta för att öka vår lagerhållning och för att vi skola kunna eportera matfett. Det är väl dock så, att lagringen av fett för exportändamål är ett led i vår efterkrigsberedskap och den humanitära verksamhet, som vi enligt en allmän mening bland vårt folk skola utföra vid krigets slut. Och den siffra som statsrådet nämnde hur denna lagerhållning minskat utgör ju ett talande belägg för att det behövs en kraftig ökning av densamma, om vårt folk skall bli i stånd att efter krigets slut verkligen biträda framför allt våra grannfolk med den export av livsmedel som — vilket vi alla hoppas och önska — skall kunna ske. Jag vill också understryka, att vi få icke blunda för det faktum, att ju närmare oss kriget kommer, desto mera kommer strömmen av flyktingar att ökas och större krav komma att ställas på vår lagerhållning såväl beträffande matfett som andra varor.

Som konsument kan jag instämma med herr Persson i Stockholm däri, att man skulle kunna önska, att standardiseringen borttogs. Alla vilja vi väl gärna få en mjölk med mera näringsvärde. Här får man väl ändå väga mot varandra olika intressen. Utöver de synpunkter som herr statsrådet anförde som skäl för behövligheten av en standardisering, vill jag för min del lägga särskild vikt vid en ökning av lagerhållningen, som skall möjliggöra för oss att, om så blir nödvändigt, taga emot och underhålla den ökade flyktingströmmen i vårt land och efter krigets slut biträda andra folk med livsmedel.

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! Jag kan ge herr Skoglund i Dovers-
torp rätt i att orsakerna till ökad mjölkkonsumtion också kunna vara de av honom angivna. Jag nämnde icke heller den försämrade kvaliteten hos mjölken såsom enda orsaken, utan jag sade, att den var en kraftigt bidragande orsak till ökningen av konsumtionen. Då här i Stockholm mjölkens fetthalt minskats med nära en fjärdedel mot vad den varit tidigare, måste det erfordras större kvantiteter mjölk för att eliminera denna kvalitetsförsämring.

När herr Skoglund i Dovers-
torp framhöll att man icke skulle rubba mjölk-
distributionen, förstår jag icke riktigt hans tankegång, därför att ett upphävande av standardiseringen skulle väl icke behöva rubba distributionen av mjölk och den apparat som skapats för detta ändamål.

Slutligen vill jag fästa herr Lundhs uppmärksamhet på att standardiseringen icke i och för sig kan framskaffa större kvantiteter fettämnen inom landet, utan det är här endast fråga om i vilka former vi skola tillgodogöra oss de kvantiteter fett som finnas. Det kan alltså inte bli någon ökning av tillgången genom standardiseringsförfarandet. Det tycks man vilja glömma, när man skall väga mot varandra nackdelarna och fördelarna av en standardisering av mjölken.

Herr statsrådet Rosander: Herr talman! I sak har jag icke något ytterligare att anföra. Det är heller knappast någon idé att fortsätta resonemanget

Svar på interpellation. (Forts.)

på det formella planet. Jag vill blott hänvisa herr Persson i Stockholm till tredje särskilda utskottets utlåtande nr 15 vid 1940 års urtima riksdag. Där säger utskottet bl. a.: »Om en standardisering av konsumtionsmjölken finnes böra komma till stånd, måste emellertid enligt utskottets mening starka betänkligheter anses möta mot en sådan utformning av bestämmelserna därom, att mjölkens beskaffenhet av standardiserad icke skulle angivas vid mjölkens saluhållande» och så fortsätter utskottet längre ned: »Det bör framhållas, att ett angivande av konsumtionsmjölkens egenskap av standardiserad i praktiken synes kunna ske med tämligen enkla medel; anslag i försäljningslokalerna bör sålunda vara tillfyllest i fall då där saluföres allenast standardiserad mjölk.» Riksdagen har sålunda här anvisat en väg, Kungl. Maj:t har följt denna väg och densamma står icke i strid med hälsovårdsstadgan.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Herr statsrådet **Rubbestad** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Herr Ekdahl har med kammarens tillstånd till mig framställt följande frågor:

Svar på interpellation.

1. Anser statsrådet skäl föreligga och möjligheter förefinnas för en ändring av gällande giftstadga dithän, att arsenikbehandling under blomningstid beträffande växter, som beflygas av bin och humlor, förbjödes och belägges med ansvar?

2. Vilka möjligheter anser statsrådet förefinnas att bereda biodlare ersättning för förluster, som de innan tillräckligt lagskydd trätt i kraft tillfogats genom användande av arsenik på ovan antytt sätt?

Med skrivelse den 22 november 1941 överlämnade medicinalstyrelsen förslag till ny giftstadga. På initiativ av styrelsen för statens växtskyddsanstalt inkom därefter — den 4 maj 1942 — statens livsmedelskommission med en hemställan hos medicinalstyrelsen, att styrelsen med det snaraste måtte föranstalta om ändring av bland annat sin kungörelse den 11 juli 1929 angående anvisningar till undvikande av förgiftning vid visst användande av pulverformiga arsenikhaltiga beredningar. Växtskyddsanstaltens styrelse hade hos livsmedelskommissionen förordat en skyndsam förenkling av föreskrifterna rörande användning av arsenikhaltiga beredningar för bekämpande av skadeinsekter vid jordbruk och trädgårdsskötsel. Anstaltsstyrelsen hade därvid anfört, *att* arsenikföreningar sedan länge haft en synnerligen betydande uppgift som bekämpningsmedel mot vissa skadedjur på våra kulturväxter, *att* som bekämpningsmedel zinkarsenat och kalciumarsenat numera trätt i förgrunden, det förra huvudsakligen som besprutningsmedel och det senare som bestoftningsmedel, *att* man under en tid, då de yttersta ansträngningar måste göras för säkerställande av vår livsmedelsproduktion, icke finge glömma vikten av att bekämpa skadedjuren i såväl åker- som trädgårdsbruket och *att* man borde förutsätta ökad användning av arsenikpreparat på grund av den hämmade införseln av nikotin för bekämpningsändamål, men *att* användandet av arsenikpreparat som bekämpningsmedel försvårades av vissa av medicinalstyrelsen utfärdade föreskrifter, i vilket sistnämnda hänseende gjordes gällande, bland annat, att lämnade anvisningar i flera avseenden vore föga ändamålsenliga. Livsmedelskommissionen i sin tur anslöt sig till de av växtskyddsanstalten framförda synpunkterna, att det i nuvarande försörjningsläge vore av synnerligen stor vikt, att åtgärder vidtoges för att skapa förutsättningar för en god skörd. Bland dylika åtgärder intogs bekämpandet av skadeinsekter en framträdande plats. För att för ändamålet tillgängliga bekämpningsmedel

Svar på interpellation. (Forts.)

till fullo skulle kunna utnyttjas, vore det i hög grad önskvärt, att bestämmelser, som icke nödvändigtvis måste förefinnas, ändrades så, att användandet av olika bekämpningsmedel icke försvårades genom onödiga föreskrifter.

Med beaktande av ett inom statens växtskyddsanstalt uppgjort förslag till »Anvisningar till undvikande av förgiftning vid behandling av växter med arsenikhaltiga beredningar» — vid vilket förslags upprättande man utgått från att stränga föreskrifter rörande arseniksmidlets användning icke hade något större berättigande, sedan nästan uteslutande zink- och kalciumhaltiga preparat kommit till användning — utarbetades inom medicinalstyrelsen ett förslag till kungörelse angående anvisningar till undvikande av förgiftning vid användande av vissa arsenikhaltiga beredningar till bekämpande av för trädgårdsskötsel, jordbruk eller skogsbruk skadliga insekter. I yttrande den 15 maj 1942 över sistnämnda förslag förklarade styrelsen för statens växtskyddsanstalt, att den icke hade något att erinra mot förslaget, och hemställde, att medicinalstyrelsen ville skyndsamt utfärda kungörelse i enlighet med förslaget i fråga. Den 18 maj 1942 utfärdade medicinalstyrelsen berörda kungörelse. I och för vinnande av överensstämmelse mellan denna kungörelse och giftstadgeförslaget ändrade medicinalstyrelsen samtidigt i skrivelse till Konungen sitt förslag till ny giftstadga i vissa delar.

Den nya giftstadgan utfärdades den 26 november 1943 att träda i kraft den 1 mars 1944. De i stadgans bilaga 2 grupp X B under specialbestämmelser 1. a) föreskrivna »Anvisningar att iakttagas till undvikande av förgiftning vid användande av arsenikhaltiga medel till bekämpande av för trädgårdsskötsel, jordbruk eller skogsbruk skadliga insekter» överensstämma med de i medicinalstyrelsens ovannämnda kungörelse den 18 maj 1942 meddelade anvisningarna och stå sålunda i överensstämmelse med den av expertisen på förevarande område — statens växtskyddsanstalt — år 1942 uttalade uppfattningen i frågan. Anvisningarna innehålla sålunda ej något förbud mot behandling under blomningstiden med arsenikmedel av andra växter än dem, vilkas frukter äro ätliga.

I anledning av interpellationen och dess påpekande av de risker, som behandling av blommande raps med arsenikhaltiga preparat synes ha för bin och humlor, har jag häröver inhämtat yttrande från statens växtskyddsanstalt och Sveriges utsädesförening. Sveriges utsädesförening framhåller härvid bl. a.:

»Arsenikpreparatets användbarhet för bekämpning av rapsbagge är ännu ej helt klarlagd. Det enda tillfälle, då bepudring med arsenikpreparat mot rapsbagge hittills syns ha haft effekt, är då rapsbaggen angriper vårraps på tidigt stadium, medan knoppställningarna ännu döljas i bladrossetten. I nämnda utvecklingsstadium kan ingen fångst av rapsbaggarna ske, och arsenikbepudring har därför hittills varit den enda kända bekämpningsmetoden. Ej heller i detta stadium besökas emellertid odlingarna av bin och humlor. Att bepudra med arsenikpreparat i blommande raps eller senap gör däremot ingen nytta (sedan sagda odlingar kommit helt i blom, behöver och bör ingen bekämpning av något slag utföras), och någon dylik åtgärd har heller aldrig från sakkunnigt håll rekommenderats. Tvärtom har såväl växtskyddsanstalten som utsädesföreningens tjänstemän alltid med skärpa framhållit, att arsenikbepudring *icke får äga rum* i blommande odling.»

Växtskyddsanstalten yttrar bl. a.:

»Ur växtskyddssynpunkt finnes ingen anledning att vare sig bespruta eller bepudra något slag av växter med arsenikhaltiga preparat under pågående blomning. Vad särskilt rapsen beträffar har växtskyddsanstalten städse avrått från arsenikbehandling under blomningen, då denna metod visat sig in-

Svar på interpellation. (Forts.)

effektiv, utan i stället tillrätt andra metoder, speciellt fångst av skalbaggar med särskilt konstruerade redskap.

Växtskyddsanstalten anser det därför önskvärt att en sådan ändring av giftstadgans bestämmelser vidtages, att arsenikbehandling av växter, som beflygas av bin och humlor, blir förbjuden under blomningstiden.»

Växtskyddsanstalten föreslår ett tillägg till de anvisningar, som föreskrivas i giftstadgans bilaga 2, grupp X B, Arsenikföreningar, av innehåll, att växter, vilka beflygas av bin och humlor, icke få behandlas under blomningstiden.

Med hänsyn till de ovan anförda uttalandena av såväl Sveriges utsädesförening som växtskyddsanstalten finner jag det lämpligt, att den av växtskyddsanstalten föreslagna ändringen i anvisningarna kommer till stånd.

Angående frågan om ansvar vid brott mot dessa anvisningar har jag för avsikt att uppdraga åt medicinalstyrelsen att verkställa erforderlig utredning rörande lämpligheten och möjligheten av en sådan ändring av giftstadgan, som interpellanten avser. Härvid böra dock de skäl, som ur växtskydssynpunkt tala för att användandet av arsenikhaltiga preparat icke försvåras för odlarna, vägas mot de skäl, som ur biodlingens synpunkt kunna anföras. Innan denna utredning föreligger och därigenom överblick vunnits över konsekvenserna av en skärpning i bestämmelserna rörande handhavandet av vissa gifter av klass II, anser jag mig icke kunna lämna bestämt besked på interpellantens fråga om möjligheten och lämpligheten att införa straffbestämmelser i här berörda avseende i giftstadgan.

Till interpellantens andra fråga vill jag svara, att det för närvarande icke finns möjligheter att av allmänna medel ersätta de förluster, som åsamkats vissa biodlare genom arsenikbehandlingen av blommande raps.

Härefter anförde:

Herr **Ekdahl**: Herr talman! Jag ber att till statsrådet Rubbestad få framföra mitt tack för det uttömmande och belysande svar, som jag fått på min interpellation. Jag kan givetvis inte känna mig särskilt glad över statsrådets svar på min sista fråga, vilket innebar att det för närvarande icke finns några möjligheter att av statliga medel ersätta de förluster, som ha åsamkats vissa biodlare genom arsenikbehandling av blommande raps. Eftersom jag emellertid blev uppmärksamgjord på det missförhållande, som det här är fråga om, så sent, att jag icke kunde framställa min interpellation förrän den 14 juni, är det tydligt, att även om herr statsrådet funnit det i och för sig tänkbart att ordna ersättningsfrågan, så hade det ändå varit tekniskt omöjligt för detta budgetår med hänsyn till att interpellationen kom så nära riksdagens slut. — Medel för sådant ändamål finnas icke tillgängliga, har man sagt mig, och kunna icke trollas fram så där i en hast. Jag vill dock gärna hoppas, att sista ordet icke därmed är sagt i denna ersättningsfråga.

Beträffande min första fråga var svaret däremot synnerligen positivt. Statsrådet utlovar omedelbara ändringar i de anvisningar, som tjänstgöra som komplettering av och kommentarer till giftstadgan. När statsrådet anser, att det måste ta någon tid för utredningar o. d., innan ändring av giftstadgan kan komma till stånd, innebär detta ett uppskov, som icke spelar egentlig roll för tillfället, ty blomningstiden för rapsen är väl för detta år åtminstone i huvudsak förbi och den ändring av giftstadgan, som jag har framställt yrkande om, kan således icke få någon praktisk betydelse förrän till nästa växtperiod.

På tal om den kommande utredningen framhöll statsrådet, att det finns två intressen, som i detta sammanhang måste vägas mot varandra, nämligen rapsodlarnas intresse av skydd för sina odlingar och biodlarnas intresse av skydd

Svar på interpellation. (Forts.)

för sin näring. Jag vill passa på att erinra om att det verkligen är stora intressen, som stå på spel för biodlarna. Jag känner till flera fall från Skåne, där bigårdar på upp till 40 samhällen dött ut, och det lär vara otvivelaktigt att denna massdöd har åstadkommit direkt genom förgiftning från arsenikbepudrade rapsfält. Det vore ju icke så farligt, om det vore fråga om enstaka företeelser, men så förhåller det sig tyvärr icke. Det har genom undersökningar från hushållningssällskapets tillsyningsman fastslagits, att denna massdöd bland bina förekommit över vidsträckta delar av provinsen.

Jag vill också erinra om, såsom jag anförde i min interpellation, att det är av vikt att skapa ett skydd för biodlingen icke minst därför att våra biodlare i regel icke befinna sig i några speciellt goda ekonomiska förhållanden. Biodlingen är en besvärlig hantering. Den kräver mycket arbete, och folk som sysslar med den gör det i allmänhet för att förstärka en annars relativt låg ekonomisk standard.

Jag skulle vilja framhålla, att problemställningen rapsodlarna kontra biodlarna måhända ändå har relativt underordnad betydelse. Det finns en annan problemställning, som säkerligen betyder mycket mera och har mycket större räckvidd, nämligen skyddet för rapsodlingen medelst arsenikbepudring under blomningstiden, ställt i förhållande till den allvarliga fara som arsenikbepudringen i denna form utgör för kulturväxter av vida större och stadigvarande betydelse för vår folkförsörjning än oljeväxterna.

För drygt femton år sedan utkom en avhandling av den danske professorn Raunkiær, översatt till vårt språk av prof. Rutger Sernander, vari han belyste just den sida av problemet, som jag nu har stannat inför. Han säger bland annat, att vi få icke utrota våra kulturväxters fiender på sådant sätt, att vi samtidigt utrota mängder av för oss nyttiga väsen. Han går in på en del intressanta jämförelser, som jag icke nu hinner uppehålla mig vid; men jag vill dröja några ögonblick vid den uppmärksamhet, som professor Raunkiær ägnar humlornas och binas roll för hela vår växtvärld och speciellt kulturväxterna. Han framhåller exempelvis beträffande rödklöverodlingen, som kanske har relativt större betydelse för det danska jordbruket än för vårt men som i alla fall i min hemprovins har stor betydelse, att humlornas insatser betyda så mycket, att om man skulle tillgripa de metoder, som till exempel trädgårdsmästarna ibland göra med konstgjord pollinering, och sålunda använda mänsklig arbetskraft för att utföra det arbete, som humlorna presterar, så skulle man komma upp till en kostnad i daglöner av minst 100 gånger priset för bron över Lilla Bält.

Professor Raunkiær talar i detta sammanhang också om bina och deras betydelse för fruktträden och vallväxterna. När han slår sig till riddare för dessa små flygfän, bin och humlor, riktar han mycket skarpa angrepp mot den enligt hans uppfattning om ovist nit vittnande iveren att lägga under kultur varenda fläck av Danmarks jord. Han anser, att man måste försöka bevara en hel del av de »naturäterstoder», som han uttrycker sig, vilka finnas i Danmark, ty just där växer den vildflora, som har avgörande betydelse för binas och humlornas underhåll. Han säger, och det var det jag nu ville komma fram till, att utrotar man dessa naturäterstoder, så komma både lantmän och fruktodlare inom en icke alltför avlägsen framtid att få mycket ödesdigra kännningar av följderna.

Som jag nämnde är professor Raunkiærs avhandling drygt 15 år gammal. Han visste, förmodar jag, ingenting om arsenikbepudring av rapsfält, när han skrev densamma, och jag föreställer mig, att om han nu skulle ha uttalat sig om den massdöd bland bin och utan tvivel även bland humlor, som arsenikbepudringen av rapsfälten åstadkommer, så skulle han ha tagit till än mera

Svar på interpellation. (Forts.)

drastiska ordval, än när han varnade för nyss antydda åtgärder, som försvåra tillvaron för humlorna och bina i Danmark.

Jag har velat anföra dessa små kommentarer för att på så sätt understryka, att min interpellation berör omständigheter och förhållanden som på lång sikt måste betyda oerhört mycket mera än förlusten av några bisamhällen. Jag fäster därför varma förhoppningar vid det löfte, som herr statsrådet nyss gav att ägna giftstadgan en grundlig översyn.

Vidare yttrades ej.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets memorial nr 230, bevillningsutskottets betänkande nr 48, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 70—72, andra lagutskottets utlåtande nr 69, andra särskilda utskottets memorial och utlåtanden nr 4—10 samt budgetdeputerades memorial angående arvode åt deputerades sekreterare.

§ 6.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren ville besluta, att två gånger bordlagda ärenden skola å morgondagens föredragningslista uppföras i följande ordning, nämligen först statsutskottets memorial nr 230 samt därefter bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 70—72, andra särskilda utskottets memorial och utlåtanden nr 4—10, bevillningsutskottets betänkande nr 48, andra lagutskottets utlåtande nr 69 och budgetdeputerades memorial.

Denna hemställan bifölls.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.45 em.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 12 juli.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Föredrogs vart efter annat:

statsutskottets memorial, nr 230, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 70, i anledning av framställning från delegerade för riksdagens verk angående omreglering av vissa äldre tjänstepensioner till f. d. befattningshavare vid riksdagens verk;

nr 71, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående omreglering av vissa äldre tjänstepensioner till f. d. arbetare vid riksbankens sedeltryckeri och pappersbruk; och

nr 72, angående ersättning till två riksdagsvaktmästare vid inkallelse till militärtjänstgöring; samt

andra särskilda utskottets memorial, nr 4, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra särskilda utskottets utlåtande nr 3 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till brandlag och brandstadga m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 2.

*Förslag till
civilförsvars-
lag, m. m.*

Föredrogs andra särskilda utskottets utlåtande, nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till civilförsvarslag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr statsrådet **Rubbestad**: Herr talman! Jag ber först att få uttala min tillfredsställelse över att andra särskilda utskottet här kunnat framlägga ett fullständigt enhälligt utlåtande. Denna min tillfredsställelse är så mycket större som jag konstaterar, att utskottet i allt väsentligt har följt Kungl. Maj:ts proposition. Om man undantar förslaget till ändring av strafflagen för krigsmakten, äro inte de justeringar, som utskottet föreslår, av den storleksordningen att jag har någon anledning att motsätta mig dem, särskilt som flera av dem sammanfalla med den uppfattning som jag ursprungligen haft.

Striden i utskottet har tydligen väsentligen stått om huruvida lagen skulle göras permanent eller om den skulle få karaktären av ett provisorium, och därvid har ju utskottet enat sig om att föreslå ett provisorium med fem års varaktighet.

Det är klart, att man kan hysa vissa betänkligheter mot ett provisorium på detta område. Jag tänker inte därvid närmast på svårigheten att under sådana förhållanden skaffa lämplig personal för de olika uppgifterna, ty jag tror att

Förslag till civilförsvarslag, m. m. (Forts.)

den saken i alla fall kommer att ordna sig. Mer betänkligt är, att ett provisorium kan verka fördröjande på vissa åtgärder för civilförsvarets säkerställande, som enligt lagen skola vidtagas av kommuner och enskilda. Det kan bli så att man skjuter på åtgärder, som befinnas nödvändiga, i hopp om att lagen kommer att upphävas, när de fem åren äro ute. En viss säkerhetsventil härvidlag kanske dock ligger i att utskottet ju förutsätter, att lagen framdeles skall få permanent karaktär, och att det alltså även i fortsättningen kommer att finnas en lagstiftning på detta område.

Men även om man sålunda måste hysa vissa betänkligheter mot att ge denna lag karaktären av ett provisorium, så anser jag det för min del vara så värdefullt att riksdagen i enighetens tecken fattar ett beslut i denna fråga, att detta uppväger dessa betänkligheter. Jag tror att frågan om civilförsvaret är nära nog lika viktig för vårt folk som försvarsfrågan på sin tid var, och att försvarsfrågan kunde lösas i enighetens tecken har ju varit till stor båtnad för vårt land. Det skulle därför säkerligen vara en stor lycka, om det nu kunde bli en enhällig uppslutning kring civilförsvarslagen, som otvivelaktigt ingriper rätt mycket i den enskildes förhållanden.

Om jag alltså för min del kan vara med om de justeringar, som utskottet har företagit, så kan jag dock inte utan vidare acceptera utskottets motivering, särskilt vad beträffar de allmänna synpunkter, som utskottet anlägger. Utskottet säger: »Den tid, som stått utskottet till buds för behandlingen av lagförslaget, har icke medgivit den ingående granskning, som under mera normala arbetsförhållanden bort komma ett så omfattande lagkomplex till del.» Jag vet inte, om utskottet därmed vill rikta en anklagelse mot mig för att jag inte lagt fram denna proposition på ett tidigare stadium än som nu varit fallet, men jag vill dock litet närmare redogöra för, hur denna fråga behandlats sedan jag fick hand om densamma.

Då jag i fjol höst tillträdde min tjänst hade visserligen 1941 års hemortsförsvarsrassakkunniga redan framlagt ett förslag i ärendet, som också var utskickat på remiss till olika myndigheter. När remissvaren i slutet av september kommo in, visade det sig emellertid, att myndigheterna mycket allmänt avstyrkte det förslag, som framlagts av hemortsförsvarsrassakkunniga. I början av oktober hölls därefter ett s. k. landshövdingmöte för att landshövdingarna skulle få diskutera frågan, och på detta möte var man så gott som enhälligt av den uppfattningen, att en ny utredning borde verkställas och om möjligt bedrivs på ett sådant sätt, att förslag kunde framläggas till 1944 års riksdag. I mitten på oktober tillsatte jag därför den s. k. civilförsvarsutredningen, som fick i uppdrag att så skyndsamt som möjligt överarbeta det framlagda förslaget och framlägga resultatet därav i så god tid, att ärendet kunde underställas 1944 års riksdag. Kommittén arbetade också undan så fort som möjligt och var färdig med sitt utlåtande den 25 februari — d. v. s. utlåtandet var dagtecknat då, men det överlämnades inte till mig personligen förrän den 29 februari. Jag vidtog då omedelbart åtgärder för att få förslaget utremitterat till ett 60-tal myndigheter, och tiden för deras yttranden gjordes så kort som möjligt för att man skulle hinna få fram en proposition till innevarande års riksdag. Remissyttrandena kommo sedan departementet till handa i slutet av mars, och man kan säga, att från den 1 april förelåg möjlighet för departementet att börja bearbeta materialet och iordningställa propositionen. Den 17 maj avlämnades, såsom vi veta, propositionen. Det var alltså endast omkring en och en halv månad, som stod till departementets förfogande för utarbetandet av det vidlyftiga förslag som det här gäller, och jag vågar påstå, att det knappast varit möjligt för departementet att på kortare tid få i ordning en proposition, i all synnerhet som ju förslaget även måste gå till lagrådet för granskning.

Förslag till civilförsvarslag, m. m. (Forts.)

Trots att tiden sålunda varit knapp vågar jag ändå påstå, att det förslag, som föreligger i den kungl. propositionen, är utarbetat med all den omsorg, som är möjlig, och uppställt på precis samma sätt som alla andra lagförslag, som lämnas till riksdagen. Jag finner det därför i hög grad oberättigat med den kritik, som en viss ledamot av utskottet har riktat mot förslaget och som gått ut på, att förslaget inte skulle vara uppgjort på samma sätt som andra lagförslag och att statsrådsanförandena skulle vara svåra att finna. Lagbyråchefen i socialdepartementet, som ju är den som närmast bär ansvaret för den formella uppställningen, har också förklarat, att han inte kan förstå denna kritik, då han följt precis samma system som han alltid brukar följa.

Jag har också mycket svårt att förstå utskottet, när utskottet säger, att det inte haft tid till den granskning, som varit behövlig. Det är klart, att om utskottet varit tvunget att prestera sitt förslag i så god tid att riksdagen kunnat fatta beslut före den 1 juli, så hade det varit förenat med vissa svårigheter för utskottet att ingående granska förslaget. Men när vi i regeringen märkte, att handläggningen inom utskottet drog ut på tiden, så togo vi upp den frågan, huruvida man inte skulle kunna ordna budgetregleringen på något annat sätt och kommo därvid överens om den linje, som utskottet sedermera presenterade för riksdagen och som riksdagen också accepterat. När den saken var klarad, kan jag inte finna någon anledning till att inte utskottet skulle försöka gnugga lagen så ingående som möjligt, vilket ju är en förutsättning för att riksdagen skall kunna taga ståndpunkt till ett så vittomfattande spörsmål som detta. Enligt min uppfattning måste man alltid ställa den fordran på riksdagen att den, innan den fattar ett beslut i en viktig fråga, noga skall ha satt sig in i den sak som det gäller och de verkningar ute bland folket, som ett beslut kan komma att ha.

Jag måste därför säga, att hur önskvärt det än är att en lagstiftning på civilförsvarets område kommer till stånd så snart som möjligt, så är jag, därest bakom dessa ord av utskottet att tiden icke medgivit en verkligt ingående granskning ligger en brasklapp om att man inte anser sig böra taga ansvaret för lagens verkningar i praktiken, mycket tveksam, huruvida riksdagen under sådana omständigheter bör fatta beslut i saken, ty jag anser att riksdagen skall veta vad den går in för.

Det har också, åtminstone i pressen, riktats klander mot mig för att jag genom detta förslag skulle ha försenat riksdagen, något som skulle ha kostat omkring 200 000 kronor. I en del tidningar har i samband därmed ifrågasatts, om inte förslaget i stället borde ha framlagts vid en höstsession. Jag vill då fråga: är det någon som tror, att det hela skulle ha blivit billigare, om förslaget lagts fram vid en höstsession? Jag är för min del förvissad om att behandlingen av frågan då skulle ha tagit minst två månader i anspråk, och att följaktligen kostnaderna skulle ha blivit fem gånger så stora som de blivit genom denna försening på tolv dagar.

Man måste också, när det talats om att riksdagen försenats och att detta kostar staten pengar, betänka, att det här gäller en beredskapstjänstgöring så god som någon annan, och när vi ha en militär beredskap, som ju kostar miljontals kronor om dagen, så har jag svårt att förstå dem, som klandra, att riksdagen för en viktig beredskapsåtgärd skall behöva vara samlad några dagar, vilket ju bara kostar cirka 12 000 kronor per dag.

Utskottet framhåller vidare i sina allmänna synpunkter, att en av orsakerna till att man nu inte har kunnat gå in för en permanent lag, utan förordar ett provisorium, är den att organisationen icke har framlagts för riksdagen i det utformade skicket, som plägar vara förutsättningen för ett definitivt riksdagsbeslut.

Förslag till civilförsvarslag, m. m. (Forts.)

Till detta vill jag säga, att så som hela saken är upplagd kan organisation icke bli annat än ett provisorium. Den organisation, som här är tänkt, avser den beredskapsgrad, som vi nu ha, men hur länge den kommer att bibehållas vet ju ingen. Om det skulle bli fred eller vårt land skulle råka i krig, är det klart att beredskapsgraden blir en annan, och då måste också organisationen anpassas efter dessa ändrade förhållanden. Det är därför helt naturligt, att organisationen inte kan vara av den fasta kraktär, som man annars har rätt att fordra, när ett förslag framlägges för riksdagen. Jag har när det gäller organisationen gått ungefär på samma linje som utredningen, och jag tror inte att frågan kan lösas på något annat sätt. Om jag på vissa punkter har frångått utredningens förslag, t. ex. beträffande militär-assistenterna — jag skall beröra motiven därför när vi komma till nästa utskottsutlåtande — så har det bara gällt detaljfrågor.

Jag kan alltså inte anse, att de två skäl, som utskottet sålunda anfört såsom talande för ett provisorium, ha någon grund i det verkliga förhållandet. Men jag har dock, såsom jag förut betonat, för min del ingenting emot att man nu går in för ett provisorium. Det kan komma tider, när man önskar vidtaga vissa ändringar, och det kan då kanske vara lättare att göra detta, om lagen nu blir provisorisk än om den blir definitiv.

Vad sedan gäller själva detaljfrågorna och de förslag till ändringar som utskottet här presterat, har jag förut nämnt, att dessa ändringar inte äro av den storleksordning, att jag för min del har någon anledning att reagera mot dem. När det sålunda i 11 § föreslås, att tjänsteplikten inom civilförsvaret skall inträda ett år senare än vad jag föreslagit, så tycker jag inte, att man behöver resa så starka invändningar mot att den undre åldersgränsen för de tjänstepliktiga förskjutes från 15 till 16 år. Det är klart, att det i ett svårt beredskapsläge, exempelvis under krig, kan vara nödvändigt, att också 15-åringar inrangeras bland de civilförsvarspliktiga. Men jag tror å andra sidan, att denna sak kommer att ordnas den gången, när allvarets stund kommer.

Mot utskottets uttalande i fråga om § 12 har jag heller icke så mycket att erinra. Det går ju ut på att det för vanliga beredskapspliktiga skall vara en tjänstgöringstid av högst 30 timmar per år och för dem som inskrivas som befäl och dylikt en tjänstgöringstid av högst 60 timmar. Jag vill icke dölja, att jag i början av propositionsskrivandet hade den meningen, att man skulle gå in för 30 timmar över hela linjen, och det var först efter allmän statsrådsberedning som jag fick vidtaga den ändringen, att tjänstgöringstiden skulle utsträckas till 60 timmar. Jag är alltså av samma uppfattning som utskottet, att det i regel bör räcka med 30 timmar, och har därför ingen anledning att göra några erinringar mot utskottets förslag.

Vad utskottet ytterligare betonar i fråga om § 12 gäller min uppdelning av civilförsvarsplikten mellan vad som skall gälla för landsbygden och vad som skall gälla för tätorterna. Förmodligen har utskottet här missuppfattat mitt uttalande. Det tycks framgå av utskottets uttalande, som om jag skulle ha ansett, att ingen som helst civilförsvarsplikt skulle förekomma på landsbygden. Så har jag dock inte sagt, utan jag har endast framhållit, att denna försvarsplikt bör gälla i mindre utsträckning på landsbygden än i tätorterna, och jag tycker, att även utskottet kommit till samma uppfattning i sitt uttalande. Det är givet, att vi icke skola låta denna lag bli besvärligare än som är absolut nödvändigt. Om vi se på hurudana förhållandena varit under den tid vi haft beredskap på detta område, så finna vi, att det är väsentligen i städerna och de större tätorterna som åtgärder vidtagits för detta civilförsvaret, och det är en självklar sak, att det blir en betydande skillnad mellan hur det i detta fall ordnas i tätorterna, där man har verkskydd, hemskydd och de s. k.

Förslag till civilförvarslag, m. m. (Forts.)

blockgrupperna, och hur det ordnas ute på rena rama landsbygden, där det är långt avstånd mellan bostäderna och svårigheter att få samman folk på samma sätt som i städerna med deras tätare bebyggelse. Att det här blir en betydande skillnad det kan man icke komma ifrån. Det är just detta jag har velat markera, när jag i propositionen skrivit, att civilförvarsplikten på landsbygden bör tillämpas i mindre utsträckning. Däremot har jag icke bortsett från att det både när det gäller bygdebrandväsendet och skogsbrandväsendet är nödvändigt att ha vissa övningar för dessa ändamål, men detta behöver icke äga rum i den utsträckning som är nödvändig i städer och andra samhällen.

När det sedan gäller den ändring som vidtagits i fråga om § 17, där utskottet har gått in för att det i första hand skall vara en frivillig uttagning, så stämmer detta också fullkomligt med min uppfattning. När jag tillsatte civilförvarsutredningen i oktober i fjol, framhöll jag, att jag ansåg det önskvärt, att vi skulle finna en form för att ordna alltsammans på frivillighetens väg. Jag framhöll också, att om detta icke läte sig göra, skulle man pröva, om man inte kunde gå så till väga, att i de län, där det visade sig omöjligt att på frivillighetens väg anskaffa folk, skulle de uttagas på annat sätt. Det är alltså alldeles samma linje som utskottet har gått in för, att man i första hand skall försöka på frivillighetens väg få folk på detta område. Men även utskottet har till slut kommit till det resultatet, att därest det inte ginge på annat sätt, måste man anlita tvång. Jag tror därför, som sagt, att vi därvidlag äro inne på alldeles samma linje.

Ja, detta är de väsentligaste ändringar som ha vidtagits i Kungl. Maj:ts förslag. Jag kan kanske också nämna denna lilla ändring, som föreslagits i fråga om de civilförvarsnämnder, som beröras i § 46. Jag hade tänkt mig, att det skulle föreligga skyldighet för en kommun att välja en sådan nämnd, därest dess invånarantal uppgick till minst 5 000. Utskottet har föreslagit den ändringen, att gränsen här skall sättas vid ett invånarantal av 3 000 i stället för 5 000. Jag tycker att även denna sak inte är av sådan storleksordning att man behöver reagera däremot, även om jag tror, att det i många av dessa kommuner, som ha mer än 3 000 invånare, är onödigt att välja civilförvarsnämnder.

Det är som sagt icke mycket att erinra mot de justeringar som utskottet här har gjort, och jag för min del kan därför acceptera desamma. Jag vill tillägga, att jag instämmer i utskottets uttalande, att behovet av ett enhetligt organiserat och förstärkt civilförvar är tillräckligt dokumenterat. Vi ha sett, hur det nu förhåller sig med de olika organen för denna verksamhet, då det ena organet inte vet vad det andra beslutar, och det till och med kan inträffa, att det ena organet vidtar åtgärder, som gå stick i stäv mot det andra organets åtgärder. Det är klart, att ett sådant förhållande är olämpligt och att en samordning av dessa organisationer snarast möjligt är nödvändig. Med hänsyn till det läge som nu är rådande ute i världen tror jag, att det är viktigt, att vi här i riksdagen gå in för ett ordnande av detta vårt civilförvar så fort som möjligt och, som jag förut betonat, så enhälligt som möjligt.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr talman! Jag föreställer mig, att andra särskilda utskottets utlåtande rörande civilförvarslagen har kommit som en överraskning just därför att utskottsutlåtandet är fullkomligt enhälligt. Det var väl icke obekant för någon av riksdagens ledamöter, att meningarna inom utskottet gingo isär på åtskilliga punkter i början av utskottets behandling av ärendet. När det nu föreligger ett enhälligt utlåtande, som i huvudsak innefattar ett tillstyrkande av den kungl. propositionen, är det därmed icke givet, att uppfattningarna hos utskottets olika ledamöter ha ändrats. Det är bara

Förslag till civilförsvarslag, m. m. (Forts.)

det som har inträffat, att utskottet funnit det vara angeläget att nu få frågan löst och att få den löst så mycket som möjligt i enighetens tecken. Utskottets ledamöter ha, säger jag, funnit det vara så angeläget att komma till ett enhälligt resultat, att man tummat på sina särmeningar och kommit fram till en kompromiss, som jag för min del tror vara den bästa som kunde åstadkommas under för handen varande omständigheter. Bakom utskottsutlåtandet dölja sig nämligen olika meningar i flera avseenden. Det är icke min avsikt att här på något som helst sätt ge uttryck åt den särmening som jag representerar. Jag skall icke med ett ord avslöja vad jag tycker och tänker på de punkter, där jag gjort erinringar inom utskottet.

Det får väl anses ligga i sakens natur, att det framkommit starka betänkligheter mot att nu under det femte krigsåret skapa en permanent lag, som har avseende på landets förhållanden under krig. Men å andra sidan är det också förklarligt, att man varit betänksam, när det gäller att skapa ett provisorium, ty ett provisorium när det gäller att bygga upp en organisation måste ju innebära ökade svårigheter att skaffa folk som skall ta hand om verksamheten. Men dessa särmeningar ha sammanjämkats till ett förslag om ett provisorium på fem år.

Betänkligheter restes också mot den låga ålder som sattes som gräns för tjänstpliktens inträdande, och det höjdes röster för att man skulle höja åldersgränsen från 15 till 17 år. Man gick emellertid en medelväg och stannade vid 16 år. Därjämte företogs betydelsefulla uppmjukningar beträffande straffbestämmelserna för dem som äro under 18 år. Vidare gjordes justeringar med avseende på övningstiden för den civilförsvarspliktiga, så att de grupper som inskrivas och ingå i kadreerna skulle få en tjänstgöringstid av maximalt 60 timmar, under det att maximum för de övriga civilförsvarspliktiga sattes till hälften, d. v. s. 30 timmar. Trots att det på alla dessa punkter är fråga om en kompromiss, tror jag för min del, att vi träffat något som kan betecknas som det rätta eller i varje fall som det rimliga.

När statsrådet Rubbestad icke haft någon erinran att göra mot de ändringar i denna lag som utskottet föreslagit, finns det för mig ingen anledning att närmare motivera, varför dessa ändringar företagits. Jag kan sålunda gå förbi den saken och inskränka mig till att säga till de ledamöter av kammaren som — jag vet att det förhåller sig så — känna sig en smula tveksamma när det gäller att pålägga vårt folk nya bördor under det femte krigsåret, att vi ha ingen rätt att blunda för läget sådant det är. Såvitt jag förstår börjar kriget i den första omgången att närma sig sitt slut, men för min del tror jag, att det finns flera omgångar kvar. I varje fall skulle det vara ansvarslöst av oss att icke vidtaga en åtgärd, som uppenbarligen syftar till samt uppenbarligen kan och kommer att leda till ett bättre ordnat civilförsvar. Om vi undersöka de verksamhetsgrenar som hädanefter komma att med ett gemensamt namn kallas civilförsvaret, skola vi säkert var på sitt håll finna, att det icke är tillfredsställande som det är. När vi begära av de värnpliktiga, att de skola bära sina tunga bördor, ha vi som äro hemma under ett krig icke rättighet att undandraga oss de skyldigheter, som icke innebära annat än att vi få göra små uppoffringar för att, i händelse olyckan kommer över oss, skydda de värnpliktigas familjer medan de värnpliktiga ligga i fält. Den plikten skola vi icke uppfatta som en börda, utan det är en bjudande plikt, över vilken ingen har rätt att klaga.

Här skulle jag kunna sluta med att hemställa om bifall till utskottets förslag, om icke statsrådet Rubbestad nära nog framkallat en sådan situation här i kammaren, att enigheten blivit bruten. Jag hade verkligen räknat med ett annat stöd från statsrådsbänken för ett enhälligt utlåtande. Statsrådet Rubbe-

Förslag till civilförsvarslag, m. m. (Forts.)

stad vände sig mot utskottets uttalande på s. 13, där det heter: »Den tid, som stått utskottet till buds för behandlingen av lagförslaget, har icke medgivit den ingående granskning som under mera normala arbetsförhållanden bort komma ett så omfattande lagkomplex till del.» När statsrådet Rubbestad vänder sig mot detta uttalande, har jag mycket svårt att förstå, vad det skall tjäna till att här i kammaren riva upp en strid om en självklar sak. Det finns väl ingen ledamot av andra särskilda utskottet, som icke mycket starkt har känt och även i dag känner, att tiden för behandlingen av detta ärende varit för knapp. När utskottet skall arbeta under det tryck som måste uppkomma, när det vet, att riksdagens ledamöter gå och vänta på detta enda ärende, är det fullkomligt uppenbart, att det är med full rätt som utskottet gör detta uttalande. Utskottet har icke sagt ett ord om att arbetet i departementet gått fort eller sakta. Det ha vi icke alls uttalat någon uppfattning om. Vi ha överhuvud taget icke sagt något annat än att tiden för behandlingen av detta ärende varit för knapp. Vi ha konstaterat ett faktum och ingenting annat. Vidare är det riktigt, att organisationen inte har framlagts för riksdagen i utformat skick. Det står ju i propositionen.

Nu hoppas jag emellertid, att utskottets ledamöter ta detta angrepp på samma sätt som jag, alltså tar det med ro. Det spelar ju ingen roll. Utskottet har haft för kort tid på sig, men utskottet har ändå kommit till ett resultat, som statsrådet förklarar sig kunna acceptera, och utskottet är enhälligt. Då bör man kunna låta detta vara detta och inte äventyra enigheten på grund av ett mindre väl placerat anförande från statsrådsbänken.

Vad nu beträffar den omständigheten, att en ledamot av utskottet i en tidning betecknat statsrådet Rubbestads proposition som ett flyttlass, så må ju statsrådet Rubbestad och denna tidnings utgivare göra upp den saken sins emellan. Jag är säker på, att tidningsutgivaren i fråga gärna skall ställa en hel sida av tidningen till statsrådet Rubbestads förfogande för att han må bevisa, att propositionen icke liknade ett flyttlass — vilket den i alla fall gjorde.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Lundh: Herr talman! Då jag ända sedan krigets början haft tillfälle att i olika civila och militära befattningar medarbeta i vad man med ett välfunnet namn kallar civilförsvaret, kan jag icke underlåta att knyta några reflexioner till det utlåtande, som i dag framlägges.

Jag vill först understryka min stora glädje över att efter långvarigt utredningsarbete möjliggjorts ett resultat så positivt som det föreliggande. Jag kan å andra sidan icke underlåta att uttrycka ett beklagande över att det ej varit möjligt att giva det nya civilförsvaret en något mera permanent karaktär. Med tanke på de oerhört viktiga och för vårt lands förhållanden under krig livsviktiga funktioner, som civilförsvaret skall utöva, hade det säkerligen varit lyckligt, om så blivit fallet på något annat sätt än det nu blivit. Men man får böja sig för de sakskäl utskottet anför och lägga huvudvikten vid att utskottet verkligen fastslagit, att ett civilförsvaret av den allmänna karaktär det blir fråga om måste framdeles uppehållas som ett komplement till militärförsvaret. Om riksdagen utan ändringar tar detta utlåtande, har riksdagen accepterat denna ytterligt betydelsefulla syn på civilförsvaret som ett komplement till militärförsvaret.

I utskottets utlåtande behandlas under en särskild rubrik en del problem, som kallas för »vissa samordningsproblem». Vad där beröres kan jag icke låta bli att något kommentera, ty under denna rubrik har egentligen inrymts det som icke nu blir föremål för ett positivt beslut men som enligt min uppfattning

Förslag till civilförsvarslag, m. m. (Forts.)

hade bort bliva det. Det är så, att det nya civilförsvaret ju innebär ett sammanstående av en rad olika verksamhetsgrenar inom detta, som nu kallas civilförsvaret, men hit hör också en rad andra ytterst betydelsefulla problem, när det gäller att under krig samordna olika civila samhällsfunktioner med själva civilförsvaret. Civilförsvarsutredningen uppräknar i detta sammanhang framför allt sjukvårdsväsendet, transportväsendet, arbetsmarknadens organisation och folkförsörjningen som sådana betydelsefulla problem, där ett samordnande behöves. Nu har utredningen sagt, att det är otänkbart att åstadkomma ett fullständigt samordnande av detta, men att en mindre genomgripande men tillräcklig samordning i vissa fall låte sig göra med relativt enkla medel. Beklagligtvis har icke föredragande statsrådet velat acceptera denna syn på det hela. Han har nämligen förklarat, att ett sådant ställningstagande icke är för närvarande erforderligt, utan att detta kan framdeles av Kungl. Maj:t ordnas i administrativ väg. Med ytterlig tillfredsställelse måste jag konstatera, att utskottet icke har velat gå den negativa väg, som statsrådet här har slagit in på. Det är skäl att alldeles särskilt understryka vad utskottet på sidan 25 i utlåtandet säger om detta, då utskottet där talar om, att dessa samordningsproblem ha en betydande vikt och att deras lösning utgör en väsentlig del av det totala försvarets organisation.

Man behöver ju bara taga ett konkret exempel för att visa upp vad det här gäller. Ett exempel, som ligger nära till hands, är de problem, som följa med en utrymning av en större stad eller av ett betydande område av landet, eller för att taga någonting som kan te sig ännu aktuellare, en flyktingström av stora dimensioner. Om en sådan flyktingström skulle ledas till landet i en snar framtid, finnes ingen myndighet, som har i sin hand att samordna alla åtgärder. Det kommer att vila på en myndighet att taga hand om flyktingarna och placera ut dem, men andra myndigheter komma att sörja för försörjningsfrågorna, en annan myndighet återigen för sjukvården och kanske ännu en myndighet för transportfrågorna. Det är uppenbart, att detta ej är tillfredsställande och att det kommer att utsätta civilförsvaret för mycket stora påfrestningar när det gäller att klara upp vad man kan kalla en katastrofsituation, vare sig det må gälla en flyktingström utifrån eller folkomflyttningar inom landet. Under sådana förhållanden är det, jag upprepar det, glädjande, att utskottet intagit en klart positiv ståndpunkt, då utskottet förutsätter, att förslagen från civila försvarsutredningen i denna fråga göras till föremål för Kungl. Maj:ts prövning med all den skyndsamhet, som påkallas av samordningsproblemens stora betydelse.

Det är ord som jag alldeles särskilt starkt understryker. Jag vill till detta understrykande foga den förhoppningen, att Kungl. Maj:t med stor skyndsamhet skall gå till verket, när det gäller att förverkliga vad riksdagen på denna punkt uttalat som sin ståndpunkt.

I den mån civilförsvarets genomförande kommer att dröja några månader ha vi ju också här att räkna med en tidrymd, vilken innebär någonting av ett tomrum så att säga, då det gäller ett sådant samordnande. Under denna tid kan en flyktingström av betydande omfattning tänkas nå vårt land. Det är ett förhållande, som gör, att man verkligen måste gå till väga med den yttersta skyndsamhet, om icke det beslut riksdagen i dag fattar skall bli en halvhet.

Vid sidan av vad här nämnt om samordningen skall jag be att få säga några ord också om civilförsvarets förankring ute i kommunerna. Det har ju under det fleråriga utredningsarbete, som här pågått, rätt betydligt olika uppfattningar om i vilken utsträckning man skulle åt detta civilförsvaret giva militär eller civil ledning. Det förslag, som nu står inför avgörande, har ju till sist gått in för rent och klart civil ledning, något som vi i denna kammare alla

Förslag till civilförsvarslag, m. m. (Forts.)

äro tillfredsställda med. Men till detta civila hör också, att man lyckas förankra civilförsvaret uti det kommunala intresset på tillräckligt sätt.

Under de år som gått av detta krig ha ju i våra kommuner funnits inkvarteringsnämnder, som utfört ett utomordentligt betydelsefullt arbete när det gällt planläggning inom dessa kommuner. Det är väl, då dessa nämnder nu komma att slopas, anledning att uttala ett verkligt djupt känt tack till dessa kommunalmän för vad de här utfört.

Då uppställer sig frågan: komma de nya civilförsvarsnämnderna att kunna fylla liknande funktioner eller på samma sätt ge civilförsvaret den fasta förankring i de kommunala intressena som erfordras? Det kommer helt och hållet att bero på utvecklingen. Jag vill peka på några omständigheter därvidlag. I utskottets kommentar till 10 § i den nya lagen talas det om, att de anslagsbeviljande myndigheterna uti våra kommuner böra få tillfälle att så långt som möjligt taga del av de organisationsplaner som uppgöras, eftersom dessa planers utformande kommer att ha väsentlig inverkan på de anslag som skola beviljas. Utskottet är ju fullt på det klara med, att här finnas många faktorer, som icke lämpa sig för offentliggörande. Mycket av dessa organisationsplaner måste helt enkelt hemligstämplas. Under sådana förhållanden bli nog våra anslagsbeviljande kommunala myndigheter till sist tvingade att i rätt stor utsträckning, såsom fallet varit dessa år, bevilja anslag i blindo när det gäller civilförsvaret, d. v. s. man måste lita på den granskning, som civilförsvarsnämnden tidigare har kunnat ägna dessa problem. Men under sådana förhållanden är det av utomordentlig betydelse, att denna nämnd verkligen sättes in i arbetet på ett effektivt sätt. På denna punkt råder nog en viss oklarhet i det beslut som nu fattas.

I utskottets utlåtande på sidan 16 talar man om att hela planlägningsarbetet bör ske i nära samråd med civilförsvarsnämnderna, men att dess genomförande givetvis kommer att vila på den civilförsvarschef, som skall finnas inom varje kommun. Då detta alltså bara är på detta sätt mera allmänt formulerat, säger det sig självt, att det kommer att bero på de personliga förhållandena inom varje kommun i vilken mån civilförsvarschefen verkligen på allvar helt och fullt tar nämnden med i hela planlägningsarbetet. Det kan också tänkas förhållanden, där denna rådgivning blir av mera formell natur.

Vidare talas det i utlåtandet om vissa speciella uppgifter, som denna nämnd skall få. Den skall bland annat medverka vid personaluttagning och rådföras av länsstyrelsen, när det gäller att tillsätta tjänstegrenschefer. Det talas också om att Kungl. Maj:t skall utfärda en instruktion för själva personalrekryteringen, där man närmare skall angiva vilka funktioner som skola åvila nämnden. Det är av största betydelse, att dessa instruktioner bli så utformade, att det kommunala intresse, som ligger förankrat i nämnden, blir helt tillgodosett. Men till sist tror jag, att det kommer att bero på den nya centrala civila försvarsledningen, hur det kommer att gestalta sig. Om det från centrum kommer att utfärdas direktiv till de lokala civilförsvarscheferna, att dessa chefer på allvar skola engagera nämnderna i arbetet, kommer kanske så att bli fallet, men kommer den centrala ledningen att sakna intresse för den kommunala sidan av saken finnes det risk för att den icke blir tillräckligt tillgodosedd.

Med tanke på vad detta betyder för kommunernas anslagsbeviljning har jag icke kunnat underlåta att framföra dessa synpunkter i förhoppning att man, när man går att genomföra denna organisation, skall tillbörligt beakta desamma, så att icke våra kommuner komma att mer eller mindre ställas utanför och kanske bara formellt få tillfälle att medverka i civilförsvaret. Det finnes också detaljer, vid vilka man skulle kunna uppehålla sig, men jag skall,

Förslag till civilförsvarslag, m. m. (Forts.)

herr talman, icke förlänga debatten med detta, utan jag vill sluta med att konstatera, att det beslut, som kammaren om en stund går att fatta, innebär, icke att några nya bördor läggas på det svenska folket, utan att bördor, som redan äro lagda på det svenska folket, bli organiserade på sådant sätt, att man får ut den största möjliga valuta av dem. Det innebär helt enkelt, att det civilförsvaret, som prövats fram under åren genom ständigt upprepade experiment, nu äntligen kommer fram till en central organisation, som gör det fullt effektivt och alltså kan till slut göra det möjligt att, om ofärd skulle stunda, bereda vårt folk icke bara ett militärt utan också ett fullgott civilt skydd, en uppgift, som säkerligen är lika betydelsefull som den militära.

Jag ber, herr talman, med dessa ord att få tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Håstad: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att ingå i någon polemik mot statsrådet Rubbestad. Jag vill visserligen fria honom personligen från ansvar för att propositionen kommit sent, men jag vill i övrigt i allt väsentligt instämma i vad herr Olovson i Västerås yttrade rörande de anmärkningar mot utskottet, som statsrådet här framförde. I övrigt vill jag endast göra några allmänna deklARATIONER med anledning av det eniga utlåtande, för vilket utskottet efter mycket besvär till sist stannat.

Man måste först uttala ett allmänt beklagande av att det dröjt så länge med det fastare ordnandet av civilförsvarets problem. Denna anmärkning kan riktas delvis mot den tidigare utredningen och delvis också mot regeringen. Jag vill här erinra om — jag har gjort det tidigare i sammanhang med en interpellationsdebatt — att den Wärnska kommittén ordnade upp vårt försvar utredningsvis på ett halvt år, medan den Natt och Dagska kommittén, hemortsförsvarsakkunniga, hade på tre dagar när att göra två år med sitt arbete. Det är visserligen sant, att hemortsförsvarsakkunnigas betänkande i hög grad legat till grund för civilförsvarsutredningens fortsatta arbete, liksom för propositionen och det beslut riksdagen i dag kommer att fatta. Men det måste betecknas som ett enligt min mening ganska allvarligt fel, att hemortsförsvarsakkunniga så grundligt gingo till verket mitt under brinnande krig och trots det starka trycket av behovet av samordning på detta försvarsområde. Nu är därät icke mycket att göra. Vi ha till sist fått ett förslag till samordnande av ett nytt civilförsvaret, som vi hoppas, det andra världskrigets elfte timme.

Jag vill emellertid påpeka, att allt icke är avgjort i och med riksdagens beslut i dag. För det första har statsrådet, såsom redan framhållits, undanskjutit vissa punkter. Bland dem finnas frågor, som riksdagen först nästa år skall ta ställning till, t. ex. organisationen av civilförsvarsstyrelsen. Vidare finnas åtskilliga viktiga ting, som riksdagen icke alls får att skaffa med, utan där utfärdande av instruktioner och andra anordningar uteslutande ankommer på regeringen. Det är således mycket arbete, som ännu återstår, både i departementet och i civilförsvarsstyrelsen och länsstyrelserna, innan det nya civilförsvaret står färdigt.

Jag vill förena mig i den förhoppning, som den siste talaren nyss uttalade, att detta arbete måtte kunna få bedrivas med all den skyndsamhet som läget kräver. Så mycket måste i alla fall vara fullständigt klart, att ett civilförsvaret, ett modernt folkskydd, icke kan byggas upp med improvisationens hastighet, utan måste föregås av mycket grundlig utredning. Det är här icke fråga om något »kaiserskt tonnage» utan om något vida fastare.

Det beslut, som riksdagen skall fatta, innebär i stort sett blott en ram för det blivande civilförsvaret. Vi ha, alla eniga, lämnat i stort sett utfyllnaden

Förslag till civilförsvarslag, m. m. (Forts.)

av personalorganisationen öppen. Det bör kanske tilläggas för de ledamöter av kammaren, som i riksdagens sista stund ej hunnit riktigt tränga in i den vidlyftiga frågan, att de tjänster av mera fast beskaffenhet, som nu fastställas, äro egentligen endast generaldirektören för civilförsvaret, som skall tillsättas på tre år, två inspektörer, civilförsvardsdirektörerna i länsstyrelserna och sju militärassistenter. Resten är personer, som mera löst anställas och beträffande vilka riksdagen alltså har fullt fria händer. Häremot svara vissa indragningar. Man bör jämföra denna mycket ringa kaderökning, såvitt angår mera fast anställd personal, med allt vad vi skänkt vårt militärförsvaret. Vi måste då konstatera, att civilförsvaret ingalunda i och med riksdagens beslut i dag blir mest gynnad nation.

Vad jag i alla fall begärde ordet för var för att säga några ord i den stora tvistefrågan i utskottet, nämligen huruvida åt lagen skulle givas karaktär av att icke vara tidsbegränsad eller om den blott skulle vara provisorisk. Jag vill då här först framhålla, att flera av de lagar, som nu delvis ersättas med den nya civilförsvarslagen, äro av »permanent» beskaffenhet, d. v. s. icke tidsbegränsade. Redan detta har varit ett skäl att icke giva lagen provisorisk karaktär. Ett annat förhållande är, att värnpliktslagen, som ju i högsta grad är jämförbar, aldrig någonsin i vår försvarspolitik lidandeshistoria mig veterligen fått karaktär av ett provisorium, utan alltid erhållit en till tiden obegränsad giltighet, naturligtvis med den självklara förutsättningen, att den i vanlig ordning kan ändras under andra tidsförhållanden.

Vad som — förutom detta rent principiella — gjorde, att vi till en början hade svårt att acceptera tanken på ett mera kortvarigt provisorium, var risken för att hela organisationen skulle komma att avsevärt lida men av en alltför kort giltighetstid. Man skulle försvåra rekryteringen. Man skulle icke kunna få till denna organisation knutna de personer, som det eljest skulle vara möjligt att få. Man skulle, korteligen sagt, få en sämre effektivitet åt organisationen än som eljest vore möjlig. Och under alla förhållanden motsatte sig högerns utskottsrepresentanter den ursprungliga tanke, som till en början hade sju nästan oböjliga förespråkare i utskottet, nämligen att provisoriet endast skulle få en giltighetstid av tre år. Innan utskottets skicklige ordförande, herr Sandler, förra tisdagskvällen höll sin vesperpredikan, såg det ut, som om utskottets arbete skulle upplösas i ett 20-tal reservationer. I sista ögonblicket ställdes vi emellertid inför ordförandens förslag om ett femårigt provisorium å ena sidan och en viss förbättring av regeringsförslagets organisation å den andra. Vi funno, att åtskilliga anhängare av provisoriet voro mycket villiga att gå oss till mötes, när det gällde utbyggandet av en omedelbart effektiv organisation. Vi ansågo det då vara vår skyldighet att på samarbetets altare göra ett offer och slå till. Vi kunde göra detta så mycket hellre som utskottet i sitt utlåtande fastslagit, att avsikten med detta beslut icke varit att efter fem år riva ned hela organisationen. Utskottet skriver nämligen på s. 14: »Utskottet utgår fastmer ifrån — och med hänsyn bland annat till kommunernas och enskildas skyldigheter och rättigheter är detta viktigt att framhålla — att ett civilförsvaret av den allmänna karaktär nu är i fråga måste framgent uppehållas som komplement till militärförsvaret.»

Med tanke på det goda samarbete, som under krigsåren har rått mellan alla partier i försvarsfrågan, ansågo vi det vara vår skyldighet att icke utan tvingande skäl riva sönder detta utan att tvärtom vidmakthålla det. Under sådana förhållanden kunde vi också nå fram till den samförståndslösning, som här i dag föreligger för kammaren.

Jag vill blott ytterligare, i anknytning till var herr Olovson nyss sade, understryka att vi finna det vara så mycket naturligare att icke visa njugghet

Förslag till civilförsvarslag, m. m. (Forts.)

mot civilförsvaret, som det rör sig om skydd av familjen, kvinnor och barn, skydd av vår produktion och allt som därtill hör och som i ett kritiskt läge kan hålla vår inre försvarsvilja uppe. Jag behöver bara erinra om hur motståndet i en huvudstad i Europa, Belgrad, faktiskt knäcktes genom några timmars bombanfall och hur en hel stat, trots dess starka militära rustning, därmed bröts ned. Något sådant får icke förekomma hos oss. Det svenska folket och utlandet skulle verkligen ha haft svårt att förstå, om vi i dessa tider icke skulle kunna stå eniga även i denna vitala försvarsfråga.

Till slut, herr talman, endast ett par ord om hemvärnet. Vi äro tre motionärer, två socialdemokrater och undertecknad, som väckt motioner dels om att hemvärnet skulle tillerkännas prioritet i förhållande till civilförsvaret och dels att det skulle övervägas att införa en begränsad hemvärnspflicht under krig och i krigsfara. Jag betonar, att plikten endast skulle gälla under sådan tid, som nyss sagts. Beträffande prioriteten har utskottet gått oss till mötes genom en ändring av 13 §. Vad hemvärnspflicht beträffar har utskottet ansett frågan därom ligga så långt utanför vad vi här behandla, att utskottet skjutit frågan åt sidan. Men utskottet har gjort ett ganska välvilligt uttalande. Jag vill i korthet uttala, att även om man i allra högsta grad måste betyga sin beundran över den anslutning, som hemvärnet har fått, och över allt det hängivna arbete, som frivilligt utförts, så tyda dock vissa tecken på att rekryteringen på sistone — icke minst bland de årgångar som slutat sin värnplikt; jag tänker närmast på 48-åringarna — icke är fullt tillräcklig. En av anledningarna härtill har ansetts vara den, att det bland hemvärnsmännen skulle råda ett visst missnöje med ojämnheten i bördornas fördelning. Motionärerna ha hyst den uppfattningen, att redan existensen av en eventuell rätt för Kungl. Maj:t att i fullmaktsväg utfärda ett förordnande om hemvärnspflicht skulle, utan att fullmaktslagen behövde träda i verkställighet, kunna bidra till att underlätta hemvärnets rekrytering i denna kritiska tid. Vi ha styrkts i denna vår uppfattning av uttalanden från ledande hemvärnshåll. Jag vill nöja mig med att hänvisa till det uttalande, som hemvärnsrådet gjort i sitt yttrande över civilförsvarsutredningens förslag.

Nu har i alla fall utskottet skrivit på ett ganska välvilligt sätt. Jag har anledning tro, att hemvärnets ledning på annat sätt kommer att framföra sina bekymrade synpunkter till regeringen. Under sådana förhållanden har jag, liksom de ledamöter av utskottet som delat motionärernas uppfattning, icke velat anmäla någon skiljaktig mening. Jag vill dock göra den reflexionen, att det ibland kan tyckas att hemvärnet icke alltid rönt den uppskattning, som de åttiotusen hemvärnsmännens ovärderliga frivilliga insatser berättigat till. Jag vill bara erinra om att problemet om hemvärnet och kommunerna icke bragts till en lösning, trots att socialministern för ett år sedan i en interpellationsdebatt lovade att taga upp denna sak.

Som frågan ligger till förklarar jag mig alltså nöjd med utskottets utlåtande även på denna punkt och instämmer i herr Olovsons yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Jag kan icke neka till att jag hyst betänkligheter beträffande vissa avsnitt av det här föreliggande lagförslaget och framför allt beträffande frågan huruvida lagen bör vara permanent eller provisorisk. Jag skulle helst sett, att den blivit permanent, men med hänsyn till den enighet, som uppstått i denna fråga, skall jag icke här anmäla någon avvikande mening, och jag kommer icke heller att framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Jag har begärt ordet för att innan kammaren går att fatta beslut fästa kam-

Förslag till civilförsvarslag, m. m. (Forts.)

marens uppmärksamhet vid en detalj i den föreslagna lagstiftningen. Det är visserligen en detalj, men enligt min mening är det en ganska viktig detalj det gäller. Det är fråga om sjunde punkten i övergångsbestämmelserna. Såsom framgår av utlåtandet har utskottet strukit denna punkt i sitt förslag. I propositionen har föreslagits, att skyldigheten att vidtaga anordningar för mörkläggning av hyrd lägenhet eller fastighet skall åvila nyttjanderättshavaren så länge nyttjanderättsförhållandet består, men att ägaren skall inlösa materielen, när hyresförhållandet upphör. Utskottet däremot föreslår, att nämnda skyldighet skall åvila ägaren omedelbart utan särskild övergångsbestämmelse. Skillnaden mellan utskottets och Kungl. Maj:ts förslag är ganska betydande.

Av de få ord utskottet ägnat denna sak i sitt utlåtande synes framgå, att man icke fäst större vikt vid denna fråga, utan betraktat densamma som en relativt underordnad angelägenhet. Måhända kan detta ha sin grund i att vederbörande föredragande i den brådska, som kännetecknat behandlingen av förevarande proposition, icke vid föredragningen ägnat tillbörlig uppmärksamhet åt just detta spörsmål. Nog av, man skall icke tro, att det här gäller endast en bagatell. Det är tvärtom en fråga med ganska vittgående ekonomiska konsekvenser.

Jag skall nämna ett par siffror, som kanske komma att intressera kammarens ledamöter. 1941 års hemortsförsvarsakkunniga beräknade kostnaderna för mörkläggningsmaterielen till i medeltal 900 kr. för en stockholmsfastighet. Civilförsvarsutredningen förbigick egendomligt nog helt denna kostnadsfråga. Räknar man då med en genomsnittlig kostnad av 500 kr. per fastighet för landet i sin helhet och 30 000 fastigheter finner man, att mörkläggningsmaterielens anskaffande drager en kostnad av icke mindre än 15 miljoner kronor. Hade detta förhållande klarlagts för utskottets ledamöter håller jag före, att utskottet godtagit propositionen även på denna punkt i stället för att göra den strykning, som jag här har påpekat.

Om man således ser det ur ekonomisk synpunkt är det uppenbart, att utskottets förslag innebär en omedelbar pålaga för fastighetsägaren av mycket betydande omfattning, en ny pålaga till de många andra, som i denna underliga tid pålagts en mindre grupp av landets medborgare. Jag behöver i detta sammanhang endast erinra kammarens ledamöter om de mycket betydande summor, som denna grupp fått lägga ned på skyddsrummen, samt den dyrbara utrustning för hemskyddet, som man nödgats bekosta. För att nu inte tala om en hel del andra pålagor, som övriga medborgare inte behöva bära. Och allt detta utan möjlighet att erhålla någon compensation. I kompensationshänseende stå ju fastighetsägarna i särklass i jämförelse med landets övriga medborgare.

Nu har utskottet grundat sitt ändringsförslag på två skäl. Det ena är, att bestämmelsen i fråga enligt utskottets mening icke i någon nämnvärd mån skulle lindra skyldigheten för ägaren, då han i alla fall skulle bli skyldig inlösa materielen senare. Detta betraktelsesätt är nog en smula verklighetsfrämmande. Det torde väl inte vara obekant, att omflyttningarna just nu äro ganska ringa. Det är väl heller icke obekant, att ganska många medborgare bo kvar i 10 å 20 år. Tror manne utskottet, att alla lägenheterna ska byta ägare inom de närmaste fem åren? I så fall har utlåtandet grundats på en grov missuppfattning. Det är en väsentlig skillnad för ägaren ur ekonomisk synpunkt mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Vi måste således göra klart för oss, att ett bifall till utskottets förslag innebär en tämligen onödig men framför allt oskälig och betydande pålaga i denna pris- och hyresstoppets tid.

För det andra har utskottet hyst en viss oro för att en blivande inlösen skulle framkalla tvister lång tid framåt och att dessa skulle behöva slitans genom myndighets försorg. Jag undrar, om inte dessa farhågor äro ganska oberätti-

Förslag till civilförsvarslag, m. m. (Forts.)

gade. Erfarenheten har visat, att det inte alls vållat några större svårigheter, då det gällt viss inlösen efter flyttande hyresgäst. Och det skulle i hög grad förvåna mig, om man någon enda gång skulle behöva anlita länsstyrelse för att slita en tvist av denna art. Man har således i hög grad överskattat svårigheterna vid den inlösen, varom det här kan bli fråga. Det är väl för övrigt uppenbart, att det icke kan vålla några större svårigheter att skäligt uppskatta den materiel det här gäller. Det synes mig således, att de skäl, som av utskottet åberopas för den företagna ändringen, grunda sig på missförstånd och obekantskap med verkliga förhållandet.

Vidare skulle jag vilja tillägga, att även ur praktisk synpunkt synes propositionen äga starkt företräde framför utskottets förslag. Om nu de allra flesta redan ha skaffat sig dylik materiel, kanske på ett billigt sätt men ändå ändamålsenligt — den kanske inte är av den beskaffenhet att den lämpar sig för inlösen men tjänar ändå sitt ändamål — varför skall man då behöva besvära hyresgästerna med ny materiel och nya anordningar? Man bör inte i onödan ställa till besvär för 100 000-tals familjer. Det utgör ingen styrka för civilförsvaret att i onödan irriterar folk med sådant, som det sunda förnuftet reagerar emot. Vill man stärka civilförsvaret bör man göra det på ett så praktiskt sätt, att inte från början onödig irritation skapas.

Slutligen bör det också framhållas, att man har skäl att ställa sig rätt tveksam om huruvida ägaren överhuvud taget skall hålla mörkläggingsmateriel i lägenheterna. Ur rättstillämpningens synpunkt kan det uppstå svårigheter för det fall att någon hyresgäst skulle slarva med mörkläggningen. När man vet, hur svårt somliga ha att hålla reda på de pinaler, som höra till en lägenhet, kan det tänkas, att man vid åtal för försummelse i fråga om mörkläggningen skyller på att värden inte tillhandahållit materiel. Vem skall kontrollera, att nödig materiel finnes, och lämna intyg därom? Här öppnas nya möjligheter till kontrollorgan, nya utgifter och nya trakasserier. Kungl. Maj:ts förslag är i detta hänseende bättre än utskottets.

Med hänsyn emellertid till den enighet, som präglar utskottets utlåtande, och till det avtal, som ligger bakom detsamma, skall jag, herr talman, som jag redan i ingressen antydde, icke framställa något yrkande. Jag har emellertid icke velat underlåta att fästa uppmärksamheten på denna ganska betydelsefulla fråga.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

§ 3.

Föredrogs andra särskilda utskottets utlåtande, nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till civilförsvaret för budgetåret 1944/45 jämte i ämnet väckta motioner. *Anslag till civilförsvaret för budgetåret 1944/45.*

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr statsrådet **Rubbestad**: Herr talman! Detta utskottsutlåtande klarlägger ju den ekonomiska sidan av civilförsvaret. Det förslag till organisation, som Kungl. Maj:t har gått in för, har i stort sett accepterats. Utskottet har dock på ett par punkter gjort vissa avvikelser. Jag vill särskilt nämna frågan om anställandet av militärassistenter, där utskottet gått på en annan linje än den som Kungl. Maj:t föreslagit.

I propositionen föreslogs, att som militärassistenter skulle anställas pen-

Anslag till civilförsvaret för budgetåret 1944/45. (Forts.)

sionerade befattningshavare, exempelvis kaptener som avgått med pension. Det har varit olika skäl, som förmått mig att gå på denna linje. För det första har jag ansett, att pensionerade kaptener mycket väl, såsom erfarenheten i många fall visat, kunna fullgöra uppdraget såsom militärassistenter. För det andra har jag icke velat binda organisationen mer än nödvändigt. Under sådana förhållanden har jag ansett det icke vara lämpligt att föreslå en kaderökning. Hur man gör spelar ju en icke oväsentlig roll i ekonomiskt avseende. Civilförvarsutredningens förslag på denna punkt skulle kosta cirka 100 000 kronor mer än Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:ts förslag innebär, att möjlighet finns att i ett fredsläge, om så skulle befinnas tjänligt, indraga dessa befattningar eller åtminstone begränsa deras uppgifter. Utskottet har försökt sig på en kompromisslösning, som går ut på att under det första året skulle anställas sex militärer på stat. Det skulle alltså ske en kaderökning. Det är klart, att detta innebär en kostnadsökning. Då emellertid utskottet på denna punkt är enigt, så förstår jag, att det icke tjänar mycket till att resa något starkare motstånd. Jag vill dock betona, att enligt min mening skulle det varit minst lika lyckligt, om man gått på den linje, som Kungl. Maj:t föreslagit, ty den linje som civilförvarsutredningen föreslagit, att dessa assistenter skulle anställas endast för en kortare tid, tre år, tror jag icke kommer att visa sig så särdeles lycklig. Det måste alltid komma att dröja en icke obetydlig tid, innan dessa unga kaptener hunnit sätta sig in i förhållandena inom respektive län. Arbetet är nytt för dem, och i början kanske de komma med en hel del förslag, som icke alltid äro så lämpliga. Pensionerade kaptener, som hålla sig fullt å jour med utvecklingen på det militära området, torde säkerligen fylla uppgiften lika bra. Jag hade för övrigt föreslagit, att särskilda kortare kurser skulle anordnas för att officerarna i fråga skulle få tillfälle att följa med denna utveckling. Jag upprepar vad jag nyss sade. Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt torde antagligen ha varit till fyllest lika bra som utskottets, men då utskottet är enhälligt, tjänar det ju icke mycket till att förorda någon ändring i detta hänseende. Jag har emellertid ansett mig böra något närmare redogöra för hur jag sett på denna fråga.

Beträffande sedan frågan om ersättning till polismän, som tagas i anspråk för civilförsvaret, så har ju utskottet därvidlag i viss grad gått på Kungl. Maj:ts förslag, men då det gällt brandväsendet har utskottet gått på en annan linje. Jag har icke så lätt att förstå, varför man skulle göra denna skillnad mellan dem som äro anställda i polistjänst och dem som äro anställda i brandtjänst och låta dem som äro anställda i brandtjänst få särskild ersättning för sitt arbete, under det att polismän, som tjänstgöra i brandförvarsarbetet, icke skulle få någon ersättning. Även beträffande denna sak har emellertid utskottet ingått en kompromiss, som det väl icke går att rucka på. Jag tror dock, att det ur rättvisans synpunkt hade varit bättre att behandla dessa båda personalgrupper lika och att således antingen tillerkänna båda grupperna eller också ingendera ersättning. Att vidtaga denna gränsdragning med hänsyn till huruvida civilförvarsheferna och deras ersättare äro statsavlönade eller icke tycker jag knappast är fullt bärande.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Jag har bara ett par ord att säga med anledning av att herr statsrådet sade sig icke kunna förstå, varför man skulle göra skillnad mellan brandmän och polismän, när det gällde ersättning i deras egenskap av civilförvarshefer. Förhållandet är det att man gjort skillnad på statsavlönade och kommunalavlönade. Det är hela saken.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 4.

Föredrogs andra särskilda utskottets utlåtande, nr 7, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till brandväsendet, dels ock i ämnet väckta motioner.

*Vissa anslag
till brand-
väsendet.*

I propositionen nr 274, vilken hänvisats till andra särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:ts, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 12 maj 1944, föreslagit riksdagen att anvisa vissa anslag till brandväsendet.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle staten icke lämna direkta bidrag till de årliga kostnaderna för kommunernas brandförsvar utan endast till engångskostnaderna.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, som jämväl hänvisats till utskottet, nämligen

inom första kammaren:

nr 329 av herr *Elofsson, Gustaf, m. fl.*; samt

inom andra kammaren:

nr 521 av herr *Persson* i Norrby *m. fl.* (likalydande med I: 329) och

nr 535 av herr *Hermansson*.

I motionerna I: 329 och II: 521 hade hemställts, att riksdagen i samband med antagandet av ny brandlag och ny brandstadga enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 265 för sin del måtte besluta, att statsbidrag skulle tilldelas landskommun med intill två tredjedelar av de årliga kostnaderna för brandförsvaret.

I motionen II: 535 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning angående brandförsäkringsföretagens deltagande i kostnaderna för rikets brandförsvar.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte — under förutsättning att riksdagen i enlighet med utskottets i dess utlåtande nr 2 framlagda förslag för budgetåret 1944/45 till Brandförsvaret anvisade ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor — för detta anslag fastställa följande specificerade uppdelning å delanslag, nämligen:

Bidrag till kommuner för inköp av motorbrandsprutor, högst kronor	725 000,
Bidrag till kommuner för inköp av brandslang, högst . . . . . »	1 170 000,
Bidrag till kommuner för uppförande av brandstationer och anläggande av branddammar, högst . . . . . »	500 000,
Statens brandinspektion: Avlöningar, förslagsvis . . . . . »	50 000,
Statens brandinspektion: Omkostnader, förslagsvis . . . . . »	25 000,
Ersättningar för skador vid eldsläckning, förslagsvis . . . . . »	10 000,
Bidrag till svenska brandkårernas riksförbund, högst . . . . . »	5 000;

B) att motionerna I: 329 och II: 521 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

C) att riksdagen måtte, med bifall till den i motionen II: 535 gjorda hemställan, hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning angående brandförsäkringsföretagens deltagande i kostnaderna för rikets brandförsvar.

Reservationer hade avgivits:

1. Beträffande utskottets hemställan under A), såvitt anginge Bidrag till kommuner för inköp av motorbrandsprutor:
av herr *Mattsson*, utan angivet yrkande.

2. Beträffande utskottets hemställan under B):
av herrar *Gustavson, Gustav Emil Andersson, Pettersson* i Dahl, *Lindberg* och *Mattsson*, som yrkat,

Vissa anslag till brandväsendet. (Forts.)

att i utskottets utlåtande visst angivet avsnitt skulle hava annan, i reservationen angiven lydelse; samt

att utskottets hemställan under B) skulle lyda:

»B) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 329 och II: 521, besluta, att till de kommuner, där brandstadgans avdelning II är tillämplig, skall utgå statsbidrag med två tredjedelar av de årliga kostnader, som äro nödvändiga för hållande av ett betryggande brandförsvar.»

3. Beträffande utskottets hemställan under C.

a. av herrar *Sam Larsson, Gustavson, Sundberg, Herlitz, Gustav Emil Andersson, Ragnar Bergh, Håstad, Mattsson, Boman* och *Andersson* i Gisselås, som yrkat,

att i utskottets utlåtande visst i denna reservation angivet avsnitt skulle hava den lydelse, reservationen utvisade; samt

att utskottets hemställan under C) skulle lyda:

»C) att motionen II: 535 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

b. av herr *Sandler*, utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Mattsson: Herr talman! Beträffande utskottets hemställan under punkten A, anslaget till kommuner för inköp av motorbrandsprutor, har jag anmält blank reservation.

Genom de anslag statsmakterna anvisat sedan år 1940 har staten bidragit till kommunernas inköp av omkring 2 000 motorsprutor. Luftskyddsinspektionen har beräknat, att ytterligare omkring 250 st. sprutor ur fredssynpunkt böra anskaffas, varav för nästa budgetår 200 stycken.

Fördelningen av bidraget föreslås skola från och med budgetåret 1944/45 överlämnas åt civilförsvarsstyrelsen att avgöras på föredragning av riksbandsinspektören. Detta innebär, att kommunerna för att komma i åtnjutande av statsbidrag måste rekvrirera motorsprutorna genom civilförsvarsstyrelsen.

Nu förhåller det sig så, att på vissa platser i vårt land ha enskilda personer bildat frivilliga brandkårer och mot upptagande av lån inköpt bland annan brandmateriel motorbrandsprutor. Jag känner till fall, där kommuner ha stora skulder, som de ådragit sig vid inköp av materiel till den frivilliga brandkåren. När nu kommunerna enligt lag skola ordna sitt brandförsvar, kunna de inte gärna, enligt min mening, komma ifrån att övertaga dessa motorbrandsprutor. Jag har därför inom utskottet yrkat, att där kommun nödgas efter sakkunnig värdering övertaga av enskild eller frivillig brandkår mot skuld innehavda motorbrandsprutor, skulle, efter Kungl. Maj:ts prövning, utgå samma statsbidrag som om motorbrandsprutan rekvrirats genom civilförsvarsstyrelsen, och att anslaget till följd härav skulle höjas med 100 000 kronor eller till 825 000 kronor. När nu utskottet icke velat vara med härom, hoppas jag likväl, att det icke skall möta något hinder för Kungl. Maj:t att, där särskilda förhållanden föreligga, tillerkänna en kommun statsbidrag i enlighet med vad jag här anfört.

I själva huvudfrågan, om statsbidrag eller icke till landskommunerna för de årliga kostnaderna för brandförsvaret, får jag anföra följande. Genom den brandlag, som riksdagen antagit och som är avsedd att träda i kraft den 1 januari 1945, ha jämväl kommunerna å landsbygden ålagts ovillkorlig skyldighet att vidmakthålla ett betryggande brandförsvar. I fråga om statsbidrag till kommunernas engångskostnader är utskottet enhälligt i sitt förslag. Men

Vissa anslag till brandväsendet. (Forts.)

beträffande statsbidrag till de årliga kostnaderna har utskottet i likhet med vederbörande statsråd icke velat vara med om att föreslå detta. De långa avstånd emellan bebyggelsen, som i allmänhet förefinnas i landskommunerna, skogsbrandskyddets förstärkning och inordnande i det allmänna brandförsvaret och särskilt det förhållandet, att kommunerna jämväl skola övertaga och verkställa en årlig brandsyn å fastigheterna inom kommunen, allt detta medför, jämte underhållet av brandmaterielen och utgivandet av skälig ersättning till brandcheferna m. fl., så stora årliga kostnader för de svaga landskommunerna, att statsbidrag till dessa kostnader jämväl bör utgå.

I motionerna I:329 och II:521 har också yrkats, att statsbidrag skulle utgå till landskommunerna med två tredjedelar av de årliga kostnaderna. Jag har därför tillsammans med fyra andra utskottsledamöter anmält reservation om att till de kommuner, där brandstadgans avdelning II blir tillämplig, skall utgå statsbidrag med två tredjedelar av de årliga kostnaderna för brandförsvaret.

Av brandförvarsutredningen och brandlagen samt ännu mera av civilförsvarslagen framgår, att förstärkningen av brandförsvaret i mycket stor utsträckning är en riksangelägenhet och ett rent försvarsintresse. Redan år 1941, då brandförvarsutredningen var i Finland för att studera brandskyddet i krig, fingo vi del av belysande exempel. Vid ett bombanfall mot Borgå stad i februari 1940 antändes genom direkta bombnedslag 29 fastigheter. Efter att först ha utnyttjat sitt eget brandförsvaret kunde Borgå stad rekvirera 19 frivilliga brandkårer ifrån Borgå landskommun och dirigera dem till de olika eldsvådorna med det goda resultatet, att intet enda hus brann ner utöver de som direkt antändes genom nedslagen. Att då nu — när det gäller hela landets försvarskrafts stärkande — ålägga de i allmänhet så ekonomiskt svaga landskommunerna att själva, utan statsbidrag, svara för de årliga kostnaderna kan icke vara rätt och skäligt. Det har talats och skrivits så mycket vackert från alla håll och partier om hjälpen till landsbygden och landsbygdens avfolkning. Men hur blir det med hjälpen då det gäller att handla? Det är nog som ett gammalt ordspråk där hemma i Småland säger »loven är bra, men hållen är bättre».

Då vi reserverar inskränkt oss till att yrka årligt statsbidrag till de landskommuner, där brandstadgans avdelning II blir tillämplig, så kan det icke med skäl göras gällande, att några statsfinansiella svårigheter möta. I reservation till brandförvarsutredningens förslag hade jag beräknat ett belopp av omkring 1 500 000 kronor, men då beräknades statsbidraget till tre fjärdedelar. I reservationen är föreslaget endast två tredjedelar, samma belopp som skall utgå för civilförsvarets årliga kostnader, och då det i 23 § i brandstadgan är intaget, att »vad i denna avdelning är föreskrivet för stad skall även gälla för köping samt för annan tätare bebyggd ort, beträffande vilken de föreskrifter skola tillämpas, som jämlikt brandstadgan gälla stad», så torde statsbidraget icke komma att uppgå till halva detta belopp. Utskottet uttalar i fråga om statsbidrag till de årliga kostnaderna: »Statsbidrag till kommunerna för de löpande kostnaderna för brandförsvaret kan knappast begränsas till landskommunerna. Fall kunna påvisas då en stad, en köping eller ett municipalsamhälle kan resa väl så grundade krav på bidrag som en landskommun.» Detta kan icke vara riktigt. Ty alla tätorter, oberoende av om det är stad eller landsbygd, falla ju under brandstadgans avdelning I. Att påstå att dessa tätorter skulle vara i lika stort behov av statsbidrag som den rena landsbygden är väl ändå icke rimligt. Frånsett att skattekraften på den rena landsbygden i allmänhet är mycket lägre så tillkommer, att verkställandet av brandsynen

Vissa anslag till brandväsendet. (Forts.)

blir mycket mer betungande på landsbygden med dess långa avstånd. Belysande är ett exempel, som jag i dagarna fått i min hand.

Jag citerar ur tidskriften Stockholm, utgiven av Stockholms stadskollegium, nr 3/1944 artikeln »Stark beredskap mot röda hanen». Efter en redogörelse för utrustning m. m. heter det i denna artikel: »I brandkårens verksamhet ingår emellertid icke blott utryckningar till eldsvådor. Det förebyggande brandskyddsarbetet innefattar brandsyn, granskning av byggnadsplaner, utfärdande av föreskrifter i olika avseenden, vakthållning på teatrarna och åtskilligt annat. Men dessutom har ju till brandkåren hänförs en mängd andra uppgifter: att plocka ner kattor från träd, att bistå utelåsta medborgare, att lyfta urspårade spårvagnar — för vilket bl. a. disponeras en bil, som lyfter 10 ton — o. s. v. För dylika 'nödlägen' gjordes från brandkåren 189 utryckningar i fjol. Djurtransporter ombesörjas likaså av brandkåren, som härför har särskilda vagnar; 219 sådana transporter verkställdes 1943. De flesta utryckningarna göras emellertid för sjuktransporterna. Brandkåren sköter ju de 14 ambulansvagnarna, varav en är en s. k. katastrofvagn med plats för 8 liggande patienter.

Sjuktransporterna ha företett en ständig ökning. 1939 uppgingo de till 21 583, men år 1943 var siffran uppe i 26 771, d. v. s. i runt tal 75 om dagen, söndagarna medräknade. För reparation och underhåll av brandtelegrafnätet, bilparken och brandmaterielen finnas ett par verkstadsavdelningar, varav den elektriska även utför en del arbeten utanför brandkåren. Med alla dessa uppgifter, vartill naturligtvis kommer ständiga övningar av olika slag, har brandkåren, som man lätt förstår, dygnet fulltecknat. — — —

Och så spørjer då den intresserade skattebetalaren: vad kostar allt detta? Räknat i kronor och ören drar stadens brandväsen en nettokostnad av 3,35 miljoner kr. om året. Det motsvarar drygt 18 öre per skattekrona.»

Jag är övertygad om att de årliga kostnaderna för brandförsvaret i exempelvis min egen hemkommun komma att uppgå till omkring 50 öre per skattekrona, och då kommer det icke att ingå vare sig sjuktransporter eller andra bekvämligheter eller förmåner för medborgarna i denna kommun.

Jag vill ge min honnör till herr Lindberg i Stockholm, som vågat vara medreservant med oss bondeförbundare i denna fråga, och hoppas verkligen också, att andra kammarens majoritet skall följa den av herr Gustavson i Guntorp m. fl. avgivna reservationen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Till den av Sam Larsson med flera under punkten C anmälda reservationen vill jag endast, utöver de skäl som anförts för avslag å den av herr Hermanson väckta motionen nr 535 i andra kammaren, anföra: En utredning i motionens syfte synes mig så mycket mindre påkallad som utskottet icke gått in för tillstyrkande av statsbidrag till kommunerna för de årliga kostnaderna. Ett eventuellt bidrag från brandstodsbolagen skulle ju ytterligare komma att belasta fastighetsägarna utan att medföra någon lättnad för kommunerna.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Jag vill fästa uppmärksamheten vid att utskottet, när det gäller frågan om statsbidrag till kommunerna för brandväsendet, följt den föredragande departementschefen, vilken liksom utskottet funnit det vara lämpligt, att staten lämnar bidrag, när det gäller de större engångskostnaderna för brandförsvaret, men däremot icke funnit lämpligt, att staten skall bidraga till de årliga kostnaderna. Nu mena reservanterna, att staten skall bidraga med två tredjedelar av de årliga kostnaderna, när det gäller de kommuner, där brandstadgans avdelning II gäller, d. v. s. de rena landskommunerna.

Vissa anslag till brandväsendet. (Forts.)

Jag är lika övertygad som reservanterna därom, att uppehållandet av ett effektivt brandskydd kan komma att medföra kännbara kostnader icke bara för en liten landskommun, utan för alla andra kommuner. Men det är en sak; en annan sak är att lägga de löpande utgifterna på staten. Det kan man icke utan vidare göra, i varje fall icke efter så schablonmässiga grunder, som reservanterna här föreslå.

Såsom framgår av utlåtandet bidrager staten till anskaffandet av motorsprutor, brandslangar, branddammar och brandbrunnar, men de årliga kostnaderna få kommunerna svara för själva. Skulle man nu föreskriva, att staten skall lämna bidrag till landskommunerna, då kommer man att stöta på fall, där bidrag till de årliga kostnaderna skulle komma att lämnas kommuner, som mycket väl skulle kunnat klara kostnaderna själva, under det att andra kommuner, som ha svårare att klara kostnaderna, faktiskt skulle bli utan bidrag.

Jag skall giva ett exempel. Vi ha två kommuner i Västmanland, som gränsa till varandra. Den ena är Sura socken, som inom sina gränser har Surahammars stora järnbruk. Det är en vanlig landskommun, och jag skulle tro den som har det bäst ställt i hela länet. Intill denna kommun ligger förutvarande Svedby socken, numera Hallstahammars köping, som, såvitt jag vet, icke har det fullt så gott ställt som Sura socken. Alldenstund Hallstahammars är köping skulle den kommunen enligt reservanternas förslag bli utan bidrag. Sura socken med Surahammars bruk är en vanlig landskommun och skulle kunna tillgodoräkna sig två tredjedelar av de årliga kostnaderna. Folk skulle icke kunna se någon rättvisa i en sådan anordning. Då är det nog säkrare, att man går den väg utskottet föreslagit och som innebär, att man avvaktar verkningarna av den nya organisationen och ser till, att det kommer att lämnas bidrag till de skattetyngda kommuner, som kunna finnas därav vara i behov. Man bör i varje fall vänta och se, hur det hela kommer att gestalta sig. Ett så grovt tillyxat förslag som reservanternas kan man i varje fall icke vara med om.

Jag har intet annat att göra, herr talman, än att hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Håstad: Herr talman! Jag kan i stort sett instämma i vad herr Olovson i Västerås yttrade beträffande den punkt, vid vilken herr Mattsson särskilt uppehöll sig i sitt anförande. Men jag vill ytterligare fästa uppmärksamheten på, att reservanterna gjort en skillnad mellan städer och landskommuner. Enligt min mening finns det dock ganska svaga grunder härför, om man verkligen vill åstadkomma rättvisa. Orsa kommun har en kommunalskatt på mellan 2 och 3 kronor och Oskarshamn — för att ta en skattetyngd stad — en skatt på 11 kronor. Finns det något rättmätigt skäl för riksdagen att utan utredning besluta, att Orsa skall få hjälp till sina brandförsvarskostnader, medan Oskarshamn icke skall få någon hjälp?

Det finns vidare ingen utredning i motionen, liksom ej heller i reservationen, om vad som skall räknas till en kommuns legala brandutgifter eller till sådana brandutgifter, vartill staten skall lämna bidrag. Nu är det visserligen rent teoretiskt sant, att denna fråga, såsom ärendet nu ligger till, kan ånyo tagas upp vid nästa års riksdag. Men riksdagen bör ej rimligen göra ett uttalande i förväg utan att ha bidragsgrunderna klara för sig. Jag vill erinra om att när man i civilförsvarslagen sökt fastställa vilka utgifter som skola berättiga till statsbidrag, har det skett i lagens form. Här har icke ens gjorts en antydning om vilka utgifter som skola räknas som bidragsberättigade. Detta är den egentliga anledningen till att utskottet, även om utskottet skulle ha velat gå motionärerna till mötes, icke kunnat göra detta. — Anmärkas må, att

Vissa anslag till brandväsendet. (Forts.)

regeringen ägnat denna fråga särskild uppmärksamhet med anledning av att herr Mattsson och jägmästare Lindroth i brandförsvarsutredningen framfört samma synpunkter i en reservation. Men regeringens prövning utföll negativt.

För att kammaren skall få klart för sig utskottets ställningstagande i denna fråga, vill jag ytterligare tillägga, att utskottet ingalunda under alla förhållanden avvisat den tankegång, som ligger bakom reservationen. Utskottet har tvärtom skrivit, att utskottet vill avvakta någon tids erfarenheter av den nya brandförsvarsorganisationen för att — vilket måste vara det rationellaste — kunna insätta denna fråga i rätt sammanhang och ta upp den till omprövning, när socialvårdskommitténs och kanske också kommunalskatteberedningens förslag behandlas av riksdagen. Då och först då torde frågan i sitt organiska sammanhang komma på kamrarnas bord.

Jag har, herr talman, egentligen begärt ordet för att yttra några ord om den andra reservationen, knuten till punkten C, vilken reservation avgivits av herr Sam Larsson och nio andra. I denna yrkas avslag på den skrivelse, som utskottsmajoriteten föreslagit i vad det gäller försäkringsbolagens eventuella skyldighet att bidra till de kommunala utgifterna för brandförsvaret.

Jag kan ej värja mig för den uppfattningen, att utskottet, som eljest sökt behandla föreliggande frågor grundligt, mycket hastigt avgjort denna sak — man kan nästan tala om ett förhastande. I varje fall är det uppenbart, att den motion, som herr Hermansson väckt, i och för sig föga lämpar sig som underlag för ett sakligt ståndpunktstagande i denna fråga. Ty i denna motion är intet av de många svåra sakliga problem, som här äro implicerade, upptaget till behandling. Det enda, som icke är dunkelt, är det hot, som uttalas mot slutet, nämligen hotet om socialisering av brandförsäkringsbolagen, därest riksdagen nu icke skulle vilja falla till föga för motionärerna.

Det skulle föra för långt att anföra alla de praktiska synpunkter, som man vid lösningen av frågan ej kan komma förbi. Men några av dessa har jag dock rätt att fästa uppmärksamheten på.

För det första kan man rent principiellt fråga sig, om det finnes större anledning att ta ut avgifter av brandbolagen för att hjälpa brandförsvaret än att ta ut avgifter av sjöförsäkringsbolagen för att stödja lotsväsendet eller av inbrottsförsäkringsbolagen för att stödja polisväsendet eller av livbolagen för att stödja sjukvården. Den frågan kan man ställa, men den har ej här besvarats.

Oavsett hur man ställer sig till denna fråga måste man beakta att en allmän bidragsplikt för försäkringsanstalterna i realiteten skulle innebära ett slags bestraffning av de personer, som ansvarskännande sörja för sina försäkringar och som kanske överförsäkrat för att vara på den säkra sidan. De, som icke alls draga försorg om sitt brandskydd eller som ha underförsäkring, bli där- emot gynnade. Ej minst att märka är, att staten ej själv försäkrar sina byggnader utan står självrisk. Staten skulle eljest kunna vara den största försäkringstagaren i landet. Detta detaljproblem, hur man skall ordna med staten i den vägen, har varken berörts i utskottets utlåtande eller, naturligtvis ännu mindre, i motionen.

Skulle några avgifter tvångsvägen uttagas, måste man under alla förhållanden räkna med att risk kan komma att uppstå för att underförsäkring blir vanligare än hittills. Det har påståtts från sakkunnigt håll, att den omständigheten, att man i Finland tagit upp brandförsäkringsavgifter enligt denna anordning, medfört att underförsäkring vid brandförsäkring där vunnit ytterligare utbredning.

Härtill kommer, som också framhållits i både utskottets utlåtande och i reservationen, att våra brandbolag redan lämna avsevärda bidrag till brandför-

Vissa anslag till brandväsendet. (Forts.)

svaret för olika ändamål. År 1940 — det sista år från vilket uppgifter kunnat erhållas — lämnades cirka en och en halv miljon kronor av brandbolagen för dylika ändamål. Skall man ta upp en avgift på 4 % på premierna att gå till brandförsvaret via en statlig reglering, skulle detta icke giva mycket mer än cirka 2 miljoner kronor med den storlek premierna nu ha, så långt de kunna utläsas av statistiken. Härjämte betingar specialtarifieringen mycket stora belopp. Det har sålunda uppgivits, att nedsättningen av premier till olika försäkringstagare, som själva sört för brandanordningar, uppgå till ungefär 10 miljoner kronor per år. Detta är faktiskt premier, som omedelbart omvandlas i brandförsvaret. Även till dessa stora pengar måste man här taga hänsyn.

Slutsatsen av allt detta måste bli, att i den mån staten kommer att tvångsvis uttaga allmänna avgifter av försäkringsbolagen kommer deras intresse av att som hittills lämna frivilliga bidrag för olika ändamål att i hög grad nedgå; något annat vore ju ej att vänta. Man får även taga hänsyn till att många industriföretag, som nu betala höga premier, faktiskt lämna omkringliggande landskommunerna ett mycket stort bidrag genom att ställa sin brandapparat till bygdens förfogande.

Den största svårighet, som uppstår och som självfallet ej kunnat vara främmande för motionären eller andra, som haft att ta ståndpunkt till förslaget till utredningsskrivelse, är, hur man skall ta upp dessa avgifter. Som bekant ligger det största brandförsäkringsbeståndet i städerna, men där är brandskyddet väl tillgodosett, och behovet av finansiell hjälp är dessutom ej så stort som på landsbygden. Men skall man slå in på den principen att försäkringsbestånden skola bidra alltefter sin lokala begränsning, kommer belastningen på härad- och länsbolag samt dessas försäkringstagare att bli exceptionellt stor och kanske alldeles för stor.

Det har i utskottets utlåtande hänvisats till att liknande bestämmelser införts i Finland och Tyskland. Beträffande Finland vill jag framhålla, att man där endast av rent ekonomiskt nödtvång torde ha slagit in på tvångsavgiftsvägen.

Man gjorde det alltså därför att det helt enkelt inte fanns någon annan möjlighet att bistå kommunerna i dessas nuvarande betryck. I Finland har man dessutom mera restriktivt tolkat bestämmelserna om brandbolagens rätt att lämna bidrag till allmänna ändamål än som skett i Sverige. Vad Tyskland beträffar känner jag icke närmare till förhållandena, men jag vill bara erinra om att den avgift, som där upptages, 4 %, gäller icke bara primära försäkringar utan också återförsäkringar, och det är alldeles självklart, att denna dubbla beskattning i vissa fall har varit ett mycket svårt komplicerande moment vid den för försäkringsverksamheten självfallet nödvändiga återförsäkring.

För att nu komma till slutet, herr talman, kan jag icke värja mig för den tanken, att denna fråga, som i grund och botten bör betraktas som en rent praktisk fråga, lösts efter rent doktrinära principer eller ungefär i den anda, som framgår av slutorden i den Hermanssonska motionen. Vi reserverar däremot ha tagit praktiskt på saken. Vi ha sagt, att vi vilja vänta och avvakta resultatet av den nya brandordningens införande, innan vi vilja taga ställning till den i motionen framlagda tankegången. Jag finner detta förfaringssätt vara det riktigaste. Jag kan icke heller underlåta att uttala min förvåning över att utskottet i slutet av sitt utlåtande vågat skriva: »Därvid synes bland annat böra uppmärksammas frågan om lämpliga åtgärder för att hindra att bidragen i form av ökade premier uttagas av försäkringstagarna.» I önskemålet härom kan man ju mycket lätt förena sig, men det är väl alldeles omöjligt för riksdagen som sådan att dekretera, att skyldighet eller tvång skulle föreligga för försäkringsbolagen att bära denna utgift utan att vid behov i en eller annan form erhålla täckning därför. Jag framhöll i utskottet, och jag

Vissa anslag till brandväsendet. (Forts.)

vill upprepa det här: antag, att det förhåller sig så att den vinst, som ett företag gör och varifrån allmänna bidrag hittills lämnats, kommer ifrån annan inkomstkälla än premier, t. ex. från internationell återförsäkringsverksamhet. Om denna inkomst sedermera icke skulle stå att vinna, måste bolaget väl antingen höja premierna eller också inställa en eljest möjlig premiesänkning. Våra försäkringsbolag få ej göra som de behaga. De äro starkt kringskurna av lagstiftningen. De ha att taga hänsyn till sina revisorer. Det råder en stark konkurrens mellan olika företag. Bolagens verksamhet övervakas av försäkringsinspektionen, som kan framtvinga premiehöjning. Det finns enligt min mening mycket stora garantier för att det allmännas intressen i allra högsta grad tillgodoses. Under sådana förhållanden finner jag, att den misstro, som uttalats emot försäkringsbolagen, icke har något bärigt underlag. I varje fall ha vi i utskottet varit tio som reserverat oss. Jag vill också framhålla, att ordföranden, herr Sandler, på denna punkt avgivit en blank reservation. Vi ha icke minst med tanke på att statsrådet redan undersökt denna bidragsfråga ansett oss icke kunna förena oss om en skrivelse om förnyad utredning.

Jag ber, herr talman, att under punkt C) få yrka bifall till den av herr Sam Larsson med flera avgivna reservationen.

I detta anförande, varunder herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Andersson* i Gisselås, *Westerdahl* och *Henriksson*.

Herr Lindberg: Herr talman! Jag har tillsammans med några andra utskottsledamöter reserverat mig beträffande statsbidrag till kommunerna för årskostnaderna för upprätthållande av ett brandförsvar. Först och främst bör jag kanske framhålla, att jag naturligtvis icke är motståndare till ett effektivt brandförsvar och att jag med tillfredsställelse hälsar det förslag, som framlagts i detta ämne. Jag har emellertid reserverat mig, när det gällt fördelningen av kostnaderna eller rättare sagt vem som skall bära kostnaderna för detta brandförsvar.

Jag har icke kunnat undgå att finna, att man här i riksdagen vid åtskilliga tillfällen, då man diskuterat frågan om hjälp till landsbygden, varit ganska enig om att kommunerna bära av statmakterna hjälpas på ett eller annat sätt. Man har också vid alla tillfällen då det klagats över flykten från landsbygden talat om de stora kostnader, som en del kommuners invånare få vidkännas därför att kommunerna äro ganska, för att icke säga mycket fattiga. Nu yxar man till en ny pålaga, som visserligen icke bara drabbar landsbygden utan även städerna, men städerna hava ju redan tidigare haft ett väl organiserat brandförsvar. För de kommuner, som tidigare icke haft skyldighet att hålla något brandförsvar, komma såväl årskostnaderna som nyanskaffningskostnaderna att bli jämförelsevis dryga och ganska svåra att bära för kommunernas invånare. Det föreligger visserligen icke någon utredning i saken, men det har dock vittnats om att kostnaderna för brandförsvaret skulle komma att medföra en skatteökning i vissa kommuner av ända upp till 50 öre eller mera per skattekrona. Om en förut hårt skattetyngd kommun får en sådan extra pålaga, så är det ju icke mycket att undra på om kommunen icke blir överbefolkad. När den ena bördan efter den andra lägges på de skattskyldiga i en kommun, så är det helt naturligt, att kommunens invånare söka sig bort från landsbygden till städer, där de ha större möjlighet att existera.

Det har under den i ämnet förda diskussionen sagts, att det icke skulle gå att bifalla reservationen därför att det icke funnes någon utredning angående kostnaderna. Skulle staten bidraga med två tredjedelar av årskostnaderna,

Vissa anslag till brandväsendet. (Forts.)

skulle detta komma att medföra förfärligt orättvist resultat. Det skulle det kanhända göra, men drabbar icke även det här föreslagna systemet orättvist? Finns det någon, som kan säga, att detta system med utökning av kostnaderna för effektivare brandskydd kommer att drabba landsbygdens befolkning rättvist? Jag tror icke någon kan stiga upp och säga det, i varje fall icke med bevarat lugnt samvete. Reservationen har så att säga måst skrivas på stående fot. Under sådana förhållanden är det naturligt, att vi icke kunnat göra de graderingar, som varit nödvändiga, men därest reservationen bifalles och det skulle visa sig, att genomförandet av reservanternas förslag leder till större orättvisor, finns det ju en möjlighet för Kungl. Maj:t att ett annat år komma med ett nytt förslag i ämnet, som rättvisare fördelar de bördor, vilka otvivelaktigt komme att åläggas en stor del medborgare.

Jag tror det var herr Olovson, som sade, att man här gått ett långt stycke väg, när man sagt, att staten skall bidra till engångskostnaderna. Herr Mattsson påvisade i sitt anförande, att det är en sanning med ganska stor modifikation. I en del kommuner har man frivilligt skaffat den materiel, som behöves för ett effektivt brandskydd. Man har köpt materiel på kredit. Enskilda medborgare ha iklätt sig utgifter och tagit på avbetalning. I sådana fall finns det ingen möjlighet att få statsbidrag. Staten betalar icke ens vad som resterar av skuld för anskaffad materiel. Kan man då påstå, att staten bereder kommunerna lättnad genom att bidra till engångskostnaderna för materielens anskaffning? Statsbidrag utgår ju endast till anskaffande av ny materiel. Kommuner, vilkas invånare tidigare skaffat materiel, kunna icke få något statsbidrag, om icke den gamla materielen kasseras och ny materiel anskaffas. Man skulle med andra ord anse, att de som anskaffat materiel på egen bekostnad utfört en meningslös gärning. Praktiskt taget skulle man bestraffa dem som varit förutseende nog att anskaffa materiel i god tid för att värna sin hemtrakt och skydda sina hus utan att begära hjälp från något håll. Däremot skulle de, som icke velat anskaffa någon materiel och som icke velat göra någonting för att skaffa sig ett effektivt brandförsvar i sin hemtrakt, premieras med statsbidrag. De som varit slarviga skulle få hjälp med anskaffning av materiel, medan de som varit hyggliga och förutseende icke skulle få någon hjälp. Om det finns någon möjlighet att hjälpa dessa människor, som skaffat materiel, så att de också få bidrag, så vädjar jag till herr statsrådet, som har hand om dessa ärenden, att försöka göra något. Människorna i fråga äro verkligen förtjänta av all den handräckning, som de kunna få.

Det skulle vara mycket mera att säga i denna fråga, men jag förstår, att det icke är lätt att få kammaren att bifalla den med nr 2 betecknade reservationen. Jag skall därför icke längre uppehålla mig vid detta ämne, men jag vädjar till kammaren att bifalla reservanternas yrkande.

Jag skulle också vilja säga ett par ord i anledning av herr Håstads yrkande och i anslutning således till den med nr 3 betecknade reservationen. Jag skall icke uppehålla mig mycket vid denna fråga. Jag misstänker, att det blir någon annan, som kommer att försvara utskottets ställningstagande på denna punkt och när det gäller den Herrmansonska motionen. Vi ha vid frågans behandling i utskottet varit av den uppfattningen, att man i anslutning till herr Hermanssons motion skulle begära en utredning rörande försäkringsbolagens skyldighet att bidra till kostnaderna för brandförsvaret. Vi ha också sagt, att man vid den utredning, som skall verkställas, bör se till att det ordnas så att premierna icke höjas för försäkringstagarna därför att försäkringsbolagen bliva skyldiga att bidra till dessa kostnader. Herr Håstad gjorde gällande, att man icke kunde ålägga försäkringsbolagen någonting i

Vissa anslag till brandväsendet. (Forts.)

den vägen. Riksdagen hade icke någon som helst rättighet till det. Kanske hans ord icke föllo riktigt på det viset, men meningen var i alla fall den, att riksdagen icke hade någon som helst rättighet att framställa några önskemål på denna punkt. Jag vet inte, om någon institution kan vara mera berättigad att göra en framställning på denna punkt än just riksdagen. Det har ju visat sig — och det har vid flera tillfällen framhållits — att försäkringsbolagen göra sig mycket grova förtjänster på försäkringarna och således på de premier, som personer få inbetala för sina försäkringar, det må nu gälla brandförsäkringar eller andra försäkringar. Om man alltså skulle utan att säga någonting om premierna införa ett sådant system, att försäkringsbolagen finge bidraga till kostnaderna för brandförsvaret, kan man väl vara ganska övertygad om att det första försäkringsbolagen komme att göra, sedan denna skyldighet blivit fastställd, vore att höja premierna och göra förtjänsterna kanske ännu större än de tidigare varit.

Jag måste säga, att utskottet har varit i sin fulla rätt, när det gjort denna reservation till de utredningsmän, vilka jag hoppas skola bli utsedda. Jag har på den punkten intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Håstad** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag vill till herr Lindberg säga, att jag aldrig bestritt riksdagens rätt att göra ett uttalande i saken. Alldeles självfallet har riksdagen en sådan rätt. Vad jag däremot sagt är, att ur praktisk synpunkt tala skälen för att riksdagen väntar och ser, huruvida försäkringsföretagen även i fortsättningen komma att lämna frivilliga bidrag, detta icke minst med tanke på alla de komplikationer, som komme att uppstå, om man ålade bolagen denna plikt. Dessutom kan riksdagen icke dekretera, att bidragen vid behov skola få täckas genom premie-reglering.

Beträffande herr Lindbergs tal om bolagens stora vinster vill jag påpeka, att de flesta bolag äro ömsesidiga och att det finns stora försäkringsaktiebolag, som icke alls lämna utdelning. Överhuvud taget gäller om vår försäkringsverksamhet, att den i allra högsta grad drives för allmännyttiga intressen.

Vidare anförde:

Herr **Hermansson**: Herr talman! Herr Håstad uttalade sitt missnöje med att min av utskottet tillstyrkta motion var så dåligt motiverad. Ja, jag medger mycket gärna, att jag gav en mycket knapphändig motivering för det förslag som jag framställde. Jag stod för övrigt i valet mellan att göra en mycket lång och sifferspäckad motivering för att framhålla behovet av den föreslagna utredningen eller att kort och gott lägga fram ett förslag med begäran om denna utredning. Att jag valde det senare alternativet berodde därpå, att när frågan blev aktuell, det faktiskt icke var tid att göra några längre utredningar. Jag tyckte för övrigt, att behovet av en utredning var så klart, att det helt enkelt icke tarvades någon längre utläggning för att påvisa detta. Jag är också tämligen säker på att det icke är bristen på en utförlig motivering, som gjort, att reservanterna ställt sig avvisande till det i motionen framförda utredningskravet. Jag vet nämligen av erfarenhet, att de borgerliga partiernas representanter nära nog betrakta det som en gudomlig plikt att vid alla tillfällen slå vakt om försäkringsbolagens rätt att pungslå den försäkringstagande allmänheten. Jag tror därför, att det överhuvud taget icke skulle ha varit möjligt att åstadkomma en motivering, som skulle ha tillfredsställt herr Håstad och hans medreservanter. Resultatet torde ha blivit precis detsamma, vilken motivering som än presterats för det framlagda utredningsförslaget.

Vissa anslag till brandväsendet. (Forts.)

För att övergå till själva saken vill jag säga, att jag för min del måste finna det ganska självklart, att om brandskyddet stärkes och brandriskerna därigenom minskas, brandbolagens utgifter för brandskadeersättningar också därigenom minskas. Det är lika klart, att om brandförsäkringspremierna också samtidigt sänkas, allmänheten tvingas att betala högre kostnader för samhällets brandskydd än den tidigare gjort. Därav följer också, att brandbolagen på grund av de minskade brandriskerna kunna öka sina årliga vinster. Det är enligt min mening statsmakternas skyldighet att tillse, att det allmännas utgifter för det stärkta brandförsvaret icke i själva verket bli en tribut till de privata försäkringsbolagen. Men det allmänna har för närvarande ingen möjlighet att påverka brandbolagens premiesättning. Det är bolagen själva, som bestämma huru stora premier som skola tagas ut för de olika riskerna. Den som icke vill försäkra sin egendom på de erbjudna villkoren får ha sin egendom oförsäkrad. Något annat val ges helt enkelt icke.

Nu är det ju möjligt, att premierna så småningom komma att sänkas efter den nya brandlagens tillkomst, och det skulle ju vara synnerligen anmärkningsvärt, om detta icke bleve fallet. Men det finns absolut inga garantier för att detta kommer att ske, och det finns i varje fall icke några garantier för att en eventuell sänkning blir så stor, att den motsvarar de minskade brandriskerna. Det måste därför betraktas som en synnerligen rimlig begäran, att brandbolagen få betala åtminstone en del av den ökade kostnaden för brandväsendet.

Den tillgängliga statistiken visar, att brandförsäkringspremierna hittills alltid varit satta i överkant, och man torde säkerligen också få räkna med att så blir förhållandet även i fortsättningen, åtminstone så länge försäkringsbolagen själva suveränt ha att bestämma över premienivån. Statistiken visar t. ex. — om jag skall nämna siffrorna för det sista år, för vilket statistik finns tillgänglig, nämligen för år 1942 — att de då inkasserade premierna uppgingo till i runt tal 84 miljoner kronor, under det att de utbetalade skadeersättningarna uppgingo till mellan 45 och 46 miljoner kronor, d. v. s. ungefär 55 % av de inkasserade premierna. Bolagens förvaltningskostnader under detta år uppgingo till icke mindre än över 32 miljoner kronor. Det är således ganska stora belopp som slukas av kostnaderna för förvaltningen. Bolagens totala överskott på brandförsäkringsverksamheten och den därmed förenade finansrörelsen uppgick samma år till nära 20 miljoner kronor. Därav kommer huvudparten på den s. k. finansrörelsen. Det är inkomster av räntor på de stora fonder bolagen samlat under årens lopp tack vare att premierna varit satta så högt. Men det är försäkringstagarnas pengar, som uteslutande ligga till grund även för dessa inkomster. Om jag ser på siffrorna för en längre period, visar det sig, att medelöverskottet för de sista sex åren, för vilka det finns statistik tillgänglig, uppgår till inemot 13 miljoner kronor per år. De anförda siffrorna visa, att om bolagen skulle tvingas att betala hela kostnaden för de nya brandskyddsanordningarna till följd av den nya lagens tillkomst, detta icke i större mån skulle komma att beskära bolagens vinstmöjligheter. Bolagen skulle ha mycket god råd att ensamma betala dessa kostnader.

När det gäller de bidrag, som hittills utbetalats, varken vill eller kan jag förneka, att vissa brandförsäkringsbolag under årens lopp lämnat bidrag till kommunernas brandskyddskostnader. Men dessa bidrag äro ju ändå alla av helt godtycklig storlek. Bolagen betala de summor, som de önska, och om man skulle göra en undersökning, varifrån dessa bidrag kommit, skulle man säkerligen komma till det resultatet, att de relativt största bidragen kommit ifrån de små läns- och häradsbolagen, som dock genomgående ha en betydligt lägre premienivå än de stora riksbolagen. Jag vill icke förneka, att även

Vissa anslag till brandväsendet. (Forts.)

dessa senare lämnat bidrag för dessa ändamål, men relativt sett är det nog ändå de små bolagen, som lämnat de största bidragen.

Reservanterna tala om de indirekta bidrag till brandförsvaret, som tariffbolagen lämna genom den nedsättning av premierna, vilka vissa försäkringstagare i mån av egna åtgöranden att minska brandrisken erhålla. I det fallet måste man säga, att dessa bidrag i form av premienedsättning icke gärna kunna räknas som bolagens bidrag till stärkande av brandförsvaret. Det är ju helt enkelt en minskad ersättning på grund av minskad risk. Det är ju bara så, att försäkringstagarna i så fall genom egna åtgärder och egna kostnader minskat brandrisken i sådan utsträckning, att de därför ha både moralisk och juridisk rätt att erhålla motsvarande nedsättning av premierna.

Reservanterna tala vidare om den »intressebeskattning», som obligatoriska bidrag från försäkringsbolagens sida skulle komma att innebära på det sättet, att de som ha sin egendom försäkrad genom sina försäkringspremier skulle få bidraga till kostnaderna för samhällets brandskydd, under det att de som underlåtit att skaffa sig den trygghet försäkringen ger skulle komma att premieras. I viss mån kan ju detta anses riktigt. Men jag tror för min del, att det nog icke är så särdeles många med någon nämnvärd egendom, som underlåta att försäkra denna. Om man drager konsekvenserna av reservanternas resonemang, skulle man för övrigt komma till det resultatet, att det system reservanterna rekommendera komme att gynna den kategori i samhället, som har stora kapital bundna i sådan egendom vilken kan förtäras av eld och brand och som därför också betalar en stor del av försäkringspremierna, men i stället missgynna det stora flertalet människor, som icke besitta någon nämnvärd egendom av sådant slag och således icke heller ha stora brandförsäkringspremier att betala.

Det talas vidare om de stora svårigheter, som ett system som det föreslagna skulle föra med sig. Ja, om jag icke insett, att dessa svårigheter finnas, skulle jag icke ha begärt en statlig utredning av ärendet utan ha kommit med ett direkt förslag om på vilket sätt dessa bidrag skulle uttagas från försäkringsbolagen. Men jag tror, att man är benägen att överdriva svårigheterna i mycket hög grad. Det har ju redan påpekats, att i Finland frågan lösts på det sättet, att försäkringsbolagen få betala en del av kostnaderna för samhällets brandskydd. Det sker så, att bolagen få betala 3 % på premierna för brandförsäkringarna tagna på viss tid samt 3 % på räntorna på premiereserven för försäkringar tagna för all framtid. Om saken gått att ordna i Finland, går den naturligtvis att ordna även i vårt land. Den omständigheten att Finland, såsom herr Håstad yttrade, skulle befinna sig i ekonomiskt nödläge, torde väl icke göra någon skillnad. Man bör ju icke handla på ett sätt, om man har dålig ekonomi, och på ett annat sätt, om ekonomien är något så när god.

Det finns alltså enligt min mening ingen anledning att här i landet låta försäkringsbolagen slippa undan sin andel i kostnaderna för brandförsvaret eller att tillåta dem att inkassera ökade vinster genom de kostnader, som det stärkta brandförsvaret kommer att åsamka den svenska allmänheten.

Jag yrkar naturligtvis bifall till utskottets hemställan.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! Jag är fullt medveten om att genomförandet av den nya brandlagen kommer att för åtskilliga kommuner medföra en ekonomisk tunga, och jag uttalade redan vid behandlingen av förslaget till brandlag här i kammaren en önskan, att lagstiftningen måtte genomföras med nödig försiktighet för att icke svårigheterna skola behöva bli större än vad nödvändigt är.

Jag vill heller icke förneka, att jag haft åtskilliga sympatier för den linje,

Vissa anslag till brandväsendet. (Forts.)

som här rekommenderas av vissa reservanter och som innebär, att man skulle lämna kommunerna årliga bidrag till driften. Men jag fann vid behandlingen av ärendet, att saken stötte på så stora svårigheter, att den icke gick att realisera. Därför valde jag i stället den väg, som nu accepterats av utskottet, nämligen att staten skulle lämna jämförelsevis frikostiga bidrag till starten, engångsbidrag för anskaffning av attiralj, uppförande av brandstationer o. s. v. Jag vill icke bestrida, att det förhåller sig som herr Lindberg här sagt, att dessa bidrag komma de kommuner tillgodo, som tidigare uraktlåtit att ordna något brandförsvaret. Men detta förhållande är icke något speciellt för detta område. På motsvarande sätt blir det varje gång statsmakerna besluta sig för att med bidrag gynna en viss verksamhet. Det finns alltid någon, som redan tidigare bedrivit verksamheten och som går miste om bidragsförmånen. Och retroaktiva statsbidrag till anläggningar av något slag ha mig veterligen icke förekommit.

Svårigheten att införa ett årligt driftbidrag till kostnaderna för brandförsvaret ha syntts mig ligga däri, att det är svårt att göra en förnuftig och rimlig avgränsning de olika slagen av kommuner emellan. Enligt reservanternas förslag skulle driftbidrag utgå till kommuner, där brandstadgans avdelning II skall gälla. Däremot skulle samhällen, för vilka brandstadgans avdelning I tillämpas, icke få några bidrag. Denna gränsdragning är emellertid icke konsekvent och kan i varje fall icke genomföras med hänsyn till kommunernas olika ekonomiska bärkraft och behov av statsbidrag. Det förhåller sig nämligen så, att många av de kommunala enheter, där brandstadgans avdelning II kommer att gälla, ha god ekonomi och icke äro i behov av att få något statsbidrag till sitt brandförsvaret, medan åtskilliga samhällen, där brandstadgans avdelning I kommer att gälla, ha sådana ekonomiska förhållanden, att bidrag vore i högsta grad motiverat. Det är sålunda en irrationell gränsdragning man föreslagit. Den är icke ekonomiskt motiverad utan en nödfallsutväg, som reservanterna hittat på för att överhuvud taget föreslå något. Som bekant är det så och kommer att bli så, att det kan genom myndighetsbeslut bestämmas, huruvida för ett samhälle brandstadgans del I skall tillämpas eller om samhället skall kvarstå under tillämpningen av del II. Det finns ju för närvarande en hel rad samhällen på landsbygden, där genom länsstyrelsens förordnande brandstadgans del I har bestämts att gälla. Detta har fört med sig den konsekvensen, att brandutrustningen har fått göras mera fullständig, vilket då alltid ådragit samhället i fråga ökade kostnader. Men skulle man tänka sig ett statsbidragssystem av den beskaffenhet, som reservanterna föreslagit, kommer det att uppstå den komplikationen, att samtidigt som man överför ett samhälle från området för giltigheten av brandstadgans del II till att utgöra område, där del I gäller, förlorar samhället möjligheterna att erhålla **statsbidrag**. Det ålägges hålla ett bättre och dyrbarare brandförsvaret än förut och mister samtidigt rätten till statsbidrag. Jag kan svårigen tro, att reservanterna ha förbisett denna omständighet. Ett sådant förhållande kommer naturligtvis att medverka till att myndigheterna komma att i det längsta draga sig för att meddela ett förordnande att det eller det samhället skall föras in under brandstadgans del I till men för brandförsvaret i dess helhet.

Det skulle vara intressant att höra reservanternas synpunkt på denna speciella sak. För min del vill jag säga, att jag just på detta område funnit det förnämsta hindret föreligga för att införa ett bidragssystem för driften av brandförsvaret. Ingen kan nämligen reflektera på ett bidragssystem, enligt vilket man jämväl skulle lämna städerna driftbidrag. I städerna har brandväsendet av ålder varit en kommunal angelägenhet, som kommunerna fått bära ansvaret för själva. Vidare tillkommer även den omständigheten, att brand-

Vissa anslag till brandväsendet. (Forts.)

väsendet på landsbygden i stor utsträckning är ordnat på frivillighetens väg. Med kännedom om hur det brukar bli i sådana fall kan man vara säker på att om man skulle införa ett statsbidragssystem, kommer säkert en del av det frivilliga intresset att svalna. Jag anser, att detta frivilliga intresse är så värdefullt ur alla synpunkter, att man på allt sätt bör söka bibehålla detsamma och att man framför allt inte bör göra någonting, som skulle medföra att detta intresse inte längre komme att ta sig uttryck på samma sätt som förut. Man kan inte bortse ifrån det faktum, att om kommunerna skola utrustas med statsbidrag till de löpande kostnaderna för brandförsvaret skulle det självfallet bli svårare än förut att mobilisera de frivilliga krafter, som man nu har kunnat intressera för verksamheten. Oaktat som sagt skäl kunna anföras för ett bidrag jämväl till driften av brandväsendet, har jag ändå stannat för att icke föreslå något sådant med hänsyn till de komplikationer som uppstå, om man inför ett sådant bidrag. Jag har med andra ord inte funnit någon rimlig lösning av problemet, och det ha reservanterna inte heller gjort.

Beträffande utskottets begäran om utredning rörande möjligheterna att på något sätt ekonomiskt engagera försäkringsbolagen i kostnaderna för brandväsendet har det ju för utskottet varit känt, att en sådan undersökning gjorts inom departementet under förarbetena för propositionen och att denna undersökning har lett till ett negativt resultat. Även vid denna undersökning har det framgått, att de tekniska och organisatoriska svårigheterna varit så stora, att man inte har kunnat finna någon framkomlig väg. Jag fruktar, att den utredning, som utskottet nu begär, kommer att lämna samma negativa resultat. Vi hade inom departementet tillgänglig en promemoria, utarbetad av den förnämsta sakkunskap, som finnes på detta område, nämligen chefen för försäkringsinspektionen. I denna promemoria påvisades, vilka inkonsekvenser och vilka olägenheter som skulle uppstå, därest man ginge in för ett sådant uttaxeringssystem.

För övrigt förhåller det sig även på detta område på det sättet — något som åtskilliga talare varit inne på — att vi redan nu ha att påräkna rätt stora frivilliga bidrag från brandförsäkringsbolagen till brandväsendet, särskilt på landsbygden. Men skulle dessa bolag åläggas en bidragsskyldighet av något slag, är det ju alldeles klart, att de frivilliga bidragen från deras sida skulle försvinna. Nu äro dessa frivilliga bidrag vanligen av ojämn beskaffenhet — i somliga trakter äro bolagen generösa och i andra mindre generösa. Genom ett obligatoriskt avgiftssystem för bolagen skulle man uppnå en större jämnhet, det vill jag ingalunda bestrida. Men frågan är ändå, om brandväsendet i dess helhet skulle vinna så särskilt mycket på en övergång från den nuvarande ordningen med frivilliga bidrag till en anordning med fasta bidrag. Men utredningskravet skall naturligtvis effektueras om riksdagen så önskar. Jag vill emellertid på förhand uttala mina tvivelsmål om att det skall bli möjligt att komma fram till en positiv linje.

Herr Hall: Herr talman! Utskottets hemställan om en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning angående brandförsäkringsföretagens deltagande i kostnaderna för rikets brandförsvaret har ju redan framkallat en ganska lång överläggning. Jag skall med instämmande i de synpunkter, som herr Hermansson anför, be att få komplettera dessa med några ganska enkla påpekanden.

Den promemoria, som herr statsrådet nyss åberopade och som jag har här i min hand, är ju ganska talande icke blott genom de uppfattningar, som där framföras, utan även genom de jämförelser, som det däri publicerade siffermaterialet ger anledning till. Jag ber sålunda att ur denna promemoria få

Vissa anslag till brandväsendet. (Forts.)

anföra, att de stora försäkringsbolagen, som under år 1941 hade en premieinkomst på drygt 40 miljoner kronor, i frivilliga bidrag till brandförsvaret endast lämnat ett belopp av 224 000 kronor, medan läns- och häradsbolagen, som inte ha mer än en tredjedel så stora premieinkomster, nämligen 13,9 miljoner kronor, orkat med att till brandförsvaret lämna 827 000 kronor. Det kanske kan räcka med denna sifferjämförelse för att åskådliggöra hur olika intresset för brandförsvaret är fördelat hos de olika brandförsäkringsinrättningarna. Dessa stora brandförsäkringsbolag, som ha de stora vinsterna, de höga premierna och den starka ställningen och som skulle kunna lämna verkligt effektiva bidrag till rikets brandförsvaret, ha genom att lämna denna löjligt låga summa av 224 000 kronor själva bevisat, att de nästan fullständigt sakna lust att vara med om att betala några kostnader för det svenska brandförsvaret. Inför sådana siffror får man nog närmast den inställning, som utskottet här har intagit, nämligen att det är skäl att statsmakterna titta på dessa affärer litet närmare.

Det föreligger ändå inte anledning att betrakta brandförsäkringsväsendet och brandförsvaret såsom två så skilda ting, att de inte ha någonting med varandra att göra. I denna promemoria anföres ju en synpunkt, som även har spökat här under debatten och som ju närmast är av det lustiga slaget, nämligen att skäl icke föreligger att taga några medel av försäkringsbolagen till brandförsvaret, om man inte kan ålägga inbrottsförsäkringsbolagen att bestrida kostnaderna för polisväsendet. Det är ja ändå en halsbrytande logik som presteras, när man resonerar på detta sätt. Brandförsvarets enda uppgift är ju att skydda den egendom, som brandförsäkringsbolagen ha försäkrat och alltså svara för, medan polisväsendet till åtminstone 98 procent har andra uppgifter än att beivra inbrott. Jag tycker för min del, att denna promemoria, som nu fått spela en så stor roll i denna debatt, förtjänar att synas litet grand i sömmarna. Man skall inte utan vidare godta dess uppgifter, därför att den härstammar ifrån en statlig institution, nämligen försäkringsinspektionen, och svälja alla de halsbrytande synpunkter, som där framföres.

Jag vill vidare göra ett annat påpekande. Staten kommer nu för första gången att ordna sitt bidragssystem till kommunerna i fråga om brandväsendet på ett mera fast sätt. Landskommunerna komma således att få bidrag till byggande av brandstationer, till inköp av viss brandmateriel och till anläggande av branddammar o. s. v. Det har inte tidigare varit ordnat på detta sätt. Man kan ju då ifrågasätta, huru de bolag, som tidigare ha lämnat vissa bidrag till kommunernas brandväsen, nu komma att ställa sig. Komma de att draga in någon del av de 1 470 000 kronor, som de, om man utgår från uppgiften för år 1940, hittills ha lämnat, och säga till representanterna för det kommunala brandförsvaret, att nu få ni bidrag av staten, nu behöva inte vi lämna några bidrag. Den press över bolagen, som en begäran om en skrivelse till Kungl. Maj:t innebär, är säkerligen icke ohälsosam när det gäller att motverka sådana tendenser inom brandförsäkringsbolagens ledning.

Nu har den invändningen framförts från reservanthåll, att om man ålägger brandförsäkringsbolagen att betala bidrag till brandväsendet, så vältrar man över bördan att bestrida skyddet av den egendom, som icke är brandförsäkrad, på försäkringstagarna. Om man emellertid bortser ifrån statens egendom, är det en ganska liten del av all egendom i landet, som inte är försäkrad. Denna synpunkt kanske därför inte spelar någon större roll. Men bakom detta resonemang ligger ju den tanken, att sådana bidrag med nödvändighet skulle höja brandförsäkringspremierna. Jag ställer då till reservanterna den frågan: hur ha bolagen burit sig åt för att betala denna summa på 1 470 000 kronor? Ha de höjt premierna för att kunna åstadkomma detta bidrag? Sanningen är na-

Vissa anslag till brandväsendet. (Forts.)

turligtvis, att det svenska brandförsäkringsväsendet som helhet betraktat har en så usel ekonomisk förvaltning, att det helt enkelt inte märks, om en eller annan miljon kommer bort. Den som vill gå tillbaka i statistiken och se efter, hur mycket det har brunnit för i vårt land exempelvis under de senaste 30 åren, och samtidigt räkna ut, hur stora inkomster brandförsäkringsbolagen haft under samma tid, skall sannerligen få en lektion i att dessa bidrag till brandväsendet inte ha spelat någon större roll för brandförsäkringsbolagen. Man har tagit dem av de massor av miljoner, som där ha runnit bort till s. k. förvaltningskostnader av mer eller mindre mystiskt slag.

Frågor av detta slag ha ju alltid benägenheten att framkalla ett starkt försvår för det svenska brandförsäkringsväsendet och bolagsherrarnas sätt att sköta detsamma. För att det nu inte skall uppkomma något missförstånd på den punkten, vill jag ännu en gång betona, att det är en väsentlig skillnad på brandförsäkringsbolag och brandförsäkringsbolag. Beträffande läns-, häradsoch sockenbolagens skötsel torde det därvidlag icke vara någonting särskilt att anmärka. Däremot torde det finnas anledning för det svenska folket att inte minst i detta sammanhang ha sin uppmärksamhet fästad vid de stora brandförsäkringsbolagen, som kassera in och förtjäna massor av pengar. Därför är det så utomordentligt nyttigt, att riksdagen nu gör en ordentlig erinran om att riksdagen vill se denna ekonomiska förvaltning i ett sammanhang. Man vill i längden inte vara med om att enskilda kapitalägare skola profitera av ett effektivt brandväsen, till vilket de själva med ingenting eller praktiskt taget ingenting vilja bidra.

Herr Lundell: Herr talman! Jag kände inte närmare till det ärende, som nu ligger på riksdagens bord, när jag kom hit i dag. Jag har med rätt stor omsorg läst det föreliggande utlåtandet, och jag har även lyssnat till de inlägg, mer eller mindre märkvärdiga, som i denna debatt ha förekommit i kammaren. Det är tydligen på två olika punkter, som meningsmotsättningar förefinnas.

En av dessa är frågan om huruvida staten bör lämna något bidrag utöver dem som tidigare ha lämnats till det kommunala brandförsvaret på landsbygden. Det kan ju vara ganska berättigat att det på denna punkt finns olika meningar. Man kan väl från en rättvisesynpunkt säga, att om städerna få betala sitt brandskydd själva, bör även landsbygden få betala sitt brandskydd i samma utsträckning. Om man nu vill ha särskilda statsbidrag till landskommunernas brandskydd och statsbidrag av ganska betydande storlek, så betyder detta, att städernas skattedragare utom sitt eget brandskydd även skola betala en betydande del av landskommunernas brandskydd. Som invånare i en landskommun har jag naturligtvis inte något nämnvärt att invända mot om städernas invånare vilja sträcka sig så långt i denna riktning. Jag har dock den uppfattningen, att det kanske vore riktigare, om man på andra sätt försökte att utjämna skillnaden emellan antalet skattekröner per invånare i stad och på land. I denna fråga har jag alltså den uppfattningen, att utskottets hemställan, d. v. s. yrkandet under punkten B, bör bifallas.

Det är emellertid frågan om försäkringsbolagens bidrag till landskommunernas brandskydd som har föranlett mig att begära ordet. Jag har under 10—15 års tid suttit i direktionen för ett ömsesidigt brandförsäkringsbolag, och jag är på grund av de erfarenheter jag därvid gjort ganska förvånad över de uttalanden, som gjorts under debatten, och inte minst förvånad över de formuleringar, som förekomma i utskottsutlåtandet. På s. 4 i utlåtandet heter det när det gäller obligatoriska bidrag från försäkringsbolagen bl. a.: »Då emellertid mycket synes tala för tanken att försäkringsbolagen skulle åläggas att

Vissa anslag till brandväsendet. (Forts.)

lämna bidrag till brandförsvarskostnaderna, tillstyrker utskottet det i motionen II:535 framställda förslaget om utredning», d. v. s. herr Hermanssons motion. Sedan säges det: »Därvid synes bland annat böra uppmärksammas frågan om lämpliga åtgärder för att hindra att bidragen i form av ökade premier uttagas av försäkringstagarna.» Detta är en ganska egendomlig formulering, som enligt min mening tyder på att herrarna och damerna i utskottet ha haft en underlig uppfattning om hur bidragen till de kommunala brandkårerna verka på försäkringspremierna. Det bolag jag har haft att göra med har i många år, så länge jag minns tillbaka varje år, lämnat bidrag till olika enskilda brandkårer, närmast för att få dem att sätta i gång verksamheten och för att stödja det lokala initiativet i själva startögonblicket. Men inte har detta skett i den tanken, att det skulle vara någon direkt ökning i bolagets utgifter på längre sikt, som därigenom åstadkoms, utan man resonerade väl på det sättet, att om det finns lokala brandkårer blir brandskadan per miljon försäkrad egendom mindre per år och alltså de kostnader, som drabba bolaget för försäkringarna, lägre och så mycket lägre, att samma premier räcka både till att lämna bidrag till brandkårerna och att betala ersättning för lidna brandskador. Man räknade nog även med att premierna under sådana förhållanden inte bara skulle kunna räcka till att bestrida dessa kostnader utan även skulle kunna hållas lägre än annars skulle bli förhållandet.

Om jag tar ett enkelt exempel, så ligger det kanske så till för närvarande för en del av dessa ömsesidiga bolag att låt oss säga 70 öre per 1 000 kronor försäkrad egendom gå åt till att betala brandskadorna — det kan hända att det på många håll endast är 50 à 60 öre — och kanske 10 öre till dessa bidrag till brandkårer. Det blir tillsammans 80 öre, men man resonerar inom dessa bolag på det sättet, att om man icke betalat dessa 10 öre till de frivilliga brandkårerna, så kanske man i stället fått betala 1 krona 10 öre enbart för brandskador. — Om man nu räknar med att ett bolag betalar 10 öre till de frivilliga brandkårerna och 20 öre i förvaltningskostnader, som ju gå till brandsyn och utredningar av brandskador, uppbördskostnader o. s. v., samt 70 öre till direkta brandskador, skulle det bli tillsammans en krona. Om man icke lämnade dessa bidrag till brandkårer, skulle det kanske gå åt 1 krona 10 öre till enbart brandskador och 20 öre till förvaltningskostnader, alltså tillsammans 1 krona 30 öre. Det kan hända, att det skulle vara ekonomiskt att ytterligare öka bidraget till dessa brandkårer från 10 öre till 20 öre och därigenom kanske pressa ned brandskadorna till 50 öre per år och 1 000 kronors försäkringsbelopp. Om man även i sådant fall räknar med 20 öre i förvaltningskostnader, kommer man ned till sammanlagt 90 öre per år, som skulle debiteras ut av försäkringstagarna. Det är ju — mot bakgrunden av detta exempel — en ganska underlig inställning man tycks ha inom utskottet, när man i utskottets utlåtande kan skriva följande: »Därvid synes bland annat böra uppmärksammas frågan om lämpliga åtgärder för att hindra att bidragen i form av ökade premier uttagas av försäkringstagarna.» Premierna böra väl så småningom kunna sänkas i stället, men man får väl icke förmena dessa bolag att taga ut dessa 20 eller 10 öre som gå till brandkårerna av försäkringstagarna.

Här har icke alls gjorts den skillnad som rimligtvis bör göras emellan ömsesidiga bolag och aktiebolag. I fråga om de ömsesidiga bolagen är det ju i stort sett så, att någon fondering där icke förekommer eller i varje fall ingen nämnvärd fondering utöver vad som kan behövas för mycket nära liggande risker. Det är ju direkt fastställt i deras bolagsordningar, att det icke får förekomma någon fondering utöver en mycket begränsad sådan. Om de då icke skulle få debitera ut sina utgifter på försäkringstagarna, skulle det ju vara mycket egendomligt.

Vissa anslag till brandväsendet. (Forts.)

Vad beträffar frågan om dessa ömsesidiga bolag även framdeles, när den nya lagstiftningen träder i kraft, komma att vara villiga att betala bidrag till de frivilliga brandkårerna eller till de kommunala brandkårer, som det då skulle bli fråga om, eller till det kommunala brandskyddet i allmänhet, vill jag icke göra något uttalande. I år tror jag nog att det i allmänhet varit så, att man icke betalat ut bidrag, åtminstone icke i samma utsträckning som tidigare, i avvaktan just på riksdagens beslut i den föreliggande frågan. Framdeles kan det nog hända, att man tycker, att detta är en sak, som närmast åligger kommunerna och icke precis de brandförsäkrade i proportion till sina försäkringsbelopp. Dessa skulle ju annars få bidraga till det kommunala brandskyddet dels via sin kommunalskatt, dels via sina försäkringspremier, dels slutligen — om det dessutom skulle bli statliga bidrag — via sin kronoskatt. Det vore kanske rejälast och riktigast, att bidragen från de ömsesidiga bolagen helt och hållet upphörde, när de nya bestämmelserna trätt i kraft, och att det hela betraktades som en kommunal angelägenhet.

Om jag uppfattade herr Hermanssons anförande riktigt, var han åtminstone någon smula inne på den tanken, att bidrag till det kommunala brandskyddet icke skulle öka de ömsesidiga bolagens eller bolagens överhuvud taget brandskadekostnader utan att snarare summan av brandskadekostnader och dessa bidrag borde falla, och det är ju klart att det är meningen med det hela.

Vad sedan angår de aktiebolag som driva försäkringsrörelse tror jag nog, att man kan säga, att herrar Hall och Hermansson, som väl få anses ha vänt sig särskilt mot dem, skurit till litet för mycket i växten. Om dessa bolag skure breda remmar ur försäkringstagarnas rygg, som man tycks föreställa sig, är det väl ganska svårt att förstå, hur de överhuvud taget kunna få några som försäkra sig där. De skulle väl i så fall hellre vända sig till de ömsesidiga bolagen som till sin natur äro sådana, att de icke kunna taga några vinster, som icke helt och hållet tillfalla försäkringstagarna. Blir det överskott i ett ömsesidigt försäkringsbolag, skall det tillfalla försäkringstagarna och medföra en sänkning av premierna. Den omständigheten att försäkringsaktiebolagen i konkurrens med de ömsesidiga försäkringsbolagen kunna draga till sig mängder av försäkringar bör nog göra, att vi skola döma dessa aktiebolag med en viss försiktighet. Det kan nog hända, att det icke alls förekommer något förkastligt i försäkringsaktiebolagen utan att om herr Hermansson eller herr Hall sutte i styrelsen för något av dessa aktiebolag de själva kanske skulle se sig nödsakade att sanktionera precis samma avgiftspolitik som för närvarande bedrivs av dessa bolag. Det är ju dessutom så, att försäkringsbolagen, både aktiebolagen och de ömsesidiga bolagen, stå under kontroll av försäkringsinspektionen, och den kontrollen är ganska ingående. Det är nog icke så sällan som bolagen av båda slagen få ålägganden att de skola hålla minst premier av viss höjd för att de skola kunna svara för de stora risker, som de åtaga sig.

Ja, herr talman, jag vill i fråga om brandförsäkringsbolagens bidrag till det kommunala brandskyddet yrka bifall till den reservation som är avgiven av herr Sam Larsson m. fl. beträffande utskottets hemställan under C. Dock vill jag säga att jag nog skulle ha önskat att den i sina sista satser varit något anorlunda formulerad. I näst sista satsen står det: »Åtminstone i vissa fall torde det icke gå att undvika att försäkringsföretagen för att kunna fullgöra en bidragsplikt måste höja premierna eller inställa en eljest möjlig nedsättning av dem.» Man kan kanske diskutera om den satsen är så träffsäkert formulerad. På det hela taget är det ju så, som jag har sagt, att bidrag till utveckling av det lokala brandväsendet minskar utgifterna för brandförsvaret i det hela. Vill man däremot uppfatta ovannämnda uttalande på det sättet att man syftar på

Vissa anslag till brandväsendet. (Forts.)

att bolagen behöva höja sina premier utöver vad de skulle behöva uttaga, ifall de icke lämnade några bidrag till ett kommunalt brandskydd, som helt bekostades med allmänna medel, så är det ju alldeles riktigt. Formuleringen är emellertid icke klar på den punkten.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i fråga om statsunderstödet och till reservationen nr 3 a i fråga om hemställan under C.

Herr **Håstad**: Herr talman! Endast några ord! Jag vill först lämna kammaren det meddelandet att första kammaren redan behandlat denna fråga och med 67 röster mot 52 bifallit reservationen i den punkt som här mest diskuteras, nämligen frågan om eventuellt bidrag från försäkringsföretagen. Därigenom har ju frågan om en skrivelse för denna riksdag förfallit.

Vidare skulle jag endast vilja lämna ett par upplysningar. De ömsesidiga försäkringsbolagen, där på grund av föreskrift i gällande lag intet vinstintresse kan ifrågakomma, hade — inklusive länsbolagen — 1941 ett försäkringsbestånd av ungefär 32 miljarder kronor, medan aktiebolagen hade ett försäkringsbestånd av ungefär 25 miljarder kronor. Det största intresset här fanns alltså hos de ömsesidiga bolagen. Mycket av vad herr Hermansson och andra uttalat saknar alltså relevans i fråga om just majoriteten av försäkringsbolagen. Vidare vill jag framhålla, att de flesta aktiebolag icke ha något större aktiekapital utan tvärtom ett ytterst ringa aktiekapital i förhållande till verksamhetens omfattning. Jag kan blott lämna en kort förteckning, som jag hunnit göra upp under debatten. Det finns vissa stora aktiebolag såsom Skandia, Svea och Skåne, men där spelar icke brandförsäkringen någon dominerande roll, och dessutom är det fråga om mycket gamla bolag. Därtill komma exempelvis följande bolag med nedan angivna aktiekapital, nämligen Fylgia, 2 miljoner kronor, Skandinavien, 1,2 miljoner kronor, Norrland, 2,1 miljoner kronor, Securitas, 1 miljon kronor, Brand-Victoria, 2 miljoner kronor, Hansa, 5 miljoner kronor — det har många branscher — Freja, 3,5 miljoner kronor — detsamma gäller där — Iris, 1 miljon kronor, Svenska Veritas, 1,2 miljoner kronor, Mälaren, 1,5 miljoner kronor, och Brand-Trygg, 1 miljon kronor. Nästan alla dessa bolag ha flera andra branscher än brandförsäkringen och följaktligen är det ett mycket ringa aktiekapital som är investerat i denna verksamhetsgren. Därför kan man näppeligen säga, att vinstintressena skulle vara avgörande vid bestämmande av premierna för brandförsäkringen.

Slutligen vill jag endast säga några ord till herr Hermansson. Han påstod att vilken motivering hans motion än haft skulle vi reserverar ändå intagit den ståndpunkt vi valt. Vi ha intagit vår ståndpunkt icke alls på grund av herr Hermanssons motion utan på grund av de sakuppgifter, som vi fått bland annat från försäkringsinspektionen. Vad som emellertid förvånat mig är att majoriteten har intagit sin ståndpunkt på grund av herr Hermanssons motion, trots att denna icke innehåller några som helst sakuppgifter, och trots chefens för försäkringsinspektionen avstyrkande utlåtande.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till herr Sam Larssons m. fl:s reservation.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. På av herr talmannen därå givna proposition blev till en början utskottets hemställan i punkten A) av kammaren bifallen.

Vissa anslag till brandväsendet. (Forts.)

Härefter framställde herr talmannen beträffande punkten B) propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den under punkten avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mattsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra särskilda utskottets hemställan i punkten B) av utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den under punkten avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten B).

Slutligen gav herr talmannen beträffande punkten C) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den under punkten av herr Sam Larsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Håstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra särskilda utskottets hemställan i punkten C) av utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den under punkten av herr Sam Larsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 118 ja och 79 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten C).

§ 5.

Föredrogs andra särskilda utskottets utlåtande, nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillsättande av länsombud för krigsmaterielverket.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Föredrogs andra särskilda utskottets utlåtande, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avlöningsreglemente för personal i det allmänna civildförsvaret, m. m., jämte i ämnet väckt motion.

*Förslag till
avlönings-
reglemente för
personal i det
allmänna
civildförsvaret,
m. m.*

I en den 12 maj 1944 dagtecknad proposition, nr 269, vilken hänvisats till andra särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande förslag till

1. avlöningsreglemente för personal i det allmänna civildförsvaret,
2. förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 28 juni 1941 (nr 595) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under tjänstgöring vid luftskyddet eller under luftskyddsövning, samt
3. förordning angående ändrad lydelse av 31 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor.

I Kungl. Maj:ts förslag till avlöningsreglemente för personal i det allmänna civildförsvaret — enligt vilket den hittillsvarande dyrortsgrupperingen av grundbeloppen skulle slopas — hade 2 § *första och andra styckena* erhållit följande lydelse:

2 §.

Personal, som under minst tre dagar i följd fullgör tjänstgöring i civildförsvaret, omfattande i genomsnitt minst åtta timmar varje söckendag, äger uppbära daglön. För tjänstgöring, som är särskilt ansträngande eller är förlagd mera än tio kilometer från bostaden, må daglön utgå även om det genomsnittliga antalet arbetstimmar för dag ej uppgår till åtta.

Daglönen utgör sex kronor med tillägg av en krona 65 öre för familjemedlem, som fyllt 16 år, och en krona 20 öre för annan familjemedlem. Där-
est så med hänsyn till rådande prisläge och övriga förhållanden skulle finnas påkallat, äger Konungen förordna, att daglönen må höjas med högst två kronor.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft motionen nr 338 i första kammaren av herrar *R. Wagnsson* och *A. Löfgren*, vari hemställt, att riksdagen i det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till avlöningsreglemente för personal i det allmänna civildförsvaret, måtte vidtaga den ändringen, att dyrortsgraderingen av grundbeloppet bibehålles.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, med förklarande, att de i förevarande proposition framlagda författningsförslagen icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga av utskottet framlagda förslag till

1. avlöningsreglemente för personal i det allmänna civildförsvaret,
2. förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 28 juni 1941 (nr 595) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under tjänstgöring vid luftskyddet eller under luftskyddsövning, samt
3. förordning angående ändrad lydelse av 31 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor;

B. att motionen I: 338 måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under A.

Utskottet — som med hänsyn till att frågan om dyrortsgrupperingens fortsatta bestånd och allmänna utformning vore föremål för utredning genom särskilda enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1943 tillkallade sakkunniga ansåg, att utredningens resultat borde avvaktas, innan någon förändring i dyrortsgrupperingen i förevarande hänseende vidtoges — hade före-

Förslag till avlöningsreglemente för personal i det allmänna civilförsvaret, m. m. (Forts.)
 slagit följande lydelse av 2 § andra stycket i avlöningsreglementet för personal i det allmänna civilförsvaret:

Daglönen utgår med hänsyn till den enligt lagen om folkpensionering verkställda indelningen i ortsgrupper och utgör i ortsgrupp I sex kronor, i ortsgrupp II sju kronor och i ortsgrupp III åtta kronor med tillägg av en krona 65 öre för familjemedlem, som fyllt 16 år, och en krona 20 öre för annan familjemedlem. Är den kommun, inom vilken tjänstgöringen sker, hänförd till annan ortsgrupp än den kommun, där den tjänstgörande har sitt hemvist, skall den högre av dessa ortsgrupper tillämpas.

Reservation hade avgivits av herrar *Gustav Emil Andersson, Lodenius, Staxäng, Pettersson* i Dahl, *Mattsson* och *Skagerlund*, vilka beträffande förslaget till avlöningsreglemente för personal i det allmänna civilförsvaret ansett, att utskottet bort

dels på i förevarande proposition anförda skäl tillstyrka 2 § andra stycket i den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen,

dels ock föreslå, att motionen I:338 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande ha sex utskottsledamöter reserverat sig för bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Kungl. Maj:t har i propositionen föreslagit, att det icke skall vara någon dyrortsgradering av dem som utkallas till tjänst i civilförsvaret utan att de skola ha enhetlig ersättning, nämligen sex kronor. Som kammaren vet, är differentieringen av avlöningen för personal vid allmänna luftskyddet och i utrymningstjänst verkställd på det sättet att man har utgått från de för folkpensioneringen gällande ortsgrupperna 1—3. Enligt nuvarande ersättningsgrunder utbetalas därvid i de olika grupperna 4 kronor i den billigaste, 5 kronor i andra och 6 kronor i högsta dyrortsgruppen. Här har statsrådet, som nämnts, ansett, att en höjning vore berättigad, och förordat, att de skulle ha avlöning efter högsta ortsgruppen eller 6 kronor lika för alla. Detta har han motiverat med att det icke är någon anledning att bibehålla nuvarande dyrortsgruppering av lönebeloppen, därför att ingen av dessa utkallade är väsentligen för sin försörjning hänvisad till denna avlöning. Vidare har statsrådet här åberopat, att de som äro utkallade kunna få ersättning för minskad inkomst till 50 % med hänsyn till den lön den utkallade åtnjuter i sitt arbete samt i vissa fall bostadsbidrag. Dessutom har statsrådet här föreslagit att Kungl. Maj:t i särskilda fall skulle ha rättighet att utöver de här påtalade beloppen ge en högsta ersättning av 2 kronor. Utskottet har för sin del velat bibehålla en dyrortsgradering och har åberopat att frågan om dyrortsgrupperingen vore föremål för utredning och att denna utredningsresultat bör avvaktas innan en ändring av dyrortsgraderingen kan verkställas.

Jag nämnde här att i dessa fall följer man den dyrortsgruppering som enligt nuvarande förordning är bestämd för folkpensionerna. Jag ber att få erinra om en debatt som vi hade sistlidna 22 mars i fråga om dyrtidstillägg till folkpensionerna och dyrortsgruppering av dessa. Därvid framställde vi ett yrkande om att det skulle vara lika ersättning för alla ortsgrupper, därför att sedan denna dyrortsgruppering blivit bestämd har ju här skett en mycket stor utjämning i fråga om levnadskostnaderna. Vidare har det på senare tid tillkommit en utredning, som klart och tydligt gav belägg för att denna dyrortsgruppering är felräknad alltifrån början. Jag ber att få erinra

Förslag till avlöningsreglemente för personal i det allmänna civilförsvaret,
m. m. (Forts.)

om att denna dyrortsgruppering bygger på en utredning som verkställdes 1937, och denna utredning utvisade, att det skulle vara en skillnad på levnadskostnader mellan landsbygd och stad på 19 %. Nu ha professor Lindahl och amanuens Lemne gjort en omräkning av samma levnadskostnader som den förra utredningen lade till grund och funnit att det har varit felräknat hela tiden. I stället för 19 % var skillnaden i levnadskostnader mellan landsbygd och stad endast 9 %. Jag fick enligt min uppfattning ett ganska bra stöd i debatten här i kammaren av statssekreterare Erlander, som helt öppet erkände, att man ifrån regeringens sida tidigare gjort sig skyldig till en felaktig bedömning av läget. Han erkände, att vi från vårt håll i viss mån hade rätt och att det var nödvändigt att företaga en omräkning av dessa belopp. Men nu menar man i alla fall, att man icke skall göra det, därför att en utredning pågår.

Jag vill i detta sammanhang med anledning av talet om att man icke skall rucka på en bestämmelse som finns, när en utredning arbetar, be att få erinra om ett beslut av 1943 års riksdag. Det gällde då försvarsorganisationen och placering av olika militära enheter ute på orterna. Enligt den försvarsplan som framlades av Kungl. Maj:t skulle Jämtlands flygflottilj, som i avlöningshänseende tidigare var placerad i samma ortsgrupp som Östersund, hänföras till samma ortsgrupp som Frösön. Detta innebar i dyrortsgrupperingshänseende en sänkning från H till D. Med anledning av detta förslag väcktes en motion i andra kammaren av herr Hedlund i Östersund och fyra andra kammarledamöter på jämtlandsbänken, och i den motionen påvisades klart och tydligt, att det för denna personal var dyrare att bo på Frösön än i Östersund, och de påyrkade, att fastän flygflottiljen skulle vara förlagd till Frösön, borde den ändå i lönehänseende få räknas till samma ortsgrupp som tidigare, nämligen ortsgrupp H, som var gällande för Östersund, och denna motion bifölls av riksdagen. Jag tycker att den synpunkten är riktig, och faktum är att man i många fall kunnat påvisa högre levnadskostnader på landsbygden än i städerna. Det nämnda exemplet visar ju, att riksdagen tidigare frångått bestämmelserna på detta område, men här menar utskottet, att man icke bör frångå bestämmelserna utan att man bör avvakta resultatet av en pågående utredning, detta låt vara att utskottet i sak kanhända icke har så mycket att invända mot argumentationen som sådan. I stället för den av statsrådet föreslagna anordningen med endast ett dagarvode å 6 kronor har utskottet föreslagit en differentierad dagavlöning i enlighet med de för folkpensioneringen gällande ortsgrupperna, utgörande i ortsgrupp I 6 kronor, i ortsgrupp II 7 kronor och i ortsgrupp III 8 kronor. För ändamålet har utskottet begärt en ökning av anslaget med 125 000 kronor. Enligt den utredning, som förelåg då utskottet behandlade frågan, skulle den av utskottet föreslagna anordningen medföra en ökning av kostnaderna med 33 procent eller en merkostnad av 150 000 å 167 000 kronor. Härvidlag är det ju emellertid fråga om ett förslagsanslag, varför det kanske icke spelar så stor roll om ökningen beräknas till 125 000 eller 150 000 kronor, men jag har dock velat påvisa för kammaren, att det hela icke rör sig om en merkostnad på 125 000 kronor utan om ett belopp av 150 000 kronor eller mera. Kungl. Maj:ts förslag går ut på ett anslag av 540 000 kronor, medan en differentiering av dagarvodet till respektive 4, 5 och 6 kronor skulle betyda ett anslag på 500 000 kronor. Enligt ett av herr Håstad i utskottet framfört förslag med en differentiering av respektive 5, 6 och 7 kronor skulle kostnaderna komma att uppgå till 575 000 kronor, innebärande en ökning med 17 procent. Det kan-

*Förslag till avlöningsreglemente för personal i det allmänna civilförsvaret,
m. m. (Forts.)*

ske kan synas underligt att Kungl. Maj:ts förslag skulle öka kostnaderna med endast 40 000 kronor och att utskottets förslag skulle medföra en ökning med 150 000 kronor, men detta hänger samman med att de som utkallas till civilförsvartjänst äro att som regel finna i de dyraste ortsgrupperna. Jag ber att i det här sammanhanget få erinra om den debatt, som här förts angående andra särskilda utskottets utlåtande nr 5 och polemiken emot statsrådets uttalande om, att utkallelserna på landsbygden vore färre än i städerna och tätbebyggda orter. Jag tycker att siffrorna härvidlag ge ett utmärkt belägg för riktigheten av statsrådets uttalande, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag icke kommer att medföra några större merkostnader. Om man skulle höja dag-arvodet i ortsgrupperna till respektive 6, 7 och 8 kronor kommer detta där-emot att medföra den merkostnad, som jag tidigare nämnt.

Utskottet har vidare ändrat på Kungl. Maj:ts förslag och föreslagit slo-pandet av möjligheten för Kungl. Maj:t att med hänsyn till rådande krisläge och övriga förhållanden höja dagslönen med högst 2 kronor. Vi måste reagera mot detta utskottets ställningstagande, ty ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle ge möjlighet att skipa rättvisa och ge de inkallade en i viss mån lika ersättning. Ty man måste väl ändå i rimlighetens namn medge, att de som utkallas i civilförsvarets tjänst utföra en lika så god gärning för försvaret oavsett på vilken dyrort deras familjer äro bosatta. Jag tror att man med fog kan säga, att i intet avseende väcker denna dyrortsgruppering så mycken irri-tation och missnöje som just i fråga om de utkallades familjepenning. Folk kan icke förstå varför en utkallads hustru i ortsgrupp I endast skall få 2 kro-nor 75 öre i familjepenning, medan hustrun till en inkallad i ortsgrupperna II och III skall få respektive 3 kronor och 3 kronor 25 öre eller att familjepenning-en för annan familjemedlem över 16 år skall utgå i ortsgrupp I med 1 krona 40 öre, i ortsgrupp II med 1 krona 65 öre och i ortsgrupp III med 1 krona 90 öre, och familjepenningen för annan familjemedlem under 16 år skall utgå med respektive 1 krona 10 öre, 1 krona 20 öre och 1 krona 30 öre. De utkallade tjänstgöra ju sida vid sida, och det torde vara alldeles omöjligt att kunna säga, att den som är bosatt i en billigare ortsgrupp gör en ringare insats i foster-landets tjänst än den som är bosatt i en högre dyrortsgrupp. Jag menar sålun-da, att i Kungl. Maj:ts förslag ligger en möjlighet att kunna skipa en smula rättvisa på detta område. Vidare vill jag erinra om, att det härvidlag endast är fråga om en personal, som fullgjort tjänstgöring i högst 60 timmar per år, alltså högst 1 vecka eller 6 dagar och som dessutom får bostadsersättning och ersättning för minskad arbetsinkomst. Med hänsyn härtill tycker jag att det borde räcka med Kungl. Maj:ts förslag, detta så mycket mera som samtliga statsråd varit eniga om att lägga fram detta förslag, som i viss mån bryter den hittillsvarande orättfärdiga dyrortsgrupperingen.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid utskotts-utlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr *Mattsson*.

Herr *Olovson* i Västerås: Herr talman! Det kan väl icke vara någon mening med att kammaren så här i sista minuten skall ta upp en längre debatt om dyrortsgrupperingen i allmänhet. Vad vi här ha att avgöra är frågan om hu-ruvida dyrortsgrupperingen skall tillämpas även på detta, såvitt jag kan för-stå, ytterst begränsade område. Jag är lika övertygad som herr Pettersson i Dahl om att den nuvarande dyrortsgrupperingen icke verkar rättvist, och det finns väl överhuvud taget ingen, som vill påstå, att man med denna gruppe-ring kommer fram till fullkomlig rättvisa. Här behövs en justering och om-

Förslag till avlöningsreglemente för personal i det allmänna civilförsvaret,
m. m. (Forts.)

gruppering, vilket ju för övrigt erkännes och framgår av den utredning, som redan igångsatts. Men lika säkert som det är att den nuvarande dyrortsgrupperingen verkar orättvist på många punkter, lika säkert är att vad reservanterna här vilja komma fram till skulle komma att verka minst lika orättvist. Ty ingen vill väl påstå, att det är precis lika dyrt över hela landet. men det är just det som reservanterna vilja ha fram. Det är väl icke fråga om annat än att detta avlöningsreglemente kommer att tillämpas i mycket ringa utsträckning, ty i så stor omfattning komma väl civilförsvarspliktiga icke att uttagas i tjänst under så lång tid, att det kan bli fråga om någon avlöning. Överhuvud taget är det en smula motbjudande att tala om avlöning i det här sammanhanget, ty om olyckan kommer över oss blir det väl andra synpunkter, som i första hand få göra sig gällande än avlöningsreglementets bestämmelser. I vart fall kan jag icke finna att det vore billigt att vi med utgångspunkt från denna sak skola fatta ett beslut, enligt vilket vi i princip gå in för att hela landet skall betraktas såsom jämställt i fråga om levnadskostnaderna. Detta kan icke vara rimligt, och utskottet har ju också ställt sig på den ståndpunkten att vi icke så här liksom i förbigående skola avskaffa dyrortsgrupperingen utan att vi skola avvakta den pågående utredningens resultat och med hänsyn till den göra den reglering, som kan befinnas nödvändig och som får gå ut över hela linjen samt sålunda också innefatta den sak, varom här är fråga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Rubbestad**: Herr talman! Jag tror att utskottet alltför mycket tänkt på dyrortsgrupperingen i allmänhet, då det fattade sitt beslut i denna fråga. Herr Olovson i Västerås sade, att när vi diskutera denna sak skola vi begränsa oss till det område som här avses, och det tycker jag är riktigt. Detta är nämligen ett speciellt område, som icke behöver ses i sammanhang med dyrortsgrupperingen i dess helhet. Det är så många faktorer, som spela in på detta område, att man icke kan ta hela dyrortsgrupperingen över lag. Som vi alla veta utgör posten hyresutgifter den mest väsentliga delen i levnadskostnaderna med motsvarande inverkan på dyrortsgrupperingen. Här har man ju tänkt sig att hyresersättningen under vissa förhållanden skulle utbetalas till den inkallade till hela sitt belopp, varigenom denna stora post vid dyrortsberäkningen skulle kopplas bort. Jag vill också erinra om att när författningen i detta avseende sist fastställdes, var man på det klara med, att det här var fråga om ett område, som beträffande dyrortsgrupperingen var skilt från andra, och att detta tog sig det uttrycket att familjepeningen för hustru och barn icke dyrortsgraderades. Därvidlag har man sålunda redan förut gått på en enhetlig linje, så att den som bor på lägsta dyrort får samma familjepening som den som bor på högsta dyrort. Man har med andra ord gått in för att dyrortsgrupperingen som sådan skulle brytas.

Den utjämning i här ifrågasvarande avseende, som ägt rum sedan denna författning kom till, gjorde att jag ansåg att man borde gå ännu ett steg på den väg, som kan betecknas som en utjämning av dyrortsgrupperingen. Ingen inkallad är i väsentlig mån beroende av den här inkomsten. De allra flesta som skola tagas i anspråk för detta ändamål äro anställda i verksskyddet och skola, när de sköta sin civilförsvarsplikt, ha avlöning från sitt företag efter den grund som gäller för den orten. Enligt propositionen skulle värdet av naturaförmåner till inkallade räknas lika för såväl dyrort som billigare ort, och jag tycker därför att när nu utskottet gått in för en justering av Kungl. Maj:ts förslag i fråga om dyrortsberäkningen utskottet också rätteligen bort räkna med billigare naturaförmåner i lägre dyrort och dyrare i högre dyrort.

Förslag till avlöningsreglemente för personal i det allmänna civilförsvaret, m. m. (Forts.)

Så har emellertid utskottet icke gjort, utan naturaförmånerna beräknas lika i olika dyrortsgrupper, vilket enligt min mening innebär en orättvisa i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag.

Jag vill vidare nämna, att ingen av de utredningar, vilkas förslag ligga till grund för denna proposition, har gått in för någon höjning av avlöningsbeloppen utan endast föreslagit en ökning av bidraget för hustru från 1:25 till 1:65 och för barn från 0:80 till 1:20. När jag hade denna sak under övervägande och märkte, att levnadskostnaderna på landet ökat mera än levnadskostnaderna i städerna, ansåg jag det orimligt att tillämpa den låga lönesättning, som gäller på lägsta dyrort. Den ersättning med 4 kronor per dag, som där utgår, räckte enligt min mening inte alls till att täcka omkostnaderna, även om man går in för att beloppet får höjas med 50 procent. Jag ansåg därför, att man var tvungen att något höja lönerna inom denna dyrortsgrupp, om man ville åstadkomma någorlunda jämställdhet mellan lönerna på den allmänna marknaden och lönerna i detta avlöningssystem. Jag trodde inte heller att det skulle väcka så mycket motstånd, ty jag gick inte in för att sänka lönerna för de högst betalade utan gick i stället den vägen att höja lönerna i den lägsta dyrortsgruppen till samma nivå som i den högsta gruppen. Då utjämnningen skett på ett sådant sätt trodde jag ingen skulle kunna vara missnöjd. Nu har emellertid utskottet gått in för en ytterligare höjning för den högsta Ortsgruppen, och detta medför, som herr Pettersson i Dahl nämnde, en kostnadsökning på cirka 150 000 kronor per år.

Jag vill sluta med att säga, att det ur rättvisesynpunkt skulle enligt min mening ske en mindre olycka, om kammaren följer propositionen än om kammaren bifaller utskottets förslag.

Herr **Skagerlund**: Herr talman! Med anledning av att jag undertecknat den vid detta utskottsutlåtande fogade reservationen har jag känt mig föranlåten att med några få ord motivera mitt ståndpunktstagande.

Det är ju inte någon alldeles ovanlig företeelse, att man här i kamrarna debatterar dyrortsgrupperingsproblem. Dylika debatter bruka emellertid vanligen vara föranledda av enskilda motioner, där enskilda riksdagsledamöter ha velat göra en framstöt för något särskilt önskemål. Sådana förslag ha alltid strandat på att man har gjort gällande, att så länge en av regeringen tillsatt utredningskommitté arbetar med en fråga, bör denna utredningsarbete icke föregripas genom några initiativ från riksdagens sida. Nu har emellertid denna gång det märkliga inträffat, att regeringen själv, trots att en utredning pågår, föreslår ett avlöningsreglemente, där någon dyrortsgruppering icke förekommer. Det föreliggande förslaget om dyrortsgrupperingens bibehållande i detta sammanhang grundar sig denna gång på en enskild motion. Det råder nu alltså ett motsatt förhållande jämfört med vad vi tidigare varit vana vid. Denna omständighet har för mitt bedömande av frågan varit av stor betydelse, och jag har särskilt fäst mig vid föredragande statsrådets uttalande i propositionen — vilket återfinnes på s. 4 i utskottsutlåtandet — att förslaget icke innebär »något ståndpunktstagande mot principen om dyrortsgradering av löner». Något principuttalande mot en dyrortsgradering göres sålunda icke vare sig från Kungl. Maj:ts eller från reservanternas sida. Herr statsrådet fortsätter sedan: »I förevarande fall föreligga nämligen särskilda omständigheter, som tala för att en dylik anordning icke är behöfvig.» Herr statsrådet har alldeles nyss i sitt anförande klargjort innebörden av detta uttalande.

Efter den granskning av problemet, som jag har kunnat genomföra, har även jag kommit till den slutsatsen, att en dyrortsgradering icke är sakligt motiverad

Förslag till avlöningsreglemente för personal i det allmänna civilförsvaret,
m. m. (Forts.)

i detta sammanhang. Det skulle ju även ha kunnat vara intressant att i praktiken få pröva ett lönerreglemente, där dyrortsgruppering icke förekommer. Det har ju från alla parter omvittnats, att det i detta fall är fråga om ett fält av mycket begränsad omfattning.

På grund av alla dessa skäl tillsammantagna kan jag icke komma fram till någon annan uppfattning än att det hade varit riktigt att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Med denna korta motivering ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen, vilket innebär detsamma som ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Mårtensson: Herr talman! Jag skall inte fördjupa mig i denna fråga, men jag kan dock inte underlåta att säga ett par ord, framför allt med anledning av det resonemang, som herr Pettersson i Dahl förde i sitt anförande.

Huruvida den av utskottet föreslagna daglönen å 6 resp. 7 och 8 kronor jämte visst familjebidrag är fullt rättvist avvägd jämfört med de ersättningar, som utgå enligt krigsfamiljebidragsförordningen, vågar jag inte med bestämdhet uttala mig om. Men jag tror inte att skillnaden mellan de totala ersättningarna enligt de båda reglementena blir så synnerligen stor. Det kan emellertid ifrågasättas, om det inte hade varit lämpligare, att de förutvarande grundlönerna å resp. 4, 5 och 6 kronor per dag hade fått utgå oförändrade och att i stället bidraget för exempelvis hustru hade fastställts till 3 kronor per dag, vilket är samma belopp som utgår enligt krigsfamiljebidragsförordningen för hustru i andra dyrortsgruppen, för samtliga ortsgrupper i stället för föreslagna 1:65. Men det medför i regel stora svårigheter för ett utskott att ändra ett förslag som kommit från Kungl. Maj:t i allt för stor utsträckning, och detta har föranlett, att majoriteten i utskottet har enats om ett förslag, som innebär en höjning av daglönen till 6 resp. 7 och 8 kronor.

Vad sedan gäller själva kärnfrågan, nämligen sloandet av dyrortsgrupperingen, så kan det väl knappast vara lämpligt att genomföra likställighet i lönerna i fråga om ett avlöningsreglemente men bibehålla dyrortsgrupperingen för andra områden. Det skulle knappast heller vara försvarbart att genomföra en sådan förändring nu, när det pågår en omfattande utredning om eventuella ändringar av hela det nuvarande dyrortsgrupperingssystemet. Vad resultatet kan bli av denna utredning är det ännu för tidigt att yttra sig om. Men det är knappast troligt, att det åstadkommes någon full rättvisa genom ett slopande av dyrortsgrupperingen.

Under de senare åren har visserligen en rätt långt gående prisutjämning mellan de olika orterna förekommit, såsom redan tidigare framhållits i debatten, men trots detta äro variationerna i varupriserna fortfarande stora mellan olika orter. Det förhåller sig ju på det sättet, att socialstyrelsen inforrdrar uppgifter ifrån ett stort antal orter om detaljpriserna på de olika varorna vid regelbundna tillfällen. Jag skall i detta sammanhang endast nämna några detaljpriser för mars månad innevarande år för en stad, som tillhör högsta ortsgruppen, en som tillhör ortsgrupp G, en som tillhör ortsgrupp D och ett samhälle som tillhör lägsta ortsgruppen.

En så viktig vara som mjölk kostade då i Stockholm, som tillhör högsta dyrortsgruppen, 32 öre, i Göteborg, som räknas till ortsgrupp G, 30 öre, i Halmstad, som tillhör ortsgrupp D, 27 öre och i Bodafors, som tillhör lägsta dyrortsgruppen, grupp A, 26 öre. Priset på ost per kilogram var i Stockholm 2:83, i Göteborg ävenledes 2:83, i Halmstad 2:70 och i Bodafors 2:72. I detta fall inträffar det alltså, att priset i Bodafors, som ligger i lägsta dyrortsgruppen, är högre än i Halmstad, som tillhör grupp D. Priset på ägg

*Förslag till avlöningsreglemente för personal i det allmänna civilförsvaret,
m. m. (Forts.)*

var under nämnda månad i Stockholm per kilogram 3:96, i Göteborg 3:91, i Halmstad 3:78 och i Bodafors 3:85. En vara som fläskkorv betingade i Stockholm 3:16, i Göteborg 3:08, i Halmstad 2:87 och i Bodafors 2:47. Här föreligger alltså en så pass stor skillnad mellan priset i den lägsta och den högsta gruppen som 69 öre. Priset på havregryn var i Stockholm 0:66 per kilogram, i Göteborg 0:59, i Halmstad 0:57 och i Bodafors även 0:57. Grovt spisbröd kostade i Stockholm 0:85 per kilogram, i Göteborg 0:88, i Halmstad 0:83 och i Bodafors 0:82. Potatispriset per kilogram var i Stockholm 0:22, i Göteborg 0:19, i Halmstad 0:15 och i Bodafors 0:18. Om vi slutligen ta priset per kubikmeter pannved var detta i Stockholm 21:—, i Göteborg 20:50, i Halmstad 14:25 och i Bodafors 10:50.

Enbart dessa fåtaliga uppgifter visa, vilka omfattande prisvariationer, som alltjämt förekomma mellan olika orter. Om vi skulle utsträcka jämförelsen till att även omfatta vissa orter uppe i Norrland, så bli prisskillnaderna på en del varor ännu mera framträdande. Med hänsyn till dessa förhållanden är det verkligen svårt att föreställa sig, att bondeförbundet har rättvisan som den främsta riktpunkten, när det framför krav om dyrortsgrupperingens slopande.

Om vi vidare se på t. ex. hyrorna i nybyggda fastigheter, beräknas dessa till 30—31 kronor per kvm i Stockholm, 26—27 kronor i Göteborg och 20—21 kronor i Malmö och Hälsingborg. Hur höga hyreskostnaderna i nybyggda fastigheter äro i Halmstad känner jag inte till, men jag tror att de ligga ungefär i närheten av de siffror, som gälla för Malmö och Hälsingborg.

Jag tror att det nu anförda kan utgöra bevis nog för att en ändring av dyrortsgrupperingen, på vilken punkt det än må gälla, inte bör vidtagas förrän en omfattande undersökning vidtagits beträffande prissättningarna inom olika orter i landet. Jag ber därför, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Håstad: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att säga några ord till herr statsrådet Rubbestad. Herr statsrådet påstod, att den stora skillnaden i dyrortsgraderingen berodde på bostadskostnaderna, och detta kan ju i och för sig delvis vara riktigt. Eftersom det nu enligt detta reglemente finns möjligheter till bostadsbidrag i annan ordning menade han, att all rättfärdighet därmed borde vara uppfylld. I den omstridda § 4 står det emellertid: »Lider den, som tagits i anspråk för civilförvarstjänstgöring *under längre tid*, på grund härav sådan minskning i sina inkomster, att *han icke förmår bestrida* utgifterna för sin bostad, må länsstyrelsen på därom gjord ansökan tillerkänna honom skäligt bostadsbidrag.» Det normala är följaktligen, att vederbörande icke kommer att få bostadsbidrag enligt författningen. Det normala torde dessutom vara, att vederbörande tjänstgör en ganska kort tid, t. ex. 3—6 dagar eller något liknande, och denna tid kan icke rubriceras såsom längre tid i lagens mening. Det är just med hänsyn härtill som utskottsmajoriteten ansett, att det fortfarande finns skäl för att ha en liten gradering kvar, till dess dyrortsgraderingskommittén kommer med sitt betänkande och till äventyrs kan påvisa att en sådan utjämning av levnadskostnaderna ägt rum, att den mer eller mindre reducerar rättmätigheten av en sådan gradering.

Jag vill ytterligare säga ett par ord om själva lönebeloppen. Det föreföll av herr statsrådet Rubbestads uttalande, som om han tyckte att de av utskottet föreslagna beloppen vore för höga. Jag har för min del i utskottet förfäktat den meningen, att det nog föreligger skäl att påstå, att dessa belopp

Förslag till avlöningsreglemente för personal i det allmänna civilförsvaret,
m. m. (Forts.)

äro för höga i jämförelse med vad som tillkommer de inkallade enligt krigs-familjebidragsförordningen och att det hade varit en lämplig avvägning att bestämma dessa belopp till 5, 6 resp. 7 kronor per dag för de ortsgrupperna. Jag kom dock i minoritet, och jag har icke ansett mig böra reservera mig. Jag har nu endast velat framhålla denna min uppfattning i kammaren utan att gå in på det siffermaterial, som skulle kunna åberopas som stöd för min uppfattning.

Då vi som bilda majoritet i utskottet inte alls ha velat taga någon ståndpunkt i princip till dyrortsregleringsspörsmålet och inte heller velat behandla civilförsvarets personal sämre än någon annan statligt avlönad personal, intill dess den pågående dyrortsutredningen blir färdig, ber jag med dessa korta ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Pettersson i Dahl: Herr talman! Jag ber att först få instämma i den punkt i herr Olovsons anförande, där han förklarar, att det är motbjudande att i detta sammanhang tala om avlöning. Jag delar helt och hållet hans uppfattning härvidlag. Jag anser som han, att om det verkligen gäller allvar för vårt land, böra vi göra vår plikt utan att i förväg tala om någon ersättning för de tjänster vi komma att ge landet.

Herr Olovson hävdade dessutom, att det inte kunde vara rimligt att i fråga om detta avlöningsreglemente jämställa hela landet. Jag vill gentemot herr Olovson framhålla, att de, som bli utkallade i denna civilförsvartjänst, ställa sig i hela landets tjänst alldeles oberoende av var deras bostadsort är belägen.

Herr Olovson menade vidare, att reservanterna skulle ha gjort gällande, att det är lika dyrt att leva var man än bor. Jag har i mitt tidigare anförande i dag sökt påvisa, att 1943 års riksdag i ett fall ändrade på dyrortsgrupperingen för ett avlöningsreglemente. Detta gällde Jämtlands flygflo till, där det tydligt påvisades, att det var dyrare att bo på den enligt dyrortsgrupperingen lägre dyrorten än att bo på den högre dyrorten. Det ges för övrigt många exempel på att det kan vara inte endast lika dyrt utan dyrare att bo på den lägre dyrorten än på den högre dyrorten.

Herr Mårtensson anförde här nyss att det inte kunde vara lämpligt utan tvärtom medföra stora svårigheter, om man avskaffade dyrortsgrupperingen på ett område men bibehöll den på andra. Jag vill för min del likställa dylikt resonemang med de obotfärdigas förhinder. Man söker nämligen konstruera fram svårigheter, därför att man i verkligheten inte vill ha någon reform på detta område. Herr Mårtensson förklarade vidare, att prisförhållandena, trots den utjämning som skett, ändå äro mycket ojämn. Herr Mårtensson sökte sedan påvisa detta statistiskt med exempel, som han föredrog inför kammaren. Jag måste emellertid säga, att såvitt jag uppfattade hans exempel, kunde de åberopas som belägg för min ståndpunkt i denna fråga. Sålunda hade ju enligt hans uppräknade exempelvis Bodafors, som är en A-ort, i vissa fall högre priser än Halmstad, som är dyrort. Dessutom tyckte jag mig finna, att skillnaden mellan de olika orterna i vissa fall beträffande en del varor inte var så särskilt stor. Enligt min mening var således herr Mårtenssons exemplifiering ett utomordentligt bra belägg för de uppenbara orättvisor, som finnas på detta område.

Herr Mårtensson förklarade vidare, att han hade svårt att föreställa sig, att bondeförbundet verkligen ville åstadkomma den högsta rättvisa, när vi samtidigt ville avskaffa hela systemet med dyrortsgruppering. Jag ber att få returnera detta påstående med att förklara, att jag har mycket svårt att förstå, att socialdemokraterna — åtminstone att döma av herr Mårtenssons anförande

Förslag till avlöningsreglemente för personal i det allmänna civilförsvaret, m. m. (Forts.)

— överhuvud taget vilja åstadkomma någon rättvisa alls för landsbygdens befolkning, som bevisligen har det besvärligt på olika sätt. Jag vill i detta sammanhang endast hänvisa till en partimotion, som socialdemokraterna tidigare väckt i annat sammanhang, nämligen angående rationalisering av vårt jordbruk. I denna motion påpekades mycket riktigt de besvärligheter, som finnas för dem, som bo på landsbygden, och att det inte endast är livsmedel, som hör till det mänskliga livets nödtorft, utan det är så många andra utgifter, som landsbygdens befolkning måste ikläda sig, vilket allt givetvis förorsakar stora svårigheter.

Herr Mårtensson var även inne på hyreskostnaderna och påvisade den skillnad mellan olika orter, som obestriddligen föreligger i detta avseende. Man kan emellertid icke i detta sammanhang åberopa hyreskostnaderna, ty de till civilförsvaret inkallade få — åtminstone vid minst tre dagars inkallelse — en särskild ersättning härför. Jag påtalade i mitt förra anförande vilken ovilja som uppkommit till följd av de olikheter, som allt efter dyrortsgrupperingen råda beträffande de familjebidrag, som utgå till de i allmän beredskapstjänst inkallade. Även för dem äro bostadskostnaderna undantagna och utgå särskilt.

Herr talman! Jag kan inte inse, att de skäl, som här anförts mot reservationen, ge belägg för utskottets ståndpunktstagande i denna fråga. Jag anser tvärtom, att exempelvis herr Mårtenssons exemplifiering var ett utmärkt argument just för reservationen.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr talman! Det tjänar visserligen ingenting till att fortsätta med hårklyverier i denna fråga. Jag kan emellertid inte underlåta att säga några ord till herr Pettersson i Dahl. Herr Pettersson i Dahl försvarede en likalönsprincip över hela landet med att framhålla, att de civilförsvarspliktiga göra samma tjänst för landet och att de följaktligen böra åtnjuta samma lön. Jag hade inte väntat mig att herr Pettersson i Dahl på det sättet skulle renodla lönesystemet i detta fall. Jag uppfattar för min del denna ersättning inte som lön för en tjänst, som man gör landet, utan som ett behövt bidrag till den civilförsvarspliktige och dennes familj. På grund härav är det inte det utförda arbetet, som man skall ta hänsyn till, utan man skall beakta vad som behövs för att den civilförsvarspliktige och dennes familj skola kunna klara sig under den tid, som tjänstgöringen pågår. Denna senare synpunkt har kommit till ett utomordentligt starkt uttryck i förslaget § 4, som herr Håstad nyss citerade i sin replik till statsrådet Rubbestad. Av denna paragraf framgår tydligt, att det icke förhåller sig på det sätt, som statsrådet Rubbestad ville göra gällande. Jag skall inte här läsa upp denna paragraf, som så nyss har föredragits inför kammaren. Det är emellertid alldeles uppenbart, att därav framgår, att endast den som är i en sådan nöd, att han inte förmår betala sin hyra, kan på särskild framställning hos länsstyrelsen få bidrag till hyran. Det är således frågan om rena fattighjälpen. Det är riktigt, att vederbörande endast skall ha vad som verkligen behövs men icke mer. Vidare skall man i detta sammanhang icke tala om avlöning för arbete. Följaktligen är det fullt befogat att säga, att ersättningen skall utgå med hänsyn till de behov, som kunna föreligga. Då kan man enligt min mening icke komma ifrån, att det på vissa orter faktiskt föreligger behov av större bidrag än på andra orter. Om man helt slopade dyrortsgrupperingen, skulle därför orättvisorna bli större än de för närvarande äro.

Herr talman! Det finns enligt mitt förmenande ingen anledning att frånträda yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Förslag till avlöningsreglemente för personal i det allmänna civilförsvaret,
m. m. (Forts.)

Herr **Mårtensson**: Herr talman! Jag skall endast säga ett par ord till herr Pettersson i Dahl.

Herr Pettersson i Dahl gjorde gällande, att socialdemokraterna inte skulle vilja vara med om någon rättvisa alls för landsbygdens befolkning. Det är enligt min mening mycket troligt, att socialdemokraterna ha minst lika stort intresse för landsbygdens fattiga som herr Pettersson i Dahl. Socialdemokraterna vilja emellertid inte gå med på en viss ändring av dyrortsgrupperingen. Vi känna nämligen till vilka ojämnheter i fråga om prissättning och annat som existera mellan de olika orterna i landet. Först då dessa frågor blivit föremål för en ordentlig utredning och den kommitté, som har hand om utredningen, framlagt sitt betänkande, vilja vi ta ståndpunkt till dessa spörsmål. Det är mycket möjligt, att ett kommande betänkande kan utmynna i ett förslag, som åstadkommer största möjliga rättvisa mellan olika orter.

Herr Pettersson i Dahl nämnde vidare, att det föreligger en synnerligen liten skillnad i fråga om priserna på dyraste och billigaste ort. Jag vill gentemot detta påpeka, att man exempelvis i fråga om mjölk icke kan anse en skillnad om 6 öre per liter mellan dyraste och billigaste ort som så liten. Man kan inte heller beteckna en motsvarande skillnad om 9 öre per kg beträffande ost som så ringa. Samma gäller motsvarande skillnad i pris om 11 öre per kg, som råder beträffande ägg. I fråga om fläskkorv var prisskillnaden mellan dyraste och billigaste ort inte mindre än 69 öre per kg. Jag anser att det inte är lämpligt att utan vidare bortse från dylika högst betydande prisskillnader. Beträffande havregryn var motsvarande prisskillnad 9 öre per kg, och beträffande pannved förelåg en så stor skillnad som 10 kr. 50 öre per kubikmeter mellan högsta och lägsta dyrort. Man kan således med fog ifrågasätta, om dessa prisskillnader verkligen äro så obetydliga, som herr Pettersson i Dahl tycktes vilja göra gällande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra särskilda utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Pettersson i Dahl, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 135 ja och 49 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Andra kammarens protokoll 1944. Nr 27.

§ 7.

Föredrogos vart efter annat:

andra särskilda utskottets memorial, nr 10, angående ersättning till kansli-personalen hos andra särskilda utskottet;

bevillningsutskottets betänkande, nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m., i vad propositionen avser stämpelavgiften för expeditioner från civilförsvarsstyrelsen; och

andra lagutskottets utlåtande, nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 16:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial, betänkande och utlåtande hemställt.

§ 8.

Föredrogs budgetdeputerades memorial angående arvode åt deputerades sekreterare.

Kammaren biföll deputerades hemställan.

§ 9.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 450, i anledning av väckta motioner angående åtgärder i syfte att befordra en förläggning av industriell verksamhet och hantverk till andra platser i landet än storstäderna;

nr 451, i anledning av väckta motioner angående löne- och anställningsförhållandena för statsanställda sjuksköterskor m. fl.;

nr 452, i anledning av väckta motioner om överflyttning till yrkesinspektionen av frågor rörande arbetarskyddet ombord å fartyg;

nr 457, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 458, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 459, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 470, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45; och

nr 479, i anledning av väckt motion angående rätt till bidrag till underhåll av enskilda vägar;

från bevillningsutskottet, nr 478, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m., i vad propositionen avser stämpelavgiften för expeditioner från civilförsvarsstyrelsen; samt

från andra lagutskottet, nr 471, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 16:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38, s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Vidare anmäldes och godkändes andra särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 472, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till civilförsvaret för budgetåret 1944/45;

nr 473, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillsättande av länsombud för krigsmaterielverket;

nr 474, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till civilförsvarslag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 475, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avlöningsreglemente för personal i det allmänna civilförsvaret, m. m., jämte i ämnet väckt motion;

nr 476, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till brandlag och brandstadga m. m.; och

nr 477, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till brandväsendet.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.22 em.

In fidem
Sune Norrman.

Tisdagen den 18 juli.

Kl. 11 fm.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen, varjämte på grund av förfall för sekreteraren undertecknad, jämlikt herr andre vice talmannens förordnande, tjänstgjorde vid protokollet.

§ 1.

Justerades protokollen för den 10, den 11 och den 12 innevarande juli.

§ 2.

Justerades protokollet för denna dag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.02 fm.

In fidem

Gunnar Britth.